

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Jacobi Alvarez de Paz Opera

De Exterminatione Mali, Et Promotione boni - Libri quinque

Álvarez de Paz, Jacobo

Lvgdvni, 1613

Pars II. de Humilitate cognitionis siue de cognitione sui.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77843](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77843)

quod perierat. Perierat autem superbiam deceptoris secutus, ergo humilitatem redemptoris sequatur inuentus. Qui haec scientiam didicerit, totius vitae Christianae summam comparauit, quia non potest homini ex toto subici, nec Deo perfecte submitti, qui legem non impleuerit, & se ab omni (quo erigitur contra Deum) peccato subtraxerit. Ea quoque & gratus Deo, & Angelis amabilis, & hominibus honorabilis iustus efficitur, quia non potest à Deo ille non diligere, qui sermones eius obseruat, nec possunt Angeli, & homines, absque iniuria, non honorare, & amore prosequi illum, quem ipse omnium creator & Dominus amat. Humilitatem Deus in suis querit, mille artibus ad eam mouet, & iam muneribus, iam uerberibus huius gemmae amoris suadet. Humilitas sapientia est; nam quid nescit, qui & se ipsum omnium creaturarum compendium, &

A Deum eorum auctorem agnoscit? Vas est, uniuersa Dei dona recondens, quoniam in eo Deus dona sua collocat, à quo superbia non eripiet. Fons est summae dignitatis: nam ille qui mortificat, & uiuificat, qui pauperem facit & dicit; qui humiliat, & subleuat, prius per humilitatem deprimat, quem ad magnam sanctitatem exaltare decreuit. Humilitas tandem est uirtus magnarum, & nobilium regni Dei, & in eo quisque, quo maior est, & excellentior, eo inuenitur humilior. Ipsaque humilitate maiora ac difficiliora praesumit, & feliciter complet, quia Deo ipsi, & non sibi fidit. Tu ergo, Domine, per infinitam bonitatem tuam, & sanctissimam humilitatem tuam, hanc uirtutem infere, & perfice in nobis, ut tibi semper placeamus, & in te omnium bonorum auctore, & non in nobis gloriemur. Amen.

PARS SECVNDA

De Humilitate cognitionis, siue de cognitione sui.

DVAS supra humilitates ex Bernardo distinximus, alteram cognitionis, alteram affectionis: illa initium humilitatis est, ista res ipsa, illa radix, ista substantia. Sicut enim uolentibus turrinam aedificare, primo cura est altam fossam aperire, & mobilem terram egerere, quousque ad petram uiuam & firmam perueniant, & super eam fundamenta iaciunt, quae domum turrinam sustineant: ita & nos, qui cupimus pulchram turrinam perfectionis erigere, prius (se sapientes architecti sumus) profundam fossam aperiemus, & petram stabilem inquiramus supra quam humilitatis fundamenta iaciamus. Fossa autem, fundamentum humilitatis excipiens, est cognitio, siue notitia sui, & merito fossa, quae usque ad profundum cordis humani penetrat, & ipsum nihilum humanae conditionis reuelat. Hoc nihilum, o res mirabilis & oculis superborum abscondita, petra uiua: lapis fortis & stabilis est, potens templum perfectionis sustinere, & uniuersas partes tanta molis à ruina vindicare. Quod licet nihilum sit, atque adeo omni stabilitate, immò & omni esse carens tamen luce diuinitus data à nobis cognitum, ita omnem uanam confidentiam depellit, & ita nos Deo niti, & fidere facit, ut eius dona ex quibus perfectio constat, capere, & sine elationis periculo sustinere possimus. Appendit Deus terram super nihilum, ut est in Iob, id est, eam super suam stabilitatem fundans, quasi nihilo ipsi inniti fecit. Sic etiam possumus audire, & dicere quod fundauit Deus sanctitatem super nihilum, quia prius debet homo suam uilitatem & nihilitatem agnoscere, & postea ex ea ad Dei imitationem, & sanctitatis participationem euolare. Quia ergo cognitio sui, non aliter quam fossa, fundamentum, praecedat humilitatis substantiam, ideo ea prius in temptationem uocanda est, ut nos ipsos cognoscentes, & abyssum miseriarum nos esse scientes, facilius & uerius humilitatem concipiamus.

Iob. 26. 7.

Cognitionem sui ipsius esse difficilem,
& quid ipsa sit.

CAPVT I.

ELEBRIS illa sententia: Nosce te ipsum, ab antiquis Philosophis (ut putatur) inuenta, ab omnibus sectatoribus rectae & sanae fidei retenta, & à uiris sanctis ac perfectis ope-

B re completa, executioni mandata, unicuique mortalium sui ipsius notitiam praecipit, & illum non aliena, non sua tantum, sed semetipsum inspicere, & inuestigare monet. Quae notitia, siue cognitio sui, cum sit quasi primus uita spiritualis ingressus, & humilitatis exordium, solerti meditatione inquirenda est, & non solum inquirenda, uerum & tota mentis contentione sectanda, ut ex illa tanquam ex primo interioris domus introitu ad

Libro hoc
p. 1. c. 1.

Aug. 4. de
Trinit. in
proemio.

1. Cor. 3. 1

Eccles. 1.
18.
Bern. 2.
de confi-
der. c. 3.

Bonaue-
n. tract. de
septem do-
nis. dono.
6. c. 3. To.
1.
Luc. 17.
20.

alias eius partes transeamus. Cognition ergo sui est
(vt iam supra cepimus dicere) scientia illa omnium
vtilissima, ab spiritu Dei tradita, qua homo ad mo-
uendum affectum suum, se ipsum quoad naturalia &
moralia cognoscit, & quid ex se habeat, quid vero ex
Deo possideat, attenta mentis consideratione discer-
nit. Hanc scientiam, qua homo sine disputationibus,
sine argumentis, se ipsum non ad loquendum, sed
ad se ipsum vilipendendum agnouit, omnium scien-
tiarum esse vtilissimam, ex vtilitatibus eius, quas in-
fra proferemus, perspicuum erit, & ex Augustini ac
Bernardi sententia lector eliciet. Augustinus enim
sic ait: Scientiam terrestrium cœlestiumque rerum
magni aestimare solet genus humanum, in quo pro-
fecto meliores sunt, qui huic scientiæ præponunt
nosse semet ipsos: laudabiliorque est animus, cui no-
ta est vel infirmitas sua, quam qui ea non respecta
vias syderum scrutatur, etiam cogniturus, aut qui
iam cognitias tenet, ignorans ipse qua via ingrediatur
ad salutem ac firmitatem suam. Qui vero iam eu-
gilauit in Deum, spiritus sancti calore excitatus, at-
que in eius amore coram se viluit, ad eumque intrare
volens, nec valens, eoque sibi lucente attendit in
se, inuenitque se, suamque aegritudinem illius munda-
ciæ contemperi non posse cognouit, flere dulce
habet, eumque deprecari, vt etiam atque etiam mi-
sereatur, donec exuat totam miseriam, & precari cum
fiducia, iam accepto gratuito pignore salutis, per eius
vnicum saluatorem hominis & illuminatorem. Hinc
ita agentem & dolentem [scientia] non [inflat, quia
charitas edificat] præposuit enim scientiam scientiæ,
præposuit scire infirmitatem suam, magis quam scire
mundi mœnia, fundamenta terrarum, & fastigia cœ-
lorum: & hanc apponendo scientiam apposuit dolo-
rem. Dolorem peregrinationis suæ ex desiderio pa-
triciæ suæ, & conditoris eius beati Dei sui. Bernardus
verò sic: Noueris licet omnia mysteria, noteris lata
terræ, alta cœli, profunda maris: si te nescieris, eris
similis ædificanti sine fundamento; ruinam, non stru-
cturam, faciens. Quicquid extruxeris extra te, et in-
star congesti pulueris ventis obnoxium. Non ergo
sapiens, qui sibi non est. Sapiens sibi, sapiens erit, &
bibet de fonte putei sui primus ipse. Hæc illi. Ecce
causas, quare scientia hæc vtilissima est, quia homo
eius studio sibi ipsi vilescit: quia aegritudines suas in-
tus animam cruciantes & depalcentes agnoscit; quia
salutares gemitus & intentas deprecationes auget;
quia elationem deprimens, humilitatem promouet:
quia patriæ cœlestis desiderium ingerit; quia homi-
nem sapientem aliis, sibi ipsi (quod optabilis est) sa-
pientem efficit: & aquas salutares aliis subministrans,
ne ipse præ siti pereat, primus bibit.

Huius autem disciplinæ spiritum sanctum aucto-
rem esse diximus, cuius vocem qui nō intus loquen-
tem audiuit, nunquam se fructuosè & perfectè co-
gnouit. Meritoque Bonauentura notitiam sui secun-
do spiritus sancti dono, scilicet dono intellectus,
ascribit. Hoc donum, inquit, facit nos penetrare ve-
lamina, siue tenebras mentis nostræ, donec ad noti-
tiam propriam perueniamus, & imaginem sanctæ
Trinitatis nobis cōcreatam cognoscamus, cum Do-
minus dicat: Regnum Dei intra vos est. Id est, in
immagine sua. Spiritus ipse Dei est, qui primus hanc
sententiam protulit: Nescite te ipsum. Licet enim sa-
pientes huius sæculi, sacerorum librorum ignari, di-
ctum hoc celebre atque mirabile, Apollini aut Py-
thagoræ, aut alij ex sapientibus antiquis tribuerint,
certum tamen sit, illud ab spiritu sancto fuisse pro-
latum. Nam quid est illud, quod statim post pec-
catum dictum est homini: Puluis es, & in puluerem

reuerteris, nisi: Nescite te ipsum? Quid est illud Da-
uidis: Sciant gentes, quoniam homines sunt, nisi:
Nesciant se ipsas? Quid illud Isaie: Vae, qui contra-
dicit fictori suo, testa de famis terræ. Nunquid dicit
lutum figulo suo: Quid facis? nisi: Nescite te ipsum?
Quid tandem illa? Sicut lutum in manu figuli, sic
vos in manu mea domus Israel. Quid superbis
terra & cinis? nisi: Nescite te ipsum. Profecto Am-
brosius scientiam hanc notitiæ sui in Deutorono-
mio secundum versionem septuaginta virorum, at-
que in Canticis canticorum legit. Sic enim ait: In
lege scriptum est: Attende tibi ne fiat verbum ab-
conditum in corde tuo. Tibi, inquit, attende, non
vtrique dicit pecuniæ tuæ, non possessionibus tuis,
non viribus corporis, sed animo tuo, ac menti tuæ,
vnde omnia consilia, facta, cogitationesque manant.
Tibi ergo attende, ibi, vbi potiorum esse te nosti.
Nescite te ipsum, quod Apollini Pythio assignant
gentiles viri, quasi ipse auctor fuerit huius sententiæ,
cum de nostro usurpatum ad sua transferant, & lon-
gè anterior Moyles fuerit, qui scripsit librum Deute-
ronomij, quam Philosophi, qui ista finxerunt. Vnde
& Salomon oraculum diuinum secutus, scripsit in
Canticis Canticorum: Nisi scias te decoram inter
mulieres. Hoc est, nisi cognoscas te mortalem, ra-
tionalem, & citò tua peccata fatearis, citò dicas mi-
quitates tuas, vt iustificeris, nisi conuerteris, & prior
accuses delicta tua: venit dies mortis, & iam nullum
conuersionis remedium est, præuenis dum cogitas.
Accende faciem tuam priusquam sponsi tibi clauda-
tur ianua, qui expectare diu non solet negligentes.
Nisi scias te, inquit, decoram inter mulieres, & dicas:
Fulca sum, sed decora: Fulca sum, quia peccaui, sed
decora quia diligo, quia genus sum Abrahæ, electi
genus, dilectum Deo; nihil tibi proderit Patrum gra-
tia. Potens est enim Deus de lapidibus istis suscitare
filios Abrahæ. Et alibi in Euangelio legitur: Quia
[Abrahæ filiam ligant diabolus] nequitia suæ vin-
culis, quam soluit Dominus die sabbati. Nisi ergo
scias te, nihil tibi proderit. Hæc Ambrosius. Ex cuius
dictis constat, hanc sententiam: Nescite te ipsum,
à Domino in scripturis sanctis fuisse profectam, ful-
soque sæculi Philosophos eius sibi inuentionem ar-
rogasse. Qui eam quidem à nostris mutuam suis
scriptis inseruerunt, nunquam tamen veram, ac vti-
lem sui notionem compararunt. Quibus sicut Dei
auctoris supernaturalium rerum, & gratiæ eius cog-
nitio defuit, ita & propria notitia, quæ humilitatem
pareret, & quæ ad Deum pro adiutorio ad felicitatē
æternam consequendam recurreret, ab eis longè
fuit. Dignitas enim conditionis humanæ non co-
gnoscitur, nisi Deus, ad cuius visionem homo crea-
tus est, cognoscatur. Et vilitas hominis latet, nisi à
quanta dignitate possit cadere, & nisi miseria per-
dentis Deum, comperta sit. Est homo sine gratia
Dei, omni creatura imbecillior; est cum gratia, omni
creatura potentior; quomodo ergo, qui gratiam
ignorant, se ipsos homines cognoscere valuerunt?
Nec solum cognitio sui ipsius quoad mores, sed
etiam quoad naturam ipsam, scientia Dei est; quo-
niam humana natura originali peccato, si non peni-
tus destructa, at vulnerata permansit. Vnde qui pec-
catum per originem transfusum nescierunt, non po-
terant naturæ propriæ causas infirmitatis agnoscere,
& quid naturæ, quid vitio tribuendum esset, aptè sa-
pienterque distinguere.

Deus itaque auctor est huius vtilissimæ scientiæ,
qua homo se ipsum agnoscit. Qua non ad specula-
tionem tantum, sed multo magis ad componendam
propriam vitam, & corrigendos mores, animam suam

Genes. 3.
19.
Ps. 9. 21.
Isa. 45. 9.
Ierem. 18. 13.

Ec. 1. 9.
20.

Ambros.
ad Psal.
118. ser. 2.

Cantic. 1.
7.

Isa. 47.
26.

Matth. 3.
9.
Luc. 11.
16.

& corpus

& corpus intelligit. Vires suas inspicit, & an vitis, an virtutibus afficiatur, discernit: passiones & affectus expendit, ut quod minus ordinatum sit, mortificationis censura castiget: actiones advertit, & malas ac inutiles sibi assignat; bonas & sanctas auctori omnium bonorum tribuit. Denique omnia interiora, & exteriora sua, quid sint, à quo sint, & propter quid sint, attenta consideratione perlustrat, & luce veritatis examinat. Cognitio sui est, quæ hominem statuit apud se ipsum, ut quis, & qualis, & quantus sit, videat, & ab eo, qui ipsum corrigere & perficere potest, emendationem & perfectionem exquirat. Est, quæ à peccato cohibet, peccantem compungit, timorem Dei ingent, odium peccati parit, & vniuersa vitia detestatur. Est, quæ cogitationum vanitatem, desideriorum inutilitatem, verborum redundantiã, operum multiplices imperfectiones oculis mentis videt, & rationi emendanda offert.

Humilitas, posita cognitione sui, facilissima est, (quis enim suam immensam vilitatem agnoscens, non se despiciat?) at ipsa cognitio sui est valde difficilis. Facies aliorum videmus, nostram non videmus: & si aliquando in speculo eam viderimus, post paululum nostræ deformitatis non recordamur: ita facile est, aliorum vitia cognoscere, mores reprehendere, actiones iudicare, difficile verò nostras trutinã discretionis appendere; quòd si nos ipsos interdum luce discretionis inspicimus, post non multum temporis propria vilitatis obliuiscimur. Sua quemque latent vincula, inquit sanctus Ephraem, & laqueos sibi paratos ignorat, ebriorum instar, qui vino persusi, nec se vinciri sentiunt, neque obiectos sibi laqueos præ ebrietate vident. Et Basilii obedientiæ necessitatem exponens, ex eo probat præfecto obediendum esse, quòd quisque difficulter se ipsum agnoscat, ac proinde non ut oportet, sibi ipsi medeatur. Nouit, inquit, qui modò intelligens moderator est, vniuersiisque mores, & affectus, & animi motus diligenter exquirere, & ad hæc accommodatum etiam in singulis remedium adhibere. Quocirca nullo modo est eius statutis aduersandum, sed illud nimissimum tenendum, rem omnium esse difficillimam, se ipsum cognoscere, & curare, propterea quòd naturaliter se ipsum quisque amat, & quilibet, propterea quòd in se ipsos propensi sunt, in veritatis iudicio fallantur: porò ab alio cognosci, curarique facile est: cum iis, qui ceteros iudicant, ad discernendam veritatem nequaquam obstat amor sui ipsorum.] Hæc Basilii. Sed gratum erit, Richardum Victorinum audire, & ex ore eius quantis nos medijs Deus ad nostri cognitionem adducat, ediscere, quæ proculdubio non ponerentur, nisi difficile esset homini hac sui notitiã cumulari. Ille sic inquit: O quotiens necesse est loca murare! quàm sæpe castra higrere! quot tentationes tolerare! omnia probare! quòd bonum est, tenere! abstinere ab omni specie mala! O quotiens necesse est ire & reuerti, & quæ retro sunt, obliuisci, & in anteriora extendi: & item post tergum redeundo capere experientiam sui: & per proprium defectum, propriam infirmitatem edoceri! O quotiens necesse est, tot errorum deuia, tot ambiguitatum opaca, tot vitiorum monstra incidere, perlustrare, aspiciere, antequam quis extrema eremi teneat, & ad humilitatis vitium perueniat, & ad summum sui contemptum perfectè attingat! O quotiens necesse est ad Dei misericordiam confugere, & inter tot pericula deprehensum, diuinam misericordiam querere, & gratiam impetrare! O quàm stupenda magna!ia: o quàm iucunda miracula, o quàm admiranda beneficia in tot diuinis re-

A uelationibus, in tantis visitationibus, in talibus consolationibus experiuntur, mirantur, venerantur. Quos eremi vastitas, & propria infirmitatis magnitudo docuit, nil de sua virtute confidere, sed totam de Dei pietate præsumere: iactare in Domino curam suam, & ponere in Domino Deo spem suam. Ibi experiri licet in cælestis cibi dulcedine, quàm magna multitudo dulcedinis, quàm abscondit Deus diligentibus se: gustare, & videre quàm suavis est Dominus: & quàm bonus Israël Deus his, qui recto sunt corde. Ibi, qui ascendunt in montem Domini, & appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina eius, probantes & profitentes quàm magna virtus eius: & sapientiæ eius non est numerus. Nouit itaque hoc quicumque in illa terra deserta, & in aquosa sic in sancto apparuit ei, ut videret virtutem suam, & gloriam: illius sententiæ experimentum capiens: quàm magnus Dominus, & laudabilis nimis; & magnitudinis eius non est finis. Sed quis enumerare sufficiat, quàm innumera huiusmodi alternantium vicissitudinum, nunc desolationum, nunc consolationum experiri oporteat, quàm multa humanæ infirmitatis iudicia, quàm multa diuinæ pietatis argumenta eremi habitatoribus, Deique cultoribus videre contingat, antequam eremi extrema attingant, perfectæque humilitatis metas apprehendant; antequam Iordanis vnda venientibus cedat, cursumque retorquens in fontem redeat, humanusque animus sua spermens, seseque contemnens totus in Deo transeat, & in illum, à quo omne datum optimum, & omne donum perfectum, per desiderium currat, & ad Deum fontem viuorum amoris sui impetum retorqueat.] Hactenus Richardus.

B Si ergo tanta Deus operatur in nobis, ut post tot vicissitudines, post tot dona, post tot flagella, nos ipsos agnoscamus, & per cognitionem nostri ad humilitatem veniamus, non est facile, hanc scientiam addiscere, & inter multa impedimenta, quencumque veram sui notitiam acquirere. Proprius amor, nubes terra, & caliginosa, inter oculos mentis nostræ, & nos ipsos, posita est; hanc salutarem notitiam impediens. Tumultus rerum externarum, & multitudo necessitatum, & cupiditatum, perstrepat, ne mens nostra hanc doctrinam audiat. Ea, quæ nos circundant, & ornant, scientiæ, diuitiæ, dignitates, contegunt miseriam humanam, ne suam vilitatem aduerat. Et sicut si sterquilinum auro, & gemmis, & serico operias, non est facile eius indignitatem videre; ita dum te scientia, & virtute, & donis multis rectum consideras, quæ non abeunt, & redeunt, sed semper in te immota, aut aucta perseverant, non est facile, te ipsum ab illis secernere, & quàm pauper, quàm nudus, quàm ignobilis, quàm insipiens, & planè cæcus sis, probè intelligere. Si itaque hæc disciplina cognitionis propria ex vna parte tam necessaria est, ut sine illa virtus perfecta haberi non possit, ex alia tam difficilis, ut à paucis obtineatur, & propriis viribus non acquiratur, quid superest nisi ut eam à Domino postulemus, & ab eo, qui magister hominum fieri voluit, magna cordis contentione petamus? Dicat quisque nostrum illi cum sancto Dauide: Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte; ne quando dicat inimicus meus: Præualui aduersus eum.] Nam certè quasi in morte dormit, qui initium cognoscendorum, scilicet se ipsum non agnoscit. Et periculo casus exponitur, qui per notitiam sui demoni mala suggerenti non reluctatur. Orationi verò adiiciamus laborem, illud Salomonis audien-

Ephoram de vobis lingua.

Basilius. Conf. m. n. s. c. 23.

Richard. tract. 1. de extor. minar. mal. c. 13.

Psal. 12.

Proser.
20.13.

tes: Noli diligere somnum, ne te egestas opprimat; aperi oculos tuos, & satiare panibus.] Qui enim se ipsos ignorant, egestate premuntur; nam putantes aliena esse sua, nihil, quo ditentur, acquirunt: qui verò se sciunt, & suam pauperatē aduertunt, labori intendunt, ac fructu sui laboris cum exultatione saturantur.

Quae bona ex sui cognitione exoriantur.

CAPVT II.

QUAM necessaria sit homini haec sui ipsius notitia, ex maximis bonis, quae ab illa oriuntur, potest agnosci, quorum nonnulla hoc loco tractanda sunt, ut desiderium huius scientiae nobilissimae excitent, & nos ad incumbendum in eam, & pro illa laborandum inflamment. Quam, si admodum necessaria non esset, nunquam Deus tantis modis à nobis exquiret, nunquam tam sollicitè ad eius nos studium incitaret. Naturae humanae manifestat originem, peccata, & casus deregit, imbecillitatem ad agendum bonum, & instabilitatem in eo quod coeptum est, aperit, & multitudinem miseriarum nostrarum saepe ob oculos ponit, ne nos ignoremus, & nostram vilitatem nesciamus. Saepe (quod mirum est) quasi resistit bonis desideriis nostris, & magnos in virtute, & praesertim in contemplatione veritatis progressus impedit, ne ob magnam superbiam, & cecitatem nostram, exaltationem ruina subsequatur. Dominus apud Iob de productione terrae loquens inquit: Quis posuit mensuram eius, si nosti? vel quis tetendit super eam lineam?] Quis, inquam, ait, nisi ego in amplissima, sed certa, ac mensurata magnitudine orbem terrae feci? Quis, nisi ego terrae partes ad lineam directionis exegi, & certo limite, ac terminata quantitate conclusi? Sed in hac terra aliam terram, cor videlicet humanum, intueor, post magnos conatus in quibusdam donis à se desideratis exiguum, & post desideria non nimis accensa, in donis minus ardentè quaesitis magnum, ut dona, dona esse, & non propriam indultiam inspiciat. Concludit ipsum Deus nonnunquam angustis quibusdam virtutis terminis, & post multos labores pauperem derelinquit, ut hanc salutarem scientiam propriae cognitionis acquirat. Meditatus est id Gregorius hunc eundem locum explanans, ubi sic ait, Nonnunquam clandestina elatio etiam sollicitis cordibus surrepere solet; ut bonorum cogitatio licet subtilis sit, ac pressa, cum valde in virtutibus crescit, oblita infirmitatis propriae, nequam ad memoriam reuocet quid in vitis fuerit. Vnde & omnipotens Deus quia augeti infirmitatem etiam de remediis salutis conspicit mensuram ipsis nostris profectibus imponit, ut habeamus quaedam virtutum bona, quae nunquam quaesiuimus: & quaeramus quaedam, nec tamen habere valeamus: quatenus mens nostra dum haec non potest habere, quae appetit; & illa se intelligat de se metipsa non habere, quae habet: & per ea, quae ad sunt, considerentur illa, quae desunt: & per ea, quae vtiliter desunt, feruentur humiliter bona quae ad sunt.] Sic ille. Magna profectores est, quam Deus in nobis tam caro pretio mercatur, ut etiam exiguitate profectus nostri velit ad humanae imbecillitatis notitiam excitare.] Et summo pete nobis expedit haec scientiam addiscere,

Tob. 38. 5.

Greg. 28.
mor. c. 6.

A ob cuius absentiam saepe multis bonis concupitis priuamur, diuina familiaritate vacuumur, & pauperes & nudi derelinquimur. Deus enim, qui summè bonus est, & nunquam mala, nisi propter aliquod bonum, permittit, iudicat melius, nos in sterquilino tepiditatis, & in caeno imperfectionum relinquare, quam in sublimi perfectionis positos, ob elationem ex defectu propriae notitiae conceptam, bono, quod receperamus, vacuare. Sed iam sigillatim exponamus, quam magna commoda sui cognitio pariat, & ad quam sublimitatem animam semet ipsam cognoscentem & despicientem adducat.

B Qui se ipsum cognoscit, iam quandam gradum ascendit, ut perueniat ad cognitionem Dei. Imago namque rei, quam repraesentat, cognitionem infert, & causa per effectum suum patet, & fluuius ad fontem ducit. Est autem homo, imago Dei, est effectus illius inter res corporeas praecipuus, est riuius ab illo perenni fonte bonitatis emanans. Ac ideo vnusquisque per notitiam sui mirificè ad Dei contemplationem & notitiam paratur. Sacerdos ad sancta sanctorum intrabat per exteriorem basilicam, quae appellabatur sancta: Sic iustus ad sacrosanctum mysterium cognitionis Dei non sine medio accedet, sed per sui notitiam penetrabit. Ad tertium caelum ascendendum est per secundum, & ad secundum per primum; primum caelum sit cognitio sui, secundum, cognitio aliorum operum Dei, tertium, cognitio creatoris. Nemo audeat in hoc secretum irumpere, nisi prius se ipsum agnoscat, & in hoc primo cognitionis gradu pedem figat. Gradus, inquit Bernardus, ad notitiam Dei, est cognitio tui, & ex imagine sua, quae in te renouabitur, ipse videbitur.] Proferus gradus nunquam transiliendus, sed omnino nostri consideratione ascendendus. Deus enim in illa aeternitate videbitur sicuti est, at in hac mortalitate videndus est in enigmate, sive in imagine: à qua qui oculos auertit, ab eo tollit, qui ita nunc absconditus est, ut in sola imagine videatur. Et fortassis hoc petit ab ipsa, dum ait: Auerte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt.] Ne, inquit, me irreuerenter aspicias, ne in me sine velamine nunc oculos intendas, quia mei contemplationem à te subtrahit hic temerarius aspectus. Sed potius oculos ad te ipsam conuerte, remet ipsam agnosce, & sic non auolabo, non fugiam, & in te, atque ex te meam vtrumque maiestatem intelliges. Hunc sensum attingit Ambrosius, dum hunc locum euoluens, sic ait: Noli contra me intendere deuotione nimia, ac fide possibilitatem naturae, & conditionis propriae supergressa, quia lucem inaccessibilem intueri, est graue. Auerte oculos tuos à me, eo quod plenitudinem diuinitatis eius, & splendorem veri luminis sustinere non poteris.] Quid animae vile crit, ut lumen inaccessibile contempletur, nisi ut medio velamine, id est, media cognitione sui ipsius ad videndum tantum lumen assurgat? Nam quanto plenius se cognouerit, tanto perfectius, & sublimius Deum intelliget.

E In hac autem notitia sui, ac notitia Dei, quid habet homo, nisi quoddam initium salutis, quae ab illuminatione mentis sumit exordium? Itaias certe Christi saluatoris aduentum praedicans, & fructus eius enarrans, hoc eos ordine numeravit, Tunc aperientur oculi caecorum, & aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum, quia scissae sunt in deserto aquae, & torrentes in solitudine.] Veniet, inquit, mundi saluator,

Bern. ser.
36. an.
Cant.

Cat. 64.

Amb. lib.
de 1. par.
c. 7.

Isaia. 35.
5.

erum

erumpent in Ecclesia aquæ gratiarum, & in ea, quæ erat instar solitudinis, fluet largiter vnda baptismatis. Tunc hoc ordine homines ad iustitiam adueniēt. Primò aperientur oculi eorum, qui per incredulitatem, aut ignorantiam cæci erant, vt se ipsos, ac Deum agnoscāt. Deinde aures eorundem, qui per duriciam cordis surdi erant, patebunt, vt diuinorum mandatorum sensum excipiant. Postea iidem ob peccata claudi, & vitiorum nexibus compediti, per Christi gratiā dissoluentur, & iam sani facti, subsilient. Tandem qui in cœlestem patriam, ac in perfectionem tendere non curabant, & ideo necessitatem auxilij diuini nesciebant, eam clarissimè perspicientes ad auxilium hoc postulandum ora laxabunt. Quare, rogo, prius aperiuntur cæcorum oculi, nisi quia hoc negotium salutis nostræ notitia nostri, ac Dei debet precedere? Sed quid quod Paulus scripsit: Quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante?] Vbi functionem auditus priorem facit, & actum videndi postponit. Sed consideranda est sacrarum literarum altitudo. Nam iustificatio nostra prius à doctore proponitur, & postea ab homine excipitur. Prius ergo homo audit, quid sibi faciendum sit, cum verò ad opus accedit, prius se ipsum videat, Deumque cognoscat, & deinceps ad alia iustitiæ munia procedat. Est itaque notitia sui quoddam salutis exordium: & sicut aurora indicium est aduenientis solis, qui plantas omnes viuificat, auiculas ad canendum excitat, & homines ad suas functiones vocat: ita hoc diluculum, aut hoc lucis initium, quo homo se ipsum agnoscit, signum est, iam prope nos esse iustitiæ solem, qui tenebras pellat, & vitam nobis ac vitæ opus attribuat.

Ex hoc gradu cognoscens homo se ipsum, ascendit ad timorem & amorem Dei. Nam qui se ipsum nescit, & quàm magnis peccatorum debitis prematur, ignorat, nullo creditoris sui rigidè satis sua poscentis debita, timore tægetur. Similiter, qui se ipsum nescit, Deum nesciat necesse est; & cum non nisi cognita diligamus, nunquam, quandiu Deum ignorat, eius amore donabitur. Quare notitia sui est velut ianua, per quam homo ad hos duos affectus præstantissimos possidendos timoris, & amoris ingreditur. Noueris te, inquit Bernardus, vt Deum timeas: noueris & ipsum, vt æquè ipsum diligas. In altero inuicem ad sapientiam, in altero consummatis; quia initium sapientiæ timor Domini est, & plenitudo legis, est charitas.] Hæc duæ notitiæ sui & Dei, sunt illi duo pulcherissimi sponsæ oculi, quorū vno sponsum cor sibi fatetur esse surreptū. Vulnerasti, inquit, cor meum, soror mea sponsa, in vno oculorū tuorum, & in vno crine colli tui.] Vel, vt Septuaginta transtulerunt, cor mihi vno tuorum oculorum surripuisti, id est, vehementer me ad amorem prouocasti. Sed quo oculo, o anima, putas sponsum fuisse vulneratum, quo oculo putas cor eius fuisse surreptum? An oculo notitiæ tui, quo dum te cognoscis, te despicias, & dum te despicias, eius miserationes promereris? An oculo notitiæ ipsius, quia dum illum agnoscis, eum diligis, & dum diligis, eum ad diligendum impellis? Puto sanè, quia vtroque oculo vulneras cor sponsi Dei, & ipsum ad te allicis, sed dictum est, in vno oculorum tuorum, quia quilibet oculus per se potens est sponsi amorem accendere. Vulneras enim cor eius, dum illum amanter intelligis, quia amor erga eum ad incitandum amorem præcipuum locum habet. Et vulneras cor eius, dum te contemptim agnoscis, quia humilitas ad promerendum amorem, non infimum locum obtinet. Denique vulnerasti cor meum, inquit, in vno crine colli tui. Quis iste

A crinis, nisi humilitas, ex sui notione progenita? Quid vno crine gracilius, inquit Rupertus, & quid humilitate subtilius? Quid crine flexibilius, & quid humilitate conuictius? Crinis vnus vix comparet, humilitas vix consentit, vt inter homines computeris.] Prius verò Deum ad sui amorem allicies humili cognitione tui, quàm alta cognitione Dei, quia hoc ordo rectus expostulat, vt prius priora quæras, & ex infimo gradu ad altiorem ascendas. Hæc alta, ac profunda cognitio Dei non solet dari nisi propria peccata lugentibus; nemo autem propria peccata lugebit, nisi ea ipsa, ac se qui perpetravit, agnouerit. Dixit Dominus: Ex Basan conuertam, conuertam in profundum maris.] Basan interpretatur, confusio & ignominia; maris verò profunditate compunctionis magnitudo signatur. Ex notitia igitur ignominie tuæ Deus compunctionem extrahet, & compunctione oculos illuminabit: & ad Dei cognitionem attollet.

Nec solum cognitor sui ipsius, horum duorum particeps est præstantissimorum affectuum, verum & alios duos fructus magni momenti lucratur, sine quibus Dei timorem & amorem non possidebit, quod scilicet à corde suo elationem, superbiamque reuellit, & ad veram humilitatem se disponit. Omnis elatio, omnisque superbia oritur ex ignorantia, aut ex inconsideratione sui. Quis enim vel leuiter se cognoscens, & proprias miseras inspiciens, & saniam, ac pitorem cordis sui tangens, audebit efferi, aut ita insaniet, vt commodum sibi putet superbire? Iob percussus vlcere pessimo, à plâta pedis vsque ad verticem eius, testa saniam radebat, sedens in sterquilinio.] Et mirum valdè esset, si improba lepra conuictus, se sanum ac validum æstimaret, & non eam ad remedium raderet, sed ad augmentum pestiferi morbi contegeret. Ita mirabile esset, si quis dum in sterquilinio suæ vilitatis sederet, & lepram suorum peccatorum edacem attriceret, se ipsum vt sanum & sanctum supra alios efferret. Hunc autem esse nucleum, ac spiritum huius literæ, Gregorius patenter ostendit, qui de testa sancti Iob sic philosophatus est. Pensabat vir sanctus, vnde sumptū fuerat, quod gestabat, & fragmento vasis fictilis conuictum vas fictile radebat. Quo facto patenter ostenditur, corpus suum quomodo sibi sanum subdidit, quod & percussum sic despiciens curauit: quam ille mollior sanè suæ carni cōcessit, qui non vestè, non digitos, sed testam etiā vulneribus admouit. Testa ergo radebat saniam: vt semet ipsum & fragmento considerans, etiam de extersione vulneris sumeret curam mentis. De sterquilinio verò sic. Quia verò sæpe per ea, quæ circa corpus sunt, animus inflatur: & per hoc, quod erga nos agitur, fragilitas nostri corporis ab oculis cordis amouetur (sicut nonnulli sæculares cum temporalibus dignitatibus fulciuntur, dum locis altioribus præsidet, dum multorum obsequia sibi suppetere ad votum vident: fragilitatem suam inuerti negligunt, & vas fictile, quod gestant, quàm sit velociter conterendum, obliuiscunt, omnino non attendunt) beatus Iob vt considerationem suæ fragilitatis etiam ex circumstantibus traheret, & ante oculos suos vim suæ despectionis auerget, non qualibet in terrâ, quæ penè vbique munda reperitur, sed in sterquilinio sedisse perhibetur. In sterquilinio ponebat corpus, vt ex terra assumpta, quæ esset carnis substantia bene proficiens perpenderet animus. In sterquilinio ponebat corpus, vt etiam ex loci foetore caperet, quod festinè corpus ad foetorem rediret.] Sede itaque, o homo, in sterquilinio miseriæ tuæ; accipe manu non carnis, sed mentis testam fragili-

Ruper. le
3. in Cât.

Psal. 67
23.

Iob. 2. 7.

Grego. 3.
mor. c. 17.

Roman. c.
10. 14.

Bern. ser.
37. in Cât.

Canti. 4.
9.

tatis tuæ, & putorem superbiâ à corde rades, omnemque arrogantiam præsumptionemque repelles. Tunc cum sancto Dauide, non in te, sed in Domino gloriaberis, dicisque: Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei, neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me.] Quia scilicet meas miseras expendi, meam vilitatem consideravi, me ipsum agnovi, ideo cor humilitate depressi, & in humilitatis signum oculos in terram demisi. Nunquam me ad altiora supra datam facultatem extendi, neque ultra meam capacitatem difficiliora præsumpsi; quia iste humilis propriæ imbecillitatis aspectus superbiam procul abiicit, & viles intra metas meæ paruitatis me continet.

Si autem notitia sui superbiâ dissipat, consequens est, vt humilitatem gignat: nam dum elatio abiicitur, loco illius affectus sapiens, & sanus humilitatis ingreditur. Nec potest homo se ipsum agnoscere, vilitate de se sentire, quin se ipsum (quod humilitatis est) verè & ex corde despiciat. Ac proinde meritò Bernardus quodam loco ait. Ergo tenetis memoria, quòd teneam assensum vestrum, neminem absque sui cognitione saluari: de qua nimirum mater salutis humilitas oritur. Et rursus alio loco vberius: Puto quia inuenimus etiam quomodo humiliat homo se ipsum. Dico autem vt adhæreat humilianti se veritati: nec dissimulet, sed cooperetur ei deuoto pietatis affectu. Proinde cauebo deinceps, quàm sollicitè poterò, duritiam cordis sentiam, & plangam dolorem meum; ne si fortè insensibile fuerit, sit etiam insanabile vulnus meum. Ero vir videns paupertatem meam, in virga indignationis eius, ne veniat anima mea in consortio eorum, de quibus veritas ait: Percussisti eos, & non doluerunt.] Et item: Curauimus Babylonem, & non est sanata.] Grauis curatio, humiliatio hæc; sed grauior morbus superbia est, quæ vti nam sic curetur, vt sanetur hac cura. Consentiam itaq; aduersario meo, acquiescam iudici meo, cedam denique virgenti aculeo, ne bis pungat.] Sic ille.

Quando itaque à Domino propriæ vilitatis notitia donamur, tunc ad humilitatem, & nostri despicientiam mouemur. Cognoui, Domine, inquit Dauis, quia æquitas iudicia tua, & in veritate tua humiliasti me.] Iudicia tua, rationes prouidentie tuæ occultæ esse possunt, & absconditæ ab oculis hominum, sed iniustæ esse non possunt. Non potest ab æquitate (quæ tu ipse es) nisi rectitudo & æquitas exoriri. Veritate ipsa me deiicis, & ad humilitatem trahis, quia dum me ipsum agnosco, dum abyssum meæ impotentie considero, statim (te donante, & iudicia tua exercente) me ipsum ex humilitate despicio. Drachma periit, inquit Hieronymus, sed inuenitur in stercore.] Quam putabis drachmam, nisi humilitatem? Quod putabis stercus, nisi propriam vilitatem? Humilitatè ergo inuenies, si tuam vilitatem agnoueris.

At homo ex cognitione sui, amore Dei timorèque ditatus, & humilitate cumulatus, quàm Deo charus (qui humiles sui amatores diligit) quàmque pretiosus existet? Certè Sancti hac sui cognitione, qua ad sui contemptum, Dei autem amorem incitabantur, locum ad diuinam familiaritatem obrinendam, & misericordiam impetrandam, inuenerunt. Hinc illa vox Abraham: Loquar ad Dominum, cum sim puluis, & cinis.] Hinc illa Dauidis: Memento, quia puluis sumus: homo sicut fœnum dies eius.] Hinc illa Iobi: Memento quæso, quòd sicut lutum feceris me, & in puluerem deduces me.] Ad quid, ò viri Dei, apud Dominum luti & pulueris memotiam facitis? Ad quid vestram paruitatem inducitis? Quid luto, & cælestibus donis, vt illius commemoratione, ista

consequamini? Magna quidem luti & diuinatum miserationum cognatio est: quia misericordia misericordiam respicit, & summa misericordia summam misericordiam, cui subueniat, exposcit. Quid ergo viri isti potuerunt Deo ad miserationes eius impetrandas efficacius obicere, quàm fœnum, & lutum, & cinerem, & vno nomine, miseriâ propriam confiteri? O magnam sapietiam se ipsum inspicere, atque cognoscere! Quæ ita Dei ingenium (vt sic dicam) penetrare nouit, & eius benignitatem ad dandû allicere. O quàm apè se ipsos ignorantes iumentis comparantur, quorum inter animalia terrestria notissima soliditas est! Verè homo cum in honore esset, non intellexit.] Quid non intellexit? An cælum? An terram? An Angelos? An homines reliquos? Sanè non intellexit se ipsum, & ideo [comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.] Si enim alia ignoraret, obtusum visum haberet; at dum se ipsum, proximum sibi, non videt, omni visu caret, cæcus est, & planè insipiens, ac meritò iumentis insipientibus comparatur. Anima itaque sui notitiam habens, accessum habet ad Deum, vt ipsum alloquatur, & miserationibus eius ac donis multiplicetur. Eo enim ipso quòd sibi vilescit, eam Deus, tamquam rem pretiosam sibi que gratam, aspicit. In quo sensu accepit Gregorius illud Iob: Omne pretiosum vidit oculus eius;] oculus scilicet Dei. Vnde ait: Sciendum magno opere est, quia tanto vnaquæque anima fit pretiosior ante oculos Dei, quanto præ amore veritatis despectior fuerit ante oculos suos. Hinc ad Saul dicitur: Nonne cum paruulus esses in oculis tuis, caput te constitui in tribubus Israël?] Ac si apertè diceret: Magnus mihi fuisti, quia despectus tibi; sed nunc quia magnus tibi es, factus es despectus mihi. Vnde & per Prophetam dicitur: Væ, qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobis met ipsis prudentes.] Targo sit quisque vilior Deo, quanto pretiosior sibi: tanto pretiosior Deo, quâto propter eum vilior sibi, quia [humilia respicit, & alta à longè cognoscit.] Hic sit ergo, ò iuste, conatus tuus te ipsum agnosceret, hæc scientia tua, tui ipsius ac Dei, notitiam habere. Ita enim notitia eruditus peccata vitabis, pericula fugies, te ipsum increpabis, & paruitatem ac imbecillitatem tuam, virtutum ac bonarum actionum studio suffulcies. Quamobrem Laurentius Iustinianus doctrinam notitiæ sui concludens, ait: Hæc profectò se agnoscentium in veritate est disciplina optima, se videlicet condemnare, se peccatores intelligere, se cæcos, se infirmos, se que ad omne malum procliuos existere, absque vlla dubitatione sentire. Hinc timent casum, præuarcationem metuunt, exigua, quantum valent, delicta denitant, in disciplinatum hominum consortia fugiunt, superborum colloquia obadiunt, atque amatorum sæculi desideria vana esse non dubitant. Vnde sic in cunctis sententiæ custodiunt, ac si essent quotidie morituri. Claret igitur ex his quàm operatoria, quàmque ad salutem sit necessaria cognitio sui; quæ præstat lumen ad cognoscenda huius peregrinationis pericula, & spirituales mundi istius laqueos calcandos, quos proculdubio perepere ac ignorare conuincitur, qui ignorat se. Quamobrem beatum esse dixerim, qui de se non qualemcumque sed veram cognitionem habere meruerit.] Nihil amplius ad sui notitiam amplectendam exigi potest, quàm vt homo sciat se hac cognitione beatum esse, quia ad beatitudinem sibi aditum parat, & eius absentia (vt nunc dicemus) se miserum & infelicem reperiri.

Psal. 130. 1.

Bernard. ser. 37. in Cant.

Idem in illud. Omnis, qui se exaltat, &c.

Ieremia 5. 3. 5. 9.

Psal. 118. 75.

Genes. 18. 27. Psal. 102. 14. Iob. 10. 9.

Psal. 48. 13.

Iob. 28. 10. Greg. 18. mor. 620.

1. Reg. 15. 17.

Ipsa 5. 21.

Psal. 137. 6.

Iustinian. lib. de Humilit. cap. 2. m. fine.

Quæ

Delecta
Toma. 1

Qua mala ex propria cognitionis defectu
proveniunt.

CAPUT III.

Non est profectio est miseria hominis; & cecitas eius assiduis gemitibus deploranda; qui cum satis pronus sit ad cognoscenda alia a se, valde negligens & incuriosus est; dum veritatem aliquam deo velis relinquitur se. Philosophorum sententia est: Omnis homo si apte natura appetit seipsum, ut naturalis propensione ad sua & aliena cognoscenda, in credibili feruore dicitur; sed ad seipsum cognoscendum non nisi raro; & validissimis stimulis percussus, sic itaque. Inquit ille satis amide natiq; has elementorum; qualitates metallorum, proprietates arborum, virtutes herbarum. Seruatur dies antiquos, & annos atreptos in meritis habere, & nihil est in natura; nihil supra naturam; nihil in latibis proximo in, quod nisi audacter inuestigat, seipsum non inuenit, & id, quod precipue ad se pertinet, in seipsum agnoscere, & scrutari, contemnit. Philo facti illi superbia tumidi; & falsa exificatione: propterea amoris inflati, Ioanem Baptistam interrogauerunt: Tu quis es? Resp. Blasius ex. Prophecia es qui? Huiusmodi curiosi alterius latens, & conditionis interrogatores, nunquam seipsum interrogauerunt. Nbs quoniam; & quales sumus? Quibus virtus fondemus? Qua intentione iustum interrogamus? Ita vnusquisque disputat super lignis a cecro, quae est in Libano; & que ad hyssopum, quae egreditur de pariete; & dicitur ferit de iumentis, & volucibus, & reptilibus, & piscibus; & autem ipsum incognitum praetermittit. Scitit Basilis mentem oculis corporis comparati; vt quemadmodum illi omnia visibilia vident, seipsum non vident; sic & mens omnia inquit, & vultus ad vultum adducit; se autem ipsam videre negligit; & propriam miseriam inuestigare non curat. Verba eius sunt: Reuera difficillimum esse omnium videre seipsum agnoscere. Non solus enim oculus, ea quae sunt foris, conspiciens, in seipsum cernendum, haud vitur facultate videndi, sed ipsa mens etiam nostra peracue percipiens alienos errores, tarda est; & cunctantior ad proprios suos cognoscendos defectus. Sic ille. Malum hoc ex peccato primi parentis traxit originem; quo, ad imaginem & similitudinem Dei creati, tantum bonum, quodammodo deposuimus, & ei dissimiles facti sumus. Deus namque primò seipsum agnoscit, verbum sui quod est ipse Filius Dei; siue imaginem formam, in modò & omnia alia in seipsum videt, atque intelligit. Homo è contra alia a se inquit, alia perultra, & sui ipsius penitus obliuiscitur. Aut si aliquando se considerat, non se in semetipso, sed in aliis inuenit, se cum aliis confert, & proprio amore exaequat se illis praefere non erubescit. Ego, ait, sum illo nobilior, & illo fortior, & illo sapientior. Ego non fecissem, quod ille abius fecit, non cecidissem, vt ille cecidit, maiori sollicitudine a peccato cauissem. Haec sunt cogitationes hominis cum ad seipsum oculos vertit, sua bona iactat, mala contemere, aliorum vero mala versare, & bona praeterire, vt decipiat seipsum, & ceteris anteponat. Quare siue alios, siue seipsum inspicit, nunquam se cognoscit, quia non notitiam propriae vilitatis, sed aliena inuoluit, aut in se bonitatis existentis, inquit. De omnique homine dicere possumus, quod de quodam heretico animam de Petro Abate

A lardo, Bernardus scripsit: Nihil nescit omnium, quae in caelo, & quae in terra sunt, praeter seipsum. Vnufquique eorum, quae profus aliena sunt, rationem reddit, sui verò ipsius rationem reddere nescit. Improbò: Cum vitio datum est, quod fratris sui notitiam non habuit, aut se non habere simulavit. Nam interrogatus a Domino: Vbi est frater tuus, respondit: Nescio. Num cultos fratris mei sum ego? Quamto magis vniquique probro dabitur, si iam non fratrem, sed seipsum nesciat, & in quanta miseria sit positus non aduertit. Vnde dicitur: Nihil habetis, nisi tantum obliuionem hostri conemur vincere, hanc ignorabimur nitamur superare, & ceteris nos ipsos agnoscere. Quod si bona ex notitia sui prouenientia (quae supra commemorauimus) ad hanc certitudinem extorquendam non sufficunt, salte mala ex abiectione huius notitiae manantia nos auocant. Miser quidem est, & inter infelices computandus, qui seipsum ignorat. Summa enim felicitas est adhaerere Deo; nam [militi adhaerere Deo bonum est] & summa infelicitas ab eo auellere, ac separari. Illud quae est summa malum reproborum, quibus dictus est Dominus: Discedite a me maledicti in ignem, etc. Hinc autem malo percutitur ille, qui non seipsum agnouerit. Nam sponsa domum ac lectum sponsi querenti dicitur: Est in signos te, & abi post vestibula gregum tuorum. Domum, inquit, habitacionis meae, & lectum quietis meae, & sponsa, cupis agnosce, mecum optas quietescere, & mecum commorari. Sed necesse est vt prius apud te maneat, vt quae prius in lectulo tuae conscientiae quiescas, & quae ipsam segeteris, & te indignam meo consortio faciat. Nam si non prius teipsum, & tuam indignitatem agnoscas, ad meum lectum admitti non poteris. Abibis porius post affectus tuos, sequeris sensus tuos, & non ad quietem lectuli mei, sed ad inquietudinem tuorum desideriorum, quibus vsque ad verticem sedaberis, sine dubio peruenies. Gratum tamen erit audire Bernardum, hunc locum interpretantem. Dura, inquit, & aspera inaequatio, quod dicit, [egredere]. Hoc quippe vnusquisque audire solet a valde irascens, & indignis verbis dominis: vel ancillae a dominabus suis, cum grauius illas offenderint. Exi hinc, exi a me, egredere a conspectu meo, & a domo ista. Hoc ergo verbo aspero, & amaro satis, nimiumque increpatorio, vitur modo sponsus contra dilectam, sub conditione tamen si seipsum ignorauerit. Nil quippe validius efficaciusve ad deterrendum potuit in eam intendere, quam vt egredi minaretur. Quod & tu aduertere potes, si bene attendas, vnde quod egredi iubetur. Vnde enim quò putas, nisi de spiritu ad carnem, de bonis animi ad saecularia desideria, de interna requie mentis ad mundi strepitum, & inquietudinem curarum exteriorum? In quibus omnibus non est nisi labor, & dolor, atque afflictio spiritus. Et post pauca, Terribilis proinde, & nimis formidolosa comminatio: [Egredere, & pasce haedos tuos.] Quod est, indignam te noueris illa tua familiaris & suauis rerum contemplatione caelestium, intelligibilium, diuinatum. Quamobrem egredere de sanctuario meo, corde tuo, vbi secretos sacrificiique veritatis ac sapientiae sensus dulciter haurire solebas; & magis, tanquam vna de saecularibus, pasce hinc, & oblectandis tuae carnis sensibus inuicere. Haedos quippe (qui peccatum significant & in iudicio collocandi sunt a sinistris) dicit vagos, & petulantes corporis sensus, per quos peccatum, tanquam [mors per fenestras] intravit ad animam.

Bernard. epist. 193.

Gen. 4. 9.

Supr. c. 2.

Psal. 72. 28.

Mat. 23. 41.

Can. 1. 7.

Bern. ser. 35. in Cant. Can. 1. 7.

Mat. 23. 32.

Ioann. 1. 10.

3. Reg. 4. 33.

Basil. h. 9. Exam. 11.

Cui & bene congruit quod sequitur in scriptura : [Iuxta tabernacula pastoru.] Non enim supra, sicut agni, sed iuxta tabernacula pastorum herdi pascuntur. Pastores siquidem, qui veri pastores sunt, licet tabernacula habeant de terra, & in terra, corpora videlicet sua, his diebus, quibus nunc militant, non tamen de terra, sed de celestibus pascuis greges dominicos pascere consueverunt; neque enim suam eis, sed Domini predicant voluntatem. At herdi (qui sunt corporis sensus) celestia non requirunt, sed iuxta tabernacula pastorum, in omnibus videlicet bonis sensibilibus huius mundi (quae est regio corporum) sumunt, vnde de sua de sidera non tam satiant, quam iritant. [Haec tenet Bernardus.] Licet igitur verba sint dissimilia, tamen sensus est similis: Discedite a me: Et [Egre dere, & abi;] nisi quod prima illa sententia reprobis dicta, absoluta est; secunda vero iustus inculcata, a conditione pendens, si propter caritatem reproborum induerint; & sui ipsorum notitiam abiecerint: Illa mali in infernum mittuntur, in cuius poenas multitudinem suorum peccatorum incurrerant. Haec vero boni post concupiscentias suas ire permittuntur, si se non noverint ex quibus ad grauiora peccata; & ex illis ad similes poenas pertinent. O infelicem statum ignorantium se ipsos, si quidem a Domino repelluntur, qui omnium vera est felicitas, & cum impiis numerantur.

Hanc terrificam vocem [Egre dere, & abi;] intellexit optime Petrus; cum audiens Dominum dicens: Nam quid & vos vultis abire? Respondit: Domine ad quem ibimus? Verba vitae aeternae habes. Tu vitam in mortem ibimus, si a te discedimus: Tu salutem in agrotationem ibimus, si a te separamur. Tu omnia bona; si te relinimus, in abyssum omnium malorum proficissemur. In illam arcam non admisi, quam Noe ad seruandam humani generis vitam fabricauit, omnes sine remedio perierunt; & a te, qui vera es arca Testamenti, repulsi, absque remedio peribunt. Quod a te ibimus, Domine? Tu pastor, & nos oues; quod autem ibunt oues a caulis pastoris eiec-tae, nisi ubi eas lupus dilaniet? Tu dux, & nos milites imbecilles, quod verobunt milites sine duce, nisi ubi eos hostis interimat? Tu pater, & nos filij; sed quod ibit filius a genitoris domo proturbatus, nisi ubi suam substantiam dilapidet, & nec porcorum filijus facti mem exatiet? Intellexit & parricida Cain; quam terribilis esset huius fulminis ictus, qui eiec-tus a Domino, ita de sua infelicitate querebatur: Ecce eiec-tus me hodie a facie terra, & a facie tua abscondat, & ero vagus, & profugus in terra. Omnis igitur, qui inuenit me, occidet me. Pellis me, inquit, a solo natali meo, vel in odium ac detestatione mortalium eiec-tis: quod quidem esset tolerabile, nisi aliam poenam grauiorem adiceres, quod me a te repellis, & faciem tuam protectionis abscondis; quid nisi mala omnia, & ipsam mortem malorum postremum expectem? Impius hic septem crimina (vt ait Chrysostomus) immania commiserat. Primum, inuidet damnatum allaturus. Secundo, fratrem suum occidere destinat. Tertio, fraudes conluit. Quarto, eadem opere implet. Quinto, fratrem occidit. Sexto, primus mortem operatus est. Septimo, Deo mentitus est. Horum autem eorum vna poena est: [Egre dere, & abi;] quae ea omnia, immo & vniuersa hominum peccata, abunde castigat. Haec vero poena fueritissima se ignorantes, & hanc ignorantiam vincere nolentes; perpetuo puniuntur. Superbus Nabuchodonosor non nouit se, sibi, & non Deo suam dignitatem & suas opes ascriptas Deo deseritur, & in lignum huius electionis, humana facie, & omnibus bonis exiit. Nesciuit se

A Adam, & a Deo repulsus est, & quousque ad se rediret, in magnas miseras calamitatesque relictus. Ignorauit se Lucifer, & a Deo in abyssum inferni praecipitatur. Quis non timebit te, o Rex gentium, quis se ipsum ad despicientiam, & te ad amorem non agnosceret, siquidem hanc geminam ignorantiam tam seuerissima poena castigat? Quis si illa bona non diligit, at tam erit temperatus, vt hanc terribilem poenam non metuas iusta quidem, & apta tanto peccato, vt qui in eam desert, & ignorantiam amplectatur, exilio a vera & summa luce castigetur.

Ex hoc autem suo malo, quo se ipsum ignorans percellitur, quae mala non exoritur: Profecto, nescius sui ipsius non cognosceret Deum sicut oportet. Nam constans est Philosophorum sententia, quod proxima virtutes causa non attingat, remota non attinget. Si autem, o homo, te ipsum, tibi usque propinquissimum, non intelligis, quomodo Deum a te in infinitum natura distantem agnosces? Non est haec ratio cinatio contemptui habenda, cum similia sit illi, quae vsus est Ioannes Apostolus: Qui non diligit fratrem suum, quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere? Si tu te ipsum, quem oculis corporis certus, non intelligis, quomodo Deum, quem non certis, intelliges? Par enim est intellectus voluntatisque conditio, vt facilius facilius, difficilius difficilius aut ille percipiat, qui ista diligit. Caret etiam ignorans suae aeternae salutis exordio: Qui mala sua nesciens, & quanta iniquitas sit, vilissimam creaturam in Deum insurgere non agnosces, nec peccata detestabitur, nec Deum placare conabitur, nec in eius gratiam redire contendet. Scito, & vide, ait Dominus exercituum, quia malum, & amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum. Scito, & videtur malum hoc, vt illud detestetur, vt detestatione peccati ex gratia habitata peccatum deiecas, & vt Deum tibi concilies. Si autem nescis, si autem ignoras, peccata non abicies, & ob ignorantiam ignoraberis. Nesciens quoque se ipsum, nec timore Dei, nec amore donabitur. Non timebit Deum, quia dum se ignorat, quanta mala poena, quamque tremendam ultionem de manu Dei, ob peccata venite soleant, ignorat. Non diligit Deum, quoniam dum sui notitiam non habet, nec maiestatis Dei, nec beneficiorum eius, propter quae est diligendus, notitiam habebit. Et autem, quem non diligit, proculdubio non obediens. Vnde egregie Bernardus: Videtur quam sit vtile homini scire se hominem, vt proinde sit paratus ad mandatorum obedientiam, & tolerantiam flagellorum, ac deinceps studeat, vt qui nec laborem in terra potest effugere, nec dolorem, sic saltem laboret, & doleat, vt haec sibi in cibos transeant salutare? Quomodo hic, qui mandata praeterit, superbiam effugiet, quae in visceribus cuiuscumque criminis laet? Quomodo humilitatem dicet, quae in agro propriae notitiae nascitur, & in corde ignorantis se ipsum nunquam exoritur? Quomodo gratus erit Deo humilium amator, qui disciplinam salutis, & semitas humilitatis non nouit? Est ergo, inquit Philo, Iudaeorum disertissimus, principium inuisibilis sapientiae, non ob huius sui ipsius, & habere semper praeculis suas origines. Sic enim superbia, vitium cum primis exosum Deo, potest elui. Quis enim cogitans se aquam, & cinerem, iam indiget a creationis suae primordiis inflabitur, & vitas tollet per arrogantiam? Ideo sacrificatos etiam ad hunc modum aspergi legislator iubet, neminem censens dignum his muniis, qui sibi non sit notus antea, & ignoret vilitatem hominis, quam ex elementis, & quibus constat, coniectando intellexisse deberat. Non

Deus
Tom. II

Joan. 6.
69.

Genes. 4.
14.

Chrysol.
hom. 19.
in Genes.

Dan. 4.
28.

1. Joan. 4.
20.

1. Joan. 2.
19.

Bern. ser.
de obedientia,
patientia,
& sapientia.

Philo. lib.
de somniis.

tum est

est ergo, eum, qui seipsum non novit, non posse superbia maculam eluere, nec posse vestem Deo factis inuisam primi parentis exuere, ac ideo nec posse apud Deum nisi vilissimum & abiectissimum reputari.

Ne ergo, o homo, tempus in hoc impendas ut aliena cognoscas, ne totam vitam præcipiat meditatio elementorum, & cælorum, consideratio naturalium causarum, sed partem saltem illius in hoc colloca, ut illam cognoscas, propter quem alia facta sunt. Nec etiam ad te perueniens scruteris tua, sed potius (quod vilissimum est) enitere ut scruteris te. Noli considerare, nec admirari opes tuas, ingenium tuum, scientiam tuam, virtutes tuas, quæ omnia aliunde tibi venerunt, sed hæc omnia consideratione præteriens, & tegumentum stercoris aufertens, cura intelligere te. Si te intelligas, ex quadam parte te ipsum præ humilitate despicias; ex alia vero, ad reformandam in te Dei imaginem magni reputabis, & non in infimo loco constitues. Ad quod pulchra sunt illa verba Basilij: At ne vnus vspiaa comperitur, qui studium suum in hoc collocaet, se ut nouerit. Naturæ enim procliuitate prægestimus nosse cælum quid sit, quam quid nos ipsi. Ne tu itaque contemnito quod in te admirabile lucaet.

Tuo quidem arbitratu parui es, & exilis momenti: at magnum quid esse te deprehendes, si primæ tuæ conditionis inuertis rationem. Ob hoc eminentis sapientiæ vir ille Dauid, quod probè nosset ad exactam iudicij librilem se appendere, & discutere, ait: Mirabilis facta est scientia, siue cognitio tua ex me.]

Artis enim tuæ solertiam, Deus, quæ in me conspicitur, simulatque sum oculis animi contemplatus, nimirum quanta sapientiæ corpus ipse meum compegeris, ex istius qualiscumque opificij perpensa apud me consideratione, opificem te esse eximium agnoui, & profus admirabilem. Sic Basilij. Vides hic, o homo, quodammodo cæci nati iteratum miraculum. Nam quomodo, si meministi, Dominus illi visum restituit? Fecit, inquit Ioannes, lutum ex sputo, & liniuit lutum super oculos eius, & dixit ei: Vade, & laua in natatoria Siloë.] O stupendum miraculum! Abiit cæcus ab ipso ortu suo, lauit, & statim vidit. Quid sputum, nisi lucem verbi Dei; quid terra, nisi humanæ conditionis vilitatem; quid lutum ex sputo & terra factum, nisi cognitionem nostri significat, quam Domini beneficio adipiscimur? Hoc lutum illinc Dominus super oculos cæci, cum homini suimet notitiam immitit. Eodem autem visum restituit; quia dum homini hæc sui notitia conceditur, ex hoc luto mirificè ad veram sapientiam, & ad Dei notitiam effertur. Mirabilis, inquit, facta est scientia tua ex me; nam dum me ipsum agnosco, ex hac notitia mei, ad tui, o Deus meus, notionem, siue contemplationem, assurgo. Lutum autem in Siloë, quod missus interpretatur, lauo, quia in te, Domine, qui missus fuisti ad redimendum nos, maculas meæ humilitatis abstergo. Hanc ergo notitiam habere curabo, ut ex me ipso alia à me fructuosè cognoscat, & te Deum meum ad amorem tui, & vitæ meæ emendationem intelligam.

Quanam ratione homo seipsum agnoscat.

CAPVT IV.

ST ergo res summi momenti notitia sui, qua à tot tantisque malis liberamur, & tot tantisque bona conquirimus. Quante vii iancti, qui non minori sollicitudine vera

A bona cupiunt, quam falsa bona contemnunt, solliciti sunt ut hoc bonum cognitionis sui habeant, atque possideant. Et licet apud homines sapientissimi cogitentur, se tamen ipsos sapientes non iudicant, nisi cognitioni aliarum rerum sui notitiam tanquam vtiliorem adiciant. Scit vnusquisque eorum, se esse mysticum illud animal, de quo ab Ezechiele dictum est: Ipsum est animal, quod videram iuxta fluium Chobar; cui quadruplices vultus, quadruplicesque oculi inerat. Vnde subdit: [Quatuor facies habebat vnum,] scilicet vnumquodque animal. [Facies vna facies Cherub;] id est, bouis, nam cherub significat, agens curum: [& facies secunda facies hominis: & in tertio,] nimirum aspectu eiusdem animalis [facies leonis, & in quarto facies aquilæ:] quibus indicatum est debere iustum omnia quidem cognoscere, si potuerit; at inter alia se nequaquam ignorare. Sed o mira atque recondita facierum quadruplicium commemoratio! Facies vna, id est prima, facies Cherub, vel facies bouis, qui in terram aspiciens, ut eam aratro profcindat, indicat, o iuste; cognitionem tui. Primo namque debes te ipsum aspiciere, & aratro mortificationis euoluere, ut alia à te valeas vtiliter intelligere. Secunda facies hominis, proximi notitiam designat, quem, si prius tuas miserias deprehenderis, scies humaniter aspiciere, & non ad contemptum, sed ad benignitatem & ad misericordiam contemplari. Tertia facies leonis, ad notionem huius sæculi impuri refertur, quod leoninis oculis, id est atrocibus, aspiciendum est, ne suauiter conspectum ad suum te amorem alliciat. Quarta facie aquilæ, Dei notitia signata est, quem, postquam te cognoueris, postquam proximo compassionem, & mundo odium tribueris, oculo puræ contemplationis intelliges. Sciunt ergo spirituales viri se hoc mystico animali depingi, ideoque primo loco sui notitiam exoptant, ut alia postea non ad ostentationem, sed ad animæ profectum intelligant. Et apud quidem hanc notitiam sui facie cherub audiunt esse signatam, quæ plenitudo scientiæ interpretatur. Quia summam sapientiam adepti sunt, si seiplos penitus agnoscant, ex qua tanquam ex basi cognitionis, per alias res quasi per quosdam gradus ad Deum cognoscendum ascendunt. Volo proinde, animam, ait Bernardus, primò omnium scire seipsam, quod id postulet ratio & vilitatis, & ordinis. Et ordinis quidem, quoniam quod nos sumus, primum est nobis: vilitatis verò, quia talis scientia non inflat, sed humiliat, & est quædam preparatio ad ædificandum.] Quid autem putas ædificandum esse? Non aliud certè quam virtutes ipsas, quæ humilitati superpositæ te ad Dei contemplationem habendam disponunt.

B Nec solum vnà ex quatuor faciebus animal illud sui notitiam, quam iustus habere debet, sed & ipso motu designat. Vnumquodque, inquit, eorum animalium coram facie sua ambulabat. Quid enim est coram facie ambulare, nisi quenquam se sibi metipso præsentem habere: In quo iusti (auctore Gregorio) ab impiis seceantur, quod illi coram facie sua ambulant, quia seiplos agnoscent: isti verò coram facie sua non ambulant, quia seiplos nesciunt. Eius verba sunt: Omnis etenim iustus, qui vitæ suam sollicitus aspicit, & diligenter considerat quantum quotidie in bonis crescat, aut fortasse quantum à bonis decrescat, iste quia se ante se ponit, coram se ambulat, quippe qui vigilanter videt vtrum surgat, an desinat. Quisquis verò vitæ suæ custodiâ negligit, discutere quæ agit,

C bona cupiunt, quam falsa bona contemnunt, solliciti sunt ut hoc bonum cognitionis sui habeant, atque possideant. Et licet apud homines sapientissimi cogitentur, se tamen ipsos sapientes non iudicant, nisi cognitioni aliarum rerum sui notitiam tanquam vtiliorem adiciant. Scit vnusquisque eorum, se esse mysticum illud animal, de quo ab Ezechiele dictum est: Ipsum est animal, quod videram iuxta fluium Chobar; cui quadruplices vultus, quadruplicesque oculi inerat. Vnde subdit: [Quatuor facies habebat vnum,] scilicet vnumquodque animal. [Facies vna facies Cherub;] id est, bouis, nam cherub significat, agens curum: [& facies secunda facies hominis: & in tertio,] nimirum aspectu eiusdem animalis [facies leonis, & in quarto facies aquilæ:] quibus indicatum est debere iustum omnia quidem cognoscere, si potuerit; at inter alia se nequaquam ignorare. Sed o mira atque recondita facierum quadruplicium commemoratio! Facies vna, id est prima, facies Cherub, vel facies bouis, qui in terram aspiciens, ut eam aratro profcindat, indicat, o iuste; cognitionem tui. Primo namque debes te ipsum aspiciere, & aratro mortificationis euoluere, ut alia à te valeas vtiliter intelligere. Secunda facies hominis, proximi notitiam designat, quem, si prius tuas miserias deprehenderis, scies humaniter aspiciere, & non ad contemptum, sed ad benignitatem & ad misericordiam contemplari. Tertia facies leonis, ad notionem huius sæculi impuri refertur, quod leoninis oculis, id est atrocibus, aspiciendum est, ne suauiter conspectum ad suum te amorem alliciat. Quarta facie aquilæ, Dei notitia signata est, quem, postquam te cognoueris, postquam proximo compassionem, & mundo odium tribueris, oculo puræ contemplationis intelliges. Sciunt ergo spirituales viri se hoc mystico animali depingi, ideoque primo loco sui notitiam exoptant, ut alia postea non ad ostentationem, sed ad animæ profectum intelligant. Et apud quidem hanc notitiam sui facie cherub audiunt esse signatam, quæ plenitudo scientiæ interpretatur. Quia summam sapientiam adepti sunt, si seiplos penitus agnoscant, ex qua tanquam ex basi cognitionis, per alias res quasi per quosdam gradus ad Deum cognoscendum ascendunt. Volo proinde, animam, ait Bernardus, primò omnium scire seipsam, quod id postulet ratio & vilitatis, & ordinis. Et ordinis quidem, quoniam quod nos sumus, primum est nobis: vilitatis verò, quia talis scientia non inflat, sed humiliat, & est quædam preparatio ad ædificandum.] Quid autem putas ædificandum esse? Non aliud certè quam virtutes ipsas, quæ humilitati superpositæ te ad Dei contemplationem habendam disponunt.

D Nec solum vnà ex quatuor faciebus animal illud sui notitiam, quam iustus habere debet, sed & ipso motu designat. Vnumquodque, inquit, eorum animalium coram facie sua ambulabat. Quid enim est coram facie ambulare, nisi quenquam se sibi metipso præsentem habere: In quo iusti (auctore Gregorio) ab impiis seceantur, quod illi coram facie sua ambulant, quia seiplos agnoscent: isti verò coram facie sua non ambulant, quia seiplos nesciunt. Eius verba sunt: Omnis etenim iustus, qui vitæ suam sollicitus aspicit, & diligenter considerat quantum quotidie in bonis crescat, aut fortasse quantum à bonis decrescat, iste quia se ante se ponit, coram se ambulat, quippe qui vigilanter videt vtrum surgat, an desinat. Quisquis verò vitæ suæ custodiâ negligit, discutere quæ agit,

E bona cupiunt, quam falsa bona contemnunt, solliciti sunt ut hoc bonum cognitionis sui habeant, atque possideant. Et licet apud homines sapientissimi cogitentur, se tamen ipsos sapientes non iudicant, nisi cognitioni aliarum rerum sui notitiam tanquam vtiliorem adiciant. Scit vnusquisque eorum, se esse mysticum illud animal, de quo ab Ezechiele dictum est: Ipsum est animal, quod videram iuxta fluium Chobar; cui quadruplices vultus, quadruplicesque oculi inerat. Vnde subdit: [Quatuor facies habebat vnum,] scilicet vnumquodque animal. [Facies vna facies Cherub;] id est, bouis, nam cherub significat, agens curum: [& facies secunda facies hominis: & in tertio,] nimirum aspectu eiusdem animalis [facies leonis, & in quarto facies aquilæ:] quibus indicatum est debere iustum omnia quidem cognoscere, si potuerit; at inter alia se nequaquam ignorare. Sed o mira atque recondita facierum quadruplicium commemoratio! Facies vna, id est prima, facies Cherub, vel facies bouis, qui in terram aspiciens, ut eam aratro profcindat, indicat, o iuste; cognitionem tui. Primo namque debes te ipsum aspiciere, & aratro mortificationis euoluere, ut alia à te valeas vtiliter intelligere. Secunda facies hominis, proximi notitiam designat, quem, si prius tuas miserias deprehenderis, scies humaniter aspiciere, & non ad contemptum, sed ad benignitatem & ad misericordiam contemplari. Tertia facies leonis, ad notionem huius sæculi impuri refertur, quod leoninis oculis, id est atrocibus, aspiciendum est, ne suauiter conspectum ad suum te amorem alliciat. Quarta facie aquilæ, Dei notitia signata est, quem, postquam te cognoueris, postquam proximo compassionem, & mundo odium tribueris, oculo puræ contemplationis intelliges. Sciunt ergo spirituales viri se hoc mystico animali depingi, ideoque primo loco sui notitiam exoptant, ut alia postea non ad ostentationem, sed ad animæ profectum intelligant. Et apud quidem hanc notitiam sui facie cherub audiunt esse signatam, quæ plenitudo scientiæ interpretatur. Quia summam sapientiam adepti sunt, si seiplos penitus agnoscant, ex qua tanquam ex basi cognitionis, per alias res quasi per quosdam gradus ad Deum cognoscendum ascendunt. Volo proinde, animam, ait Bernardus, primò omnium scire seipsam, quod id postulet ratio & vilitatis, & ordinis. Et ordinis quidem, quoniam quod nos sumus, primum est nobis: vilitatis verò, quia talis scientia non inflat, sed humiliat, & est quædam preparatio ad ædificandum.] Quid autem putas ædificandum esse? Non aliud certè quam virtutes ipsas, quæ humilitati superpositæ te ad Dei contemplationem habendam disponunt.

Ezech. 10. 14. 15

Bern. ser. 30. in Cant.

Ezech. 1. 12.

Greg. 10. 4. in Ezechiel. 10.

quæ loquitur, quæ cogitat, aut despicit, aut nescit, coram se iste non ambulat, quia qualis sit in suis moribus, vel actibus ignorat. Nec sibi metipsum præsens est, qui semetipsum quotidie exquirere atque cognoscere sollicitus non est. Ille autem veraciter se ante se ponit, sibi que in præsentem est, qui se in suis actibus tanquam alium attendit.] Et post pauca. Peruersi autem, sicut paulo ante iam diximus, coram facie sua non ambulant, quia ea, quæ agunt, nunquam considerant, ad interitum tendunt, in pravis actibus exultant. De quibus scriptum est: Qui lætantur cum malè fecerint, & exultant in rebus pessimis.] Sæpe verò iustus, qui eos conspiciat, deflet: sed ipsi phreneticorum more plangunt, & rident. Alij indigentibus de rebus propriis multa largiuntur, sed cum occasionis tempus inueniant, indigentes opprimunt, eosque, quibus voluerint rapinis, deuantant. Ponunt ante oculos cogitationis suæ bona, quæ faciunt, & non ponunt pessimam, quæ committunt. Hi videlicet coram facie sua non ambulant, quia si sibi metipsum præsentem essent, cuncta subtiliter, quæ agunt, viderent, qualiter bona opera malis actibus perdant, agnoscerent, sicut scriptum est: Et qui mercedes congregauit, misit eas in sacculum pertusum.] De pertusulo quippe sacculo aliunde exit, quod aliunde mittitur, quia indiscretæ mentes mercedem, quæ ex bono opere acquiritur, non aspiciunt, quo ex malo opere perdat. Hæc vsque ille.] Si nos itaque iustis annumerari cupimus, iustorum more coram facie nostra ambulemus. Animus sollicitus puritatis suæ, semper sibi præsens sit, seipsum consideret, seipsum inspiciat, ut valeat suæ salutis prospicere. Sicut enim medicus prius ægroti qualitatem, & conditionem naturalem attendit, ut eius morbis medeatur: ita animus medicus sui, debet seipsum attendere, suas propensiones & motus agnoscere, ut valeat se apto medicamento curare. Nec sapiens sui ipsius medicus est, qui ad medelam sui non prius attentè cogitat quid ipse est.

Si ergo tam utilis est hæc scientia noscendi seipsum, tamque propria iustorum, quoniam modo quibusque medijs homo seipsum agnoscat? Accipe responsum. Duobus, oratione & consideratione: oratione, ut à Domino hanc sui notitiam petat: consideratione, ut seipsum, quis & qualis sit, diligenter expendat. Oratio necessaria est, quoniam hæc notitia sui (ut iam diximus) donum est Dei: dona verò non quasi ex iustitia à donante extorqueamus, sed humili & intenta precatione ex misericordia postulamus. Et, si omnis sapientia à Domino Deo est, hæc sapientia propriæ notitiæ, omnium scientiarum vtilissima, ab alio quam à Deo esse non potest. Si ergo illam cupimus, oculos ad Dominum leuemus, & stantes ante ostium miserationis suæ, sine vlla intermissione pulsemus. Sol tenebras dilicit; salutem, & veritatis splendor; errores, substantiæ rei intuitus pellit. Ad iustitiæ itaque solem, ad primamque & summam veritatem recurrendum est, ut offusam caliginem propriæ cognitioni obsistentem auferat, & radium lucis suæ, quo eos inspiciamus, immitat. Orabat sanctus Iob pro hac notitia sui, quando ita aiebat ad Dominum: Quantas habeo iniquitates, & peccata? Scelera mea & delicta mea ostende mihi.] Multa, & grama patior, ô Domine, & tot calamitatibus afflictus intereo. Aperi igitur me mihi, & quid in me lateat, quod tuam maiestatem prouocet ad indignationem, ostende. Homosum, humani à me nihil alienum puto. Scio

Psalm. 2.
14.

Agg. 1. 6.

Iob. 13.
23.

A homines sæpe iniquitates admittunt, quibus lædunt proximos; aut peccata, quibus suam naturam dedecore afficiunt, seipso occidunt: aut scelera, quorum malitiâ quasi ex professo in tuam maiestatem insurgunt: aut delicta: nam quæ facere debuerant, omittunt. Quid horum ego feci, ut sic me punias, ut sic me multiplici amaritudine & dolore consumas? Obuerentur ante oculos meos excessus mei; pateat iam mihi ingratitude mea, ut mala mea iusta detestatione reiciens, tuam miserationem; ac tantorum malorum depulsionem promerear. Si autem nihil fortassis horum admisi, innocentiamque seruaui, [cur ita faciem tuam abscondis,] cur ita mihi indignaris, & opere, ac ultione terribili, [arbitraris me inimicum tuum?] Ecce quomodo sanctus hic vir sui cognitionem postulabat? sicque & nobis petenda est, ut in hac disciplina proficiamus, & ad Dei notitiam euolemus. Neque enim incongruè dixit quidam doctor, montem, in quo Christus transfiguratus apparuit, esse homini cognitionem sui, quia si iste seipsum agnoscat, seque despiciat, saluator, ut eum releuet, illi suam gloriam reuelat. Qui verò præit, & ducit Apostolos ad cliuum montis huius, non est alius quam ipse saluator, quia nisi ipse nos doceat, & nostram utilitatem aperiat, nunquam nobis plenè innotescet. Ac proinde orandus est, ut ad montem nos ducat, & lucem ad hanc scientiam salutarem capessendam ipse concedat.

C Consideratio etiam conditionis propriæ ac propriæ miseriæ nobis opus est, ut nos ipsos cognoscamus. Aliarum enim rerum notitiam attendita earum meditatione conquirimus, & ille melius eam assequitur, qui attentius naturam & qualitates rerum cognoscendarum perferatur. In hoc autem similis est cognitioni aliarum rerum nostra cognitio, quod ut habeatur, altam & intentam meditationem requirit. Docet autem optimè Hugo Victorinus, quid homo de seipso meditari debeat, ut aliqua ex parte seipsum agnoscat. A te, inquit, incipiat cogitatio tua, & in te finiatur: nec frustra in alia distendaris, te neglecto. Præter salutem tuam nihil cogites: quoniam in acquisitione salutis tuæ nemo est tibi germanior, nemo propinquior teipso. Si verò aliud cogitationi tuæ se offerat, quod non quoquomodo ad tuam ipsius salutem pertineat; illico despice, & expue: ut semper te possis inspiciere, & de cognitione tui, venire ad cognitionem Dei. Agnoscere se debet homo, ad quæ bona sit naturaliter promptior, vel ad quæ mala procliuor; quibus studiis debeat vehementius insistere, contra quæ mala debeat instantius vigilare: quibus exercitijs valeat melius promoveri: quibus vitis valeat facilius corrumpi, quibus culpis subiaceat; vel quibus meritis emineat, & quid pro his penæ vel præmij expectare debeat: quantum quotidie proficiat, vel deficiat: cum quanta animi industria satagat præterita mala flere, præsentia declinare, futura præuenire: cum quanta animi constantia studeat reparare bona amissa, custodire & multiplicare possibilia. O quam necessaria discussio, & quam miranda speculatio; tot animi virtutes, tot eius exercitationes, tot eius studia vel merita præ oculis habere, & huiuscemodi contemplationi diutius inharere! Suspende ergo animum tuum, ab inferiorum amore; ne forte de sublimibus ciectus, & de loco voluptatis à propria concupiscentia abstractus, & illectus, post concu-

Fig. 3.
de ani.
ma. c. 43.

piſcentias

PROV. 4
13.

placencias tuas eat, & vagus fiat, & profugus super terram. Denique si cupis implere Dominicum praeceptum: Omni custodia serua cor tuum.] Nescit enim quid de spiritu angelico, quid de spiritu diuino sentire debeat, qui suum prius non cogitat. Nihil recte existimat, qui seipsum ignorat. Nescit quam sub pedibus suis omnis mundana gloria subiacet, qui conditionis suae indignitatem non pensat. Haecenus ille.] Et quidem ex his iam habebit homo aliqua, quae de seipso cognoscat. Sed ad plenam sui notitiam, oportet ut non tantum mores suos, sed & naturam consideret. Nam mores nostri per se sumpti, satis nostrae paruitatis & imbecillitatis nos admonent, sed naturae adiuncti, multo efficacius ad propriam cognitionem & despicientiam inducent. Quid enim miserius, quam naturam infirmam, vitiis, quibus impotentior fit, subiacere, & virtutibus, quarum praesidio aliquantulum roboratur, non affici? Quid calamitosius, quam hominem rerum temporalium onere pressum temporalia diligere, & rerum caelestium amore à multis malis exoneratum eas non appetere? Quid magis ristu, aut potius fletu, dignum, quam creaturam, statu ac conditione paruulâ, suam exiguitatem, pro posse, contegere, & sublimitatem, quam non habet, ostentare? Duo igitur de homine inquirenda sunt; alterum, quis & qualis sit in natura: alterum, quis & qualis in moribus inueniatur.

Duobus autem modis possumus naturam & mores hominis inuestigare; primo quidem absolute (ut aiunt) & in se secundo vero, per comparationem ad alia. Haec secunda consideratio longa satis est, & non admodum difficilis, si modum huius inuestigationis manifestemus. Qui in hoc constitutus est, ut considerata aliarum rerum perfectione multiplici, inquiramus quantum aut omnino, aut ex parte aliqua hominis perfectionem excellat. Conferat se homo cum Deo, & si aliquid vilius nihilo excogitare, aut fingere poterit, eo se viliorem & abiectiorem reperiet. Est namque hominis ad Deum prorsus infinita distantia. Ille, insipiens, hic infinita sapientia; ille, iniquitatis plenus; hic, infinita bonitas, & immensa sanctitudo; ille, supra quam cogitari queat, impotens; hic, infinitè potens; ille, vanitas, quia vniuersa vanitas omnis homo viuens; hic, prima & summa veritas; ille ipsum non esse, quoniam de se nihil est; hic, ipsum esse, & plenitudo omnis entitatis & perfectionis, qui de se ab aeterno & in aeternum est. Et hunc tu, ô Domine, sustines, hunc expectas, illius flagitia dissimulas, supra quem [multum valere tibi soli supererat semper, & virtuti brachij tui quis resistit? Quoniam tanquam momentum stateræ, sic est ante te orbis terrarum, & tanquam gutta totis antelucani, quæ descendit in terram.]

Conferat se deinde homo cum angelis, & se vilissimum & abiectissimum inueniet. Angelus est incorporeus, & spiritus, natura purissimus; homo corporeus, aut (si mauis) spiritus imperfectus carni misus. Ille immortalis, iste mortalis. Ille, corporibus multis, quibus aliquando vestitur, ad obsequium vtens; iste, vnum corpus, quod partem sui gestat ad onus importabile vsque ad mortem ferens. Ille, habitator caeli, hic terræ; ille, vno impetu, & velocius quam in ictu oculi, mundum peragrans; iste, tardis passibus, & non sine lassitudine & necessitate vectoris, itineris tantillum conficiens. Ille; sapientissimus simplici quodam intuitu, & similitudinibus rerum ab ipsa creatione habitis, omnia naturalia & vniuersa ex supernaturalibus sibi reuelata cognoscens; iste rudissimus cum discursu, & magno labore, & speciebus per sensus ac-

A quisitis vix aliquas veritates intelligens. Ille, voluntate rectissimus, nihil vile, nihil terrenum diligens; iste, voluntate volubilis, rebus impuris & terrenis inhærens. Ille, creatus in gratia per breues morulas immensam beatitudinem meruit; iste, post lapsum primi hominis generatus in culpa, post multos annos, & non sine magnis periculis ex gratia felicitatem acquirit, & sepe per culpam & oleitantiam in aeternum amittit. Ille, naturaliter in bono, quod semel voluit, perstat stabilis; hic, omni aura leuior, & palea instabilior, bonum millies deserit, millies reperit, & nunquam in eodem proposito & voluntate perstat. Ille tandem diues est sapientia, diues potestate; diues rectitudine, qui apud Deum, locum amici familiarissimi, & iudicis, ac gubernatoris suae domus obtinet; hic omnibus bonis indigus reus est, & multorum peccatorum sibi conscius ab illo tanquam à custode, à pædago, à iudice pender. **Quis non apud angelum se deiciat, quem Ioannes Euangelista, & Apostolus Domini, post tam illustres reuelationes acceptas, & post tantam lucem diuinæ maiestatis habitam adorare voluit, nisi ab ipso angelo fuisset prohibitus? Et postquam audissem, inquit, & vidissem, cecidi vt adorarem ante pedes angeli, qui mihi hæc ostendebat.] Prohibitus est autem illis verbis: [Vide ne feceris.] Vel, ne aliquod signum adorationis Deo debita daretur illi (vt Augustinus & Thomas Aquinas indicant) vel, ne ante se procumbentem aspiceret illum, qui licet natura minor, tamen erat æqualis in gratia.**

C Ac si conferat se homo non iam cum angelis beatis, sed etiam cum ipsis dæmonibus, in multis, his impuris & miseris creaturis supponitur. Si enim naturas rerum spectes, certum est, dæmonem naturâ esse homine superiorem, siquidem per culpam, nec naturam angeli perdidit, nec vires naturales intelligentiæ, voluntatis, aut potestatis amisit. Si verò mores intuearis, sepe homo est ipso dæmone infœlicior atque miserior. Nonne infœlicior diabolo, qui seruit diabolo, & mancipium est diaboli? Et quidem: quoniam in statu infœlicitatis, nihil infœlicius quam misero & infœlici seruire. Nonne infœlicior dæmone, qui cum possit eius damnationem euadere, vltro se in damnationem ingerit? Et sanè, quoniam magna miseria est miseriam contra voluntatem pati, sed maxima miseria est miseriam voluntariè complecti. Nonne infœlicior dæmone, qui pluribus modis peccandi in Deum suum creatorem insurgit? Sed talis est homo, nam licet omnia peccata possint esse in dæmonibus secundum reatum, & secundum desiderium, non tamen secundum actum: qui cum corpore careant, peccatis luxuriæ & gulæ fœdari non possunt, nec etiam peccatis auaritiæ aut accidiæ infici, quia nec opes nostras, sibi nec necessarias, nec vtilis, cupiunt, & in his quæ agunt, laborem ex corpore prouenientem non sentiunt. At homo præter peccata merè spiritalia superbiæ, & inuidiæ, & iræ, quorum actus sunt in dæmonibus, luxuria & gula fordidatur, & auaricia atque accidia inficitur, vt quanto maior est in eo peccatorum copia, maior etiam quodammodo sit ipsius calamitas atque miseria. Ac tandem homo si à Deo deferatur, nocentior est dæmone. Idque sonant illa verba Chrysostomi: Homo malus, peior est quam ipse diabolus. Diabolus enim si videat iustum, non est ausus ad eum accedere; homo autem malus quamuis hominem sanctum viderit, non solum illum non timet, sed adhuc magis contemnit. Non enim diabolus homini præstat virtutem, sed homo diabolo. Atma enim diaboli est malus homo.

D **E**

Apo. 22.
8.9.

Aug. 99.
in Gen. 1.
61. & lib.
20. cont.
Faus. c.
21.
D. Thom.
2. 2. q. 84.
ar. 1. ad 1.

Vide D.
Thom. 1.
P. 2. q. 63. ar.
2. in cor.
Pore.

Chry. in
imperfe.
Ho hom.
24.

Sap. 11.
22. 23.

Sicut enim homo sine armis non potest aliquid facere contra hostem, sic diabolus etiam sine homine non valet aliquid contra sanctos. Sic ille. Nec poteris, o homo, te excusare, & daemoni praefere, ex eo quod nunquam in has & similes iniquitates incurteris. Aliud enim est quod ex gratia & beneficio Dei te protegentis habes; aliud vero quod ex natura tua a protoparente infecta possides. Ex parte enim naturae in qua regnat fomes peccati, & ardor malae concupiscentiae, ad haec & maiora flagitia propensus es, quibus ipsos daemones imitatis, & aliquando malitia praecellis. Si vero Deus per gratiam suam his te malis exemit, & virum bonum & studiosum effecit, non est cur in te ipso glories. Da igitur gloriam Deo, & te ex te daemone imitatore, ex Dei vero gratia, Christi membrum agnosce.

Nec solum ex comparatione ad res superiores, verum & ad res se inferiores homo sui cognitionem, & materiam humilitatis eliciet. Nam si sui & brutorum animalium collationem faciat, necesse est ut in multis primatum eis tribuat. A nonnullis animantibus aliquibus virtutibus naturae superatur. Nam, ut Augustinus ait: Multae bestiae vincunt nos homines acrimonia sensuum, & motu facillimo, atque celerissimo, & valentia virium, anuosissima firmitate corporum. Quis hominum videndo aequabitur aquilis & vulturibus? Quis odorando, canibus? Quis velocitate leporibus, cervis, omnibusque aibus? Quis multum valendo, leonibus & elephantis? Quis diu viuendo, serpentibus, qui etiam deposita tunica senectutem deponere, atque ad iuuentutem redire perhibentur: Sic ille. Sed si generaliter animalia consideremus, illa ex utroque matris vestita nascuntur, homo nudus: illa, ad sui defensionem, & ad hostes propellendos armata; hic, inermis, & periculis magnis ac multis expositus, illa, naturaliter notitia ciborum, & medicamentorum sibi necessarium, instructa; hic, tam ignarus, ut paruulus fame pereat, nisi vberibus illum nutrix admoveat, & adultus saepe noxia, & mortem afferentia, pro vitibus & vitam seruantibus fumar; illa, aut illorum plurima, vitam satis diuturnam habetia, ducentorum aut trecentorum annorum, ut Philosophus, de elephantibus & cervis affererat; hic, per breue tempus, & plenus malis, perdurat; illa denique, tanquam robustiora & ditiora, paucis egent; hic vero, tanquam infirmus & pauper, multis indiget. Sed si imaginem reipublicae in quorundam animalium congregationibus aduertamus, manifeste videbimus eas nostrarum rerum publicarum esse magistras. Quis enim non miretur ordinem apum, sollicitudinem formicarum, ad quas sapiens pigros mittit, ut sapientiam discant; & locustarum agmina, sine villo rege, aut duce, ita composita, ut ab imperatore expertissimo instructa videantur? Quando reipublicae nostrae tam indurptum ordinem, tam indefessum laborem, tam seueram otiosorum punitionem custodierunt? Quando scita sua, & leges a maioribus latas, tam sine vlla transgressione seruant? Perspectis quoque in animalibus vitiorum ac virtutum vmbis, reperiemus, animalia vitii ab hominibus vinci; e contra vero homines ab animalibus, virtutibus superari. Est enim homo saepe leone crudelior, tigride audacior, mulo insolentior, equo inanior, lupo rapacior, lepore timidior, vulpe versutior, asino stolidior, haedo fastidiosior, atque salacior. Rem exaggero si non Chrylostomum mea dicta confirmantem adduxero. Exponens enim illud: Attendite vobis ab hominibus, sicut ait: Ita dixit, attendite vobis ab hominibus quasi a quibusdam pessimis malis, & super omnia mala malis. Nam si non quasi homines acculans dixisset, sufficeret illi dicere,

Aug. 8. de ciuit. c. 15.

Matt. 10. 17. Chrys. ho. 24. in Matt. in imperfect.

A attendite vobis, tradent enim vos. Nunc autem addidit, attendite vobis ab hominibus ostendete volens, quia praeter omnibus malis homo est pessimum malum. Nam si bestiis comparare volueris eum, peiorem inuenies eum. Bestia enim, quamuis sit crudelis, tamen quia est irrationabilis, declinabitur ab homine crudelitas eius. Homo autem crudelis cum sit, & rationabilis, non facile euadetur crudelitas eius. Si comparaueris hominem serpenti, peiorem inuenies hominem; quoniam serpens etsi maliciam habet, tamen hominis timorem habet. Ideo si quem ab se consueperit, mordeat: si autem non poruerit, fugit. Homo autem & maliciam habet serpentis, & timorem non habet, sicut serpens. Ideo quamuis non habet tempus, latet sicut serpens; si autem inuenierit, irruit sicut bestia. Adhuc autem anguis, si quidem iritata non fuerit, in silentio transiit. Homo autem & non irritatus insanit, & magis superciliosus insanit, a quibus non fuerit irritatus. Haec ille. Quod autem dictum est de vitiorum imagine in animalibus reperta, dici potest & de vmbra virtutum, quod scilicet nunquam, aut raro virtutes verae nostrae, virtutes illorum fictas affleuntur. Prudentia animalium in cauendis malis atque periculis, & in quaerendis bonis, & ad sustentandam & seruandam vitam necessarius, est admirabilis, & nullis defectibus subiacens, cum tamen nostra incerta sit, & saepe nos fallat, atque decipiat. Iustitia eminent, & nobis se praefertunt, quia nihil proprium possident, & sine aliorum iniuria sunt paucis, & ad vitam necessariis, contenta. Fortitudine excellunt, quia sine vlla timiditate se ab aduersariis tuentur, & multorum nos fugant, & nobis timorem incutiunt. Temperantia superant, siquidem ad solam necessitatem comedunt cibos a natura sibi paratos, non vt nos qui ad voluptatem saepe delicias manducamus, saluti corporis officentes, & coquorum arte dispositas: & solo proliis generandae appetitu, certis temporibus, & moderate, mas & femina in vnum conueniunt. Quid de eorum pace dicam, cum nunquam animalia cum aliis sui generis bellum gerant? Quid de fidelitate, qua equi, & canes nos rubore suffundunt? Quid de gratitudine, qua exigua beneficia, multo melius quam nos ingentia, recompensant? Siliceret nobis in his enarrandis expaciari, longum satis tractatum cuderemus. Legat, qui vult Origenem, Basilium, & Ambrosium, in his libris, quos super Genesim ediderunt, & Philosophos de rerum naturis disputantes, & mirabilia, quae ipsum humiliter inueniet.

D Res tandem inanima in multis hominem longe post se relinquunt. Caeli superant eum magnitudine, perpetuitate, loco, lumine, ordine, pulchritudine. Elementa, excellunt agendi efficacitate, resistendi potestate, contrarij sibi proximi sustententia, & obsequij nobis exhibitae utilitate. Mitta, tum imperfecta tum perfecta eminent decore, duratione, contrariarum qualitatuum, quae ea destruant, vacuitate. Quid enim cadidius niue, simplicius pruina, illustrius gradine? Quid fortius ferro, durabilius argento, incorruptibilius auro? Quid lapidibus pretiosis purius, aut gemmis illibatiis, quas nulla insolens qualitas fuscet? Arbores, & plantae, quae cum animantibus computantur, praestant multiplici virtute languores curandi, frondibus, floribus, fructibus, quarum semina non sunt visui foeda, nec cogitationi horribilia; quarum generatio est pura; quarum augmentum & conseruatio sine aliorum iniuria.

E Homo igitur seipsum ad humilitatem, facta sui ad res creatas collatione cognoscat, & in quo superetur, peruideat, & in quo erudiat, aduertat. Quem quidem modum cognoscendi, a diuinis scripturis ac-

cepimus.

De P. 12
Tom. 11

Prov. 6. 67. 8. cepimus. Id enim sonant illa verba: Vade ad formicam, & piger, & considera vias eius, & discite sapientiam: quæ cum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat. *Et illa: Miluus in cælo cognovit tempus suum: turtur, & hirundo, & ciconia custodierunt tempus aduentus sui: populus autem meus non cognovit iudicium Domini.]*

Hier. 3. 7. Et rursus illa: Considerate lilia quomodo crescunt, non laborant, neque nent: dico autem vobis, nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut vnum ex istis. *Et paulo antè: Considerate coruos, quia non seminant, neque metunt; quibus non est cellarium, neque horreum, & Deus pascit illos.]* Et iterum illa: Terra sæpe venientem super se bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis, à quibus colitur: accipit benedictionem à Deo: proferens autem spinas ac tribulos, reprobata est, & maledicto proxima; cuius consummatio in combustionem. *Et sic sunt alia sexcenta. Hæc cognitio nostri per comparationem ad alia siue animata, siue inanimata, vtilissima est, sed longè vtilior ea, quæ seipsum in specie aut absolute cognoscit. Ad quam notitiam habendam considerandum est tria esse in homine, naturam, potentiam, & actionem, quæ magnopere eius inquisitioni seu perscrutationi deseruiunt. Quæ cum non sint perpetua, sed temporalia, ad tria tempora, præteritum, præsens, & futurum referenda sunt. Quodlibet igitur horum trium sub his tribus temporibus consideratum, tres interrogationes excitat; atque adeo nouem erunt interrogationes, quibus si verè respondeamus, nostri cognitionem satis manifestam eliciemus. Inquirat ergo quisque apud semetipsum quid fuerit homo? Quid sit homo? Quid futurus sit homo? Ac deinde quid potuerit homo? Quid nunc possit homo? Quid posthac poterit homo? Ac tandem, quid fecerit homo? Quid nunc faciat homo? Quid in futurum facturus sit homo? Si homo nouem veritates sub his interrogationibus latentes inuenierit, satis habebit ad manum vnde se cognoscat, & vnde se apud Deum hominè que deiciat.*

Quid fuit Homo.

CAPVT V.

Vt aliquem laudare, aut vituperare agrediuntur, ab eius progenitoribus filium orationis incipiunt, vt vel illorum nobilitatem, & gesta præclara illi tanquam gemini optimæ radicis tribuant, vel ob ipsorum flagitia sempiternam ignominiam notam inurant. Licet autem nos nec hominè laudatione prosequi, nec vituperatione afficere, sed sinceram veritatè propalare velimus, viâ hanc ab aliis tritam ingredimur, vt conditionis nostræ notitiam assequamur. A quasi parentibus ergo, & auis, & proavis hominis incipiat oratio; qui, & quales illi fuerint omnibus innotescat, videatque ille, & iudicet an ex hac parte aliquam habet materiam glorianti. In parentibus ac progenitoribus fuit homo tanquam in illis, à quibus naturam accepit, at in seipso est; & quia prius est fuisse, quam esse, expendamus seriò quid fuerit, vt postea videamus quid sit. Constat autem homo corpore corruptibili, & animo corruptionis experte; ex quibus velut ex duabus partibus coagmentatur. Et certum est, causam effectricem vtriusque partis, perinde atque omnium aliarum rerum tum visibilibus tum inuisibilibus, esse Deum, qui hominem, vt ipsi seruiret, ipsò que fuereetur, efformauit, & ad sui imaginem fecit. Scitote, in-

A quit Plaltes, quoniam Dominus ipse est Deus: ipse fecit nos, & non ipsi nos. *Et sanctus Iob: Vocabis me, & ego respondebo tibi: operi manuum tuarum porriges dexteram.]* Postquam ex hac vita decessero, & multis sæculis in sepulchro iacero, & animus meus à corpore separatus in loco à te præparato subsiterit, tandem adueniente resurrectionis die, vocabis me *[in iussu & vocè archangeli, & in tuba Dei,] & ego libentissimè tuæ voci parebo, atque vt tibi altem, resurgam. Libenter, inquam, obediam, quoniam vox non erit ad damnationem (vt spero) sed ad salutem, meque, qui opus sum manuum tuarum, singulari amore proteges, & quasi data dextera ad eum subleuandum, cui casus imminebat, ab æterna pena impiis præparata defendes. Est igitur homo opus Dei, quemadmodum & reliqua creata omnia, licet ad finem altiore, quàm res rationis expertes, & ad æqualem cum angelis ordinatus, vt scilicet Deum suum agnoscat, eum diligat, ei obediat, & visionem ac possessionem eius in præmiù sui laboris obtineat. Ex quo profectò non modicam ansam habet hominis suæ iniquitatis cognoscendæ, & humilitatis captandæ, qui inter vniuersas res creatas suo creatori solus ingratus est, qui cognitionem eius, quem inanimata sentiunt, perdidit, & opera manuum suarum pro diis coluit, qui amorem suum, spreto summo bono, in fictis bonis collocauit, qui Domino suo obedire contempsit, & tandem hæreditatem illam æternam, & optimam, sibi paratam amisit. Sed de hoc aliàs. Nunc verò omiſſa esse cetera causa, ad id, ex quo factus est homo, oculos conuertamus, & quid fuerit repetiemus.*

B Homo, quoad corpus, ex vtilissima quadam materia factus est, quam ob honestum pudorem nominare non licet. Eam generali nomine omnibus initiis ex parte materiae communi semen appellamus, & ad maiorem expressionem humanum semen dicimus. Hoc nomine ad hanc rem explicandam vsus est Salomon. Decem mensium tempore coagulatus sum in sanguine, ex semine hominis, & delectamento somni conueniente. *[Sanguis maternum semen significat, quod subrubieundum esse dicitur, cum paternum sit albius atque candidius. Vtrumque autem non sine impura delectatione deciditur, quæ proinde somno comparatur, quia & rationem ligat, & pro eo spacio temporis generantes similes belluis facit, & instar somni citò perficitur, & euanescit. Istam materiam Bernardus ita descripsit. Quid sum ego? Homo de humore liquido. Fui enim in momento conceptionis de humano semine conceptus: deinde spuma illa coagulata, modicum crescendo caro facta est.]* Et quamuis non deceat in re tam fœtida diutius consideratione immorari, sed potius ab ea citò transire; tamen parcendum est tãtisper rubori, & hoc cœnum paululum mouendum, etiã fœteat, vt homo naturale solum suum, ac egregia initia cognoscat. Materia huic multis nominibus arborum & plantarum femina præferuntur. Primò, quod hæc munda sunt, & sine vllò horrore in sinum mittuntur, oculis videntur, & manibus atteruntur: illa verò materia adè impura est, & fœtida, vt nec manu tangi, nec oculis sine rubore aspici possit. Secundò, arborum femina purissima quadam emanatione procedunt; sed materia hæc emanat nõ sine pruritu carnis, feruore libidinis, & fœtore luxuriæ. Ideo conceptio hominis tenebras amat, & tanquam res obscœna, & quæ genitori ignominia est, lucè fugit, & aliorum etiam familiarissimorum aspectum exhorret. Tertiò, femina arborum, atque etiam animalium nullo peccato, nullaque iniquitate inficitur: at hæc materia, eiusve emanatio, sæpissime aliquo peccato, saltè leui, fœdatur, quod parètes ex nimia

Iob 14. 15.

1. Thess. 4. 15.

Sap. 7. 2.

Bern. in meditat. c. 2.

Psal. 99. 3.

delectatione solent contrahere. Quarto, illa femina durabiliora sunt, & multis diebus, & mensibus, & annis incorrupta seruantur; nam & nos vidimus aliqua in has postremas orbis regiones ex Hispaniis aduecta, post tres aut plures annos germinasse: hoc verò semen quasi momentaneum, quod post modicum temporis corruptionem subit, & in corruptelam pertransit. Quintò tandem arborum femina semel putrefacta, & in arbusculam, vel plantulam versa, purissimo terræ humore concrevunt: at semen hominis in corpus humanū coagulatum cibo spurcissimo augetur. Sed attende, inquit Innocentius, quo cibo conceptus nutriatur in vtero. Profecto sanguine menstruo, qui cessat in femina post conceptum, vt ex eo conceptus nutriatur in fecmina, qui fertur esse tam detestabilis, & immundus, vt ab eius contactu fruges non germinent; arescant arbuta, moriantur herbae, & amittant arbores fructus, & si canes inde comederint, in rabiem efferantur. Ecce homo parentes tuos, ex quorum dignitate gloriaris, duo hæc femina viri & feminae libidinosè commixta, in quibus nominandis iam inepre parentes tui vocantur. Quoniam si pater est, qui efficienter generat, & mater, quæ quasi patiendam materiam subministrat, sic se habent hæc duo femina, quòd illud ad generationem efficiendo, istud autem passiuè concurret.

Innoc. li. 1. de consuetudinibus. c. 4.

Gen. 2. 7.

Innoc. lib. de consuetudinibus mundi. c. 2.

Eccles. 3. 19. 20.

Afcende nunc paulo superius ex parentibus ad auos, & quis qualisque fuerit auus tuus, attentè considera. Nam si iam ex femine hominis, atque ex ipso homine qui te proximè generauit, discedas, & ad illum primum hominem, qui totius humani generis origo est, pennis meditationis accedas; videbis, eum ex cæno, siue ex luto, fuisse formatum. Hic iam possumus liberiùs loqui: quia lutum non ita nos rubore suffundit. Formauit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ. Ille, qui ante formationem hominis, aliud vocatur; post eius formationem Dominus Deus vocatus est, vt homo se effectum, vt sit seruus, intelligat. Fuisse autem magna hominis gloria, si Domino Deo suo fideliter seruissset, (quid enim gloriosius quàm illi supremo regi fanulari, cui debita sunt ab omnibus rebus creatis omnia possibilia fidelitatis obsequia?) sed vt seruus malus, & infidelis, statim atque conditus est, seruire noluit, obsequium denegauit, & à domo sui heri, per peccatum aufugit. Id verò eo insolentius & probrosius fuit, quòd homo non erat mancipium solum prelo emptum, aut bello captum, sed ipsissimis manibus Domini fabricatum. At fecit Dominus hunc seruum non de alia nobiliori materia, quàm de limo terræ. Planetas & stellas, ait Innocentius, fecit ex igne: flatum & ventos fecit ex aëre; pisces & volucres fecit ex aqua: homines & iumenta fecit de terra. Considerans igitur aquatica, se vilem inueniet. Considerans aërea, se viliozem agnoscet. Considerans ignea, se vilissimum reputabit: nec se parificabit cælestibus, nec audebit se præferre terrenis; quia parem se iumentis inueniet, & similem recognoscet. Vnus est enim hominum & iumentorum interitus, & æqua vtriusque conditio, & nihil potest homo iumento amplius. De terra orta sunt, & in terram pariter reuertentur. At terram istam ex qua factus est homo, exquisitiùs discutiamus. Nam qui litteras Hebræicas nouerunt, pro certo aiunt, vocem, cui in nostra versione respondet limus, significare minutissimum ac vilissimum puluerem, qui adiecta aqua (vt notauit Tertullianus) coaluit, & formationi huius statuz luteæ aptam materiam præbuit. Huius formationis cor-

poris nostri ex luto meminit Iob; nam Deum alloquens, ait: Memento, quæso, quòd sicut lutum feceris me, & in puluerem reduces me. Lutum namque non siccat terram, & dissolutam, sed humore temperatam designat, quæ primùm in statuam figurata, & postea veluti calore solis exiccata, aliquam consistentiam haberet, nec ob molliciem huc illucque diffunderet. Meminit & Eldras, aut quisquis fuit auctor libri non canonici, sed eruditi: Dedisti, inquit, Adà corpus mortuum (id est, inanimè, & quod nunquam vixerat, è terra formatum) sed & ipsum figmentum manuum tuarum erat, & insufflasti in eum spiritum vitæ, & factus est viuens coram te. Fecit igitur Deus hominem de limo terræ, vt disceret quid esset, quemadmodum ait Laurentius Justinianus; ne de se superbiendo præsumeret, qui se de limo vilissimo sciret esse plasmatum. Fecit de limo, quia id hominis natura posebat, vt caro eius ex luto & cæno fingeretur, cui anima rationalis vnita, nobilius luto & excellentius esse præstaret. Fecit ex luto, vt in exaltanda materia vilissima suam potentiam & largitatem ostenderet. Fecit ex luto, vt suauiter hæc inferiora regeret, & lutum luto præficeret. Fecit tandem ex luto, vt arrogans & superbus hominis spiritus quasi luto mersus, & suæ conditionis vilitate compeditus, disceret Deo obtemperare.

Multis autem modis, quia vilissimum est, à Deo est homo huius suæ naturalis vilitatis admonitus. Vocat Deus seipsum figulum, cum opus creationis humane commemorat; cuius circa argillam & lutum defudar industria. Ecce, ait per Ieremiam, sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea domus Israël. Et per Isaiam: Nunquid dicit lutum figulo suo: Quid facis? & opus tuum absque manibus eius? Et Paulus: Nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit; Quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam? Sæpe etiam in scripturis suis nos Deus figmentum appellat, quod propriè est opus ex luto; vocat etiam terrenos, & terram. Hoc indicant illa verba: Et nunc, Domine, pater noster es tu, nos verò lutum: & fictor noster tu, & opera manuum tuarum omnes nos. Ipse cognouit figmentum nostrum. Sum quidem ego mortalis homo, similis omnibus, & ex genere terreni illius, qui prior factus est. Primus homo de terra, terrenus. Terra, terra, terra, audi verbum Domini. Et sic alia multa. Actandem hæc luti nostri memoria hominis nomini affixa est, vt in venturis sæculis nunquam deleatur. Vocauit namque Dominus hominem Adam, quod nomen terra significat, non quancumque, non sterilem, sed pinguem atque fructiferam, vt sciat homo se terram esse, atque ex luto & cæno in hanc, quam habet, naturam emerisse. Diceris ergo, ô homo, Adam, quia terra vilis es: diceris homo, quia humus. Terra nomen tuum, ex terra corpus tuum, in terra habitatio tua, in terram conuersio tua. Diceris terra, quia ex terra compositus. Sicut enim apud nos Hispanos, Iudæi, aut Mauri, solent vocari, qui à Iudæis, vel Mahometanis originem habuerunt, non quia nunc tales sunt, sed quia fuerunt in parentibus suis, in quorum lumbis continebantur: ita & tu terra, in lutum vocaris, quia corpus tuum ex terra ortum habuit, & quasi ex luto in lacem erupit. Iam consoletur nos Philo Iudæus, dicens, hominem non ex quauis terra, sed ex selectissima fuisse compositum. Non, inquit, ex quauis terræ parte sumpta humo videtur Deus hanc humana specie statuam formare voluisse,

Iob. 10. 9.

4. Esdra. 3. 5.

Insti. ser. Gregorij Marty. 1.

Ieremia 18. 6.

Isa. 45. 9.

Rom. 9. 20. 21.

Isa. 64. 8. Psal. 102. 14. Sap. 7. 1.

1. Cor. 15. 47. Ierem. 12. 19.

Philo. lib. de Opificio.

De P. 2. Tom. 11

sed selecta vnde quaque optima, ex pura materia purissimum excelsis accuratè, quod maximè ad hoc opus aptum erat. Consoletur & nos Augustinus, allens, quatuor litteris nominis Adam, quatuor terræ partes contineri, Orientem, Occidentem, Septentrionem, & Meridiem, quasi primus homo ex quatuor pugillis terræ sumptis à quatuor mundi partibus fuisset compositus. Quod clariùs docuit Cyprianus, qui postquam dixisset, nomina Hebraica eo consilio fuisse indita, vt proprietates hominum, quibus imponebantur, designarent: hæc addit: Ex ipso protoplasto probamus veritatem, Nomen accepit à Deo Adam. Hebraicum Adam in Latino interpretatur, terra caro facta, eo quod ex quatuor cardinibus orbis terrarum pugno comprehendit, sicut scriptum est: Palmo mensus sum cælum, & pugno comprehendit terram, & finxi hominem ex omni limo terræ, ad imaginem Dei feci illum. Oportuit illum ex his quatuor cardinibus orbis terræ nomen in se portare Adam. Sed ò quam exigua, & à longè petita consolatio? Quid enim refert si homo ex terra munda fuerit effectus, cum ex eo terra vilis esse non desinat? Certè si superfluum est (vt dicebat sanctus Hilarion) mundiciam in cilicio quarere, multo delicatius est eam in luto, in cæno, & in stercore quarere. Quid etiam prodest si ex pugnis terræ à quatuor orbis partibus sumptis fuerit compactus, cum ex hoc solum habeamus; quod ex quatuor lateribus (vt aiunt) nulla nobilitate insignitur, sed vndiquaque conspectus humillimo genere natus reputatur? Fiar, fiat ex quatuor pugnis terræ à quatuor plagis orbis acceptis, vt in toto vniuerso cunctæ creaturæ notionem vilitatis hominis habeant, & nullo loco, licet homo velit, & conetur, suam vilitatem abscondat.

Iam ex auo ad proauum hominis ascendamus, non efficientia, sed ordine, quia scilicet tertio gradu separatur à genito, & ideo, vt minus improprie loquamur, quasi proauum appellemus. Cænum ergo illud, siue lutum, à quo homo sumpsit exordium, ex quo factum est? Profectò ex nihilo factum est. Cælum enim, & elementa, atque adeo terra, & aqua, ex quibus lutum factum est, ex nihilo facta sunt. In principio, ait scriptura, creauit Deus cælum, & terram. Create autem, si vox pressius accipiat, est rem totam, siue ex nihilo, producere. Et quamuis verbum, quo facta Scriptura vitur, latiore significationem habeat; tamen certum est, cælum & terram ex nihilo fuisse creata, neque enim productionem cunctorum aliquid præcessit, ex quo aut cælum, aut terra, aut quicquam aliud fieret. Vnde illa septem Machabæorum mater fortissima vnum eorum ad mortem pro patriis legibus sustinentem exhortans, dixit, Peto, nate, vt aspicias ad cælum, & terram, & ad omnia, quæ in eis sunt: & intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus, & hominum genus. Hoc autem initium est animæ nostræ, corporique commune: nam animam non ex se ipso, vt aliqui hæretici impiè & stultè finxerunt, sed ex nihilo in lucem eduxit. Aliter tamen corpus, quam anima hominis ex nihilo facta sunt. Anima quippe nullo interiecto medio, corpus verò ex nihilo mediis aliis erupit. Corpus factum est ex semine, semen ex cæno, cænum ex nihilo: & animus non ex semine, neque ex cæno, quia materiæ expers est, & immortalis, sed à Deo extractus ex nihilo. At nunc perscrutemur quid sit hoc nihilum. Sed certè inanis erit perscrutatio nostra, quia nihil, nullum esse, nullamque naturam habet, sed est defectus; aut (vt proprius loquamur) negatio omnis essentia, & naturæ, quare

A neque intelligi quidem potest. Quia cum intellectus solum versetur circa id quod habet esse, vt visus circa colorem, & lucem; auditus, circa sonum, & vocem: non potest capere & intelligere id quod non est. Si verò interroges, Quare dicimus, hoc nihil est, & esse addimus ei; quod non est, neque esse potest? Augustinus hanc quæstionem exciuit, & soluit. Sic ille ait: cum dicimus, nihil, nomen in substantiale nominamus; cum verò addimus, est, rem significamus. Cur ergo nomen in substantiale, id est, nihil, tamquam verè aliquid sit, dicimus; addendo, est? Omne enim, quod dicimus, est; esse aliquid æstimamus. Tamen cum aliquoties dicimus, nihil est, pro consuetudine locutionis addimus, est; ad nihil cum nomen tantùm sit nihil, & non res. Hoc itaque nomen, nihil, nullam rem significat: atque adeo si tu, ò homo, factus es ex nihilo, factus es ex nulla re, & fuisti nulla res. Quid ergo fuisti, ò homo? An lignum? Sed minus quam lignum. An lapis? Sed minus quam lapis. An puluis? Sed minus quam puluis. An stercus? Sed minus quam stercus. An umbra? Sed minus quam umbra; quia illa priuatio est lucis in subiecto apto lucem recipere. At te in prima creatione nullum subiectum præcessit; fuisti igitur quod nec amari, nec æstimari, nec intelligi, nec concipi potest, scilicet nulla res. Fuisti quasi in quadam abyssu æternæ obscuritatis, in qua nulla lux; in lacu summæ miseriæ, in quo nullum leuamen; in profundo infelicitatis, aut (quod est amplius) non felicitatis, à quo tamen te potentissima Dei manus extraxit, & totum hoc esse, quod habes, sine eo quod aliquid eius præcessisset, attribuit.

O igitur insignis humanæ elationis profapia, ò illustris generis humani nobilitas, ò clarissimi progenitores hominis stercus, cænum, & nihil! Et superbiat terra, & cinis, & effereat stercus, & eleuabitur cænum, & inflabitur nihil. Et non sufficient indumenta purpurea, & serica, & aurea, & gemmis contexta, ad inuoluendum stercus? Et non satis erit tot genera pretiosorum ciborum, & tot esculenta, & pigmenta ad satiandum cænum? Et non sufficient tot dignitates, tot honores, tot plausus, & laudationes, ad implendum nihilum? O nihil, nihil, quantum Deo displices, cum inflaris; quam dignum es in nihilum redigi, cum eleuaris; quam infamia & risu dignum quando post auram popularem curtis, & honore affici concupiscis. O stercus, quid de primatu contendis? Quid de alienis donis tibi mutuo datis gloriaris? Quid amas primos accubitus in cænis, & psimas cathedras in synagogis, & vocari ab hominibus Rabbi? O cænum quid ea, quæ apud alios splendeant, quaris? Quid tanta sollicitudine præesse appetis? Quid videri maior concupiscis? O nihil, quid tibi & laudi? quid nihilo, & honori? Quid nulli rei, & magni nominis desiderio? An non poterit stercus sine honore putrescere, & cænum sine laude sordere, & nihil sine fama, & gloria perdurare? Sape hanc tuam originem, sanè dedecoris & ignominia plenam, in memoriam reuoca; numquam committas, vt huius primæ vilitatis tuæ obliuiscaris, qua subortæ ex quacumque causâ admirationi respondebis. Corporis doloribus ægritudinibusque vexaris, & ad tumulum iam festinare videris? Cogita apud te met ipsum: sum lutum; & quid mirum si ad lutum properet caro mea, vt lutum luto cohareat? Angoribus & tristitibus animi pulsaris, & timoribus vndiquaque circumdaris? Dic: sum lutum, quid mihi lutum his miseris conculcetur, & ab omnibus despici vereatur? Tentationes te cingunt, & ad malum, quod numquam fortè expertus es, nec vquam co-

August. tract. 9. in Ioan.

Cyprian.

Isaia. 40.

Genes. 1. 1.

1. Mach. 7. 23.

01. 101

August. 1. Hypo. gnosis. c. 5.

maximè in cæno in stercore

Matth. 23. 7.

7. 8. 209

Job. 30.
19.

gitali, pertinaciter inducunt? Eandem vocem in-
culca: Sum lutum, & cœnum foetidum: fœtor verò
fœtorem diligit, & ab omni puritate & mundicia
mentis abhorret. Sic Iob omnem admirationem
ex suis miseriis exortam excluderat. Comparatus
sum, inquit, luto, & assimilatus sum fauilla, &
cineri.] Quid mirum, inquam, si tantis consumar
doloribus, si tantis morbis conficiar, si tam despe-
ratis tristitiis & afflictionibus conterar, cum sim lu-
tum fœculentum, cum sim fauilla leuissima, & ci-
nis adustus, cui deest facultas, vt alicui malo resi-
stat? Lutum fit ex puluere & aqua, vtroque man-
ente: fauilla & cinis, ex ligno & igne, vtroque
deficiente. Sum ergo lutum, in quo propensio ad
terram regnat, & aqueus prauæ concupiscentiæ
humor exundat. Sum fauilla & cinis, à quo si
mea naturæ relinquitur, omnis fructus bonorum
operum abfuit, & omnis spiritalis calor, & retum
cœlestium desiderium amorque defecit. Bene pro-
fectò sanctus Ephraem meam conditionem descri-
psit, dicens: Quid est homo? Nihil. Quid homo?
Cinis, ac puluis. Quid homo? Somnium. Quid
homo? Vmbra.] Est quippe homo nihil, quia ex ni-
hilo sumptus est. Est vermis, quia ex putredine fa-
ctus est. Est cinis, quia facillimè dispergitur. Est pul-
uis, quia in luenim commutatur. Est somnium, quia
non subsistit, sed citò euanescit. Est vmbra, quia in
momento pertransit. Sed satis sit nunc dixisse quid
homo fuerit, quia fuit stercus, & lutum, & nihil:
iam verò quid sit, explicare pergamus.

Ephraem.
serm. in
eos, qui
in Chri-
sto dor-
mierunt.
1049. 3.

De...
Tom. II

Quid est Homo.

CAPVT VI.

SOLENT aliqui in terrena republica
ex initiis exiguis ad magnas dignitates
prouehi, & ob virtutis meritum, aut
ob res præclare gestas, celebre nomen,
gloriosam famam, & ingentes diui-
tias comparate. Inquiramus ergo num homini ita
contigerit, vt ex stercore, & luto, & nihilo factus,
aliquam nobilissimam naturam, & ab omni mi-
seria & labe alienam sortitus sit? Et quidem sanctus
Dauid, satis euidenter ostendit, hominem
esse conditione vilissimum, adeo vt contemplan-
s eum à Domino dilectum, in admirationem rapi-
piatur. Alloquens ille Dominum, sic ait: Quid
est homo, quòd memor es eius, aut filius homi-
nis, quoniam visitas eum? Mira res, & ma-
gnam excitans stuporem, quòd tu Deus supremus
omnium rerum gubernator, & Dominus, memor-
sis hominis scelestissimi peccatoris, eumque ad te
trahas; & quòd non obliuiscaris iusti, etiam si
sanctus sit, & perfectus; immo innumeris & præ-
tiosis eum beneficiis multiplices. Quoniam tam
hic quàm ille, sic sunt exigui & viles natura &
conditione sua; & hic, comparatione tui, tam
meritis suis paruus, & ille tam omnibus donis in-
dignus; vt mirum sit valde, si in eos velis eximia
beneficia conferre, & tantæ vilitatis recordari. Iu-
sta est, & digna sapientis hæc Dauidis admiratio:
qui enim vilitatem hominis ex vna parte, & ex
alia immensam Dei maiestatem & gloriam attentè
fuerit contemplatus, non poterit non horrore
perfundi, cum videat hanc maiestatem de tanta
exiguitate sollicitam, & hanc exiguitatem diuinæ
maiestatis beneficio ad tanta bona sublimatam.

Psalm. 8. 5.

A Quanta eniam sit exiguitas, & vilitas hominis, non
multis verbis. Seneca in hunc fere modum ex-
pressit: Quid est homo? Quodlibet quassum vas,
& quodlibet fragile iactatu; non tempestate mag-
na, vt dissipetis, est opus. Vbicumque arietanti-
tis, solueris. Quid est homo? Imbecillum cor-
pus; & fragile, nudum, suapte natura inerme,
alienæ opis indigens, ad omnem fortunæ contu-
meliam proiectum: cum bene læcetos exercuit,
cuiuslibet feræ pabulum, cuiuslibet victima, ex
infirmis fluidisque contextum, & lineamentis ex-
terioribus nitidum, frigoris, ætus, & laboris im-
pariens, ipso rursus situ & otio iturum in tabem,
alimenta metuens sua, quorum modum inopia
rumpit. Anxiæ sollicitæque tutelæ, precarij spiritus,
& malè inhaerentis, qua parum repentinum audiet,
ex improuiso sonus auribus grauis excutit. Soli
semper sibi nutrimentum vitiosum, & inutile. Mi-
ramur in hoc mortem vnus, qua singulis opusest.
Namquid enim, vt concidat, res magni momenti
est? Odor ille, saporque, & lassitudo, & vigilia,
& humor, & cibus, & sine quibus viuere non po-
test, mortifera sunt. Quocumque se mouet, infirmi-
tatis suæ statim conscium, non omne cœlum ferens,
aquarum nouitatibus, flatuque non familiaris au-
ræ, & tenuissimis caulis, atque offensionibus mor-
bidum, putre, cassum, à fetu vitam aufpicatum.
Cæterum quantos tumultus hoc tam contemptum
animal mouet: in quantas cogitationes oblitum
conditionis suæ venit? Hæc ille. Ad quantam
verò homo dignitatem subleuetur, postea dice-
mus, & interim ille perspiciet, qui intellexerit, ho-
minem ad Dei vnionem destinatum, ad possessio-
nem cœlestium bonorum creatum, & ad intimam
cum Deo familiaritatem admissum. Sed nunc relin-
quantur hæc sublimia hominis, quæ sanè non mi-
nus quàm abiecta & humilia ipsum humiliant, &
ad hæc crassiora, quæ apertiori modo ad humilita-
tem conferunt, nostra se conuertat oratio. Vt ergo
misericordia hominis sit nobis vtrumque perspecta, illud
in primis aduertamus, hominem ex corpore & spi-
ritu, ex carne & anima esse compositum, & ex na-
tura visibili, quæ belluis communis est, atque ex
natura inuisibili cœlestibus spiritibus proxima co-
agmentatum. In vtraque verò natura quàm pluri-
mis est miseriis necessitatibusque subiectus, quarum
aliquas necesse erit explicare.

D Homo igitur secundum inferiorem partem sui
caro est, quem Dominus Deus ex puluere procrea-
uit. Nonne, inquit sanctus Iob, sicut lac multisti
me, & sicut caseum me coagulasti? Pelle, & carni-
bus vestisti me; ossibus & neruis compegisti me.]
Acceptit Deus puluerem, & aqua subegit, ac mul-
sit, vel tractabilem & fluidum fecit. Deinde ad
modum casei lutum illud ex puluere & aqua con-
cretum pressit, & quasi coagulauit, & forma hu-
mana vestiuit. Ac tandem illud in pellem, carnem
humanam neruósque conuertit. Non simpliciter
terram accepit, ait Chrysostomus, sed puluerem,
& tenuissimum, vt quis dixerit, de terra. Et hunc
puluerem terræ suo præcepto in corporis naturam
vertit. Nam sicut substantiam terræ, cum non esset,
produxit: ita & nunc, cum vellet, puluerem terræ
in corpus vertit. Hic exclamare iuuat pulchrum il-
lud Beati Dauid dictum: Quis loquetur poten-
tias Domini, & auditas faciet laudes eius? Quia
de puluere tale animal produxit, & tanto honore
venustauit, tantisque beneficiis statim ab initio pro-
sequutus est, monstrans per omnia suam misericor-
diam? Similis autem est huic primæ formationi ex

Seneca.
lib. de co-
solar. ad
Maritiam

Iob. 10.
10.

Chryst.
hom. 13.
in Genes.

Psalm.
105.

luto

Aug. lib. 83. 77. 7. 50. 70. 4.

Plin. lib. 7. c. 14.

Innoc. lib. 1. de concepnu muniti c. 5.

luto facta, cuiusque corporis humani formatio. Semen enim femininum quasi lac subigitur, & semen virile, quoad aliquam saltem partem, vicem gerens coaguli, naturalis virtute cum aliqua materia densatur, & in catnem, pellem, ossaque convertitur. De hac formatione sic scribit Augustinus. Dicitur conceptio humani corporis sic procedere, & perfici, ut primis sex diebus quasi lactis habeat similitudinem; sequentibus novem diebus connertatur in sanguinem; deinde duodecim diebus solidetur: reliquis decem & octo diebus formetur, usque ad perfecta lineamenta omnium membrorum; & hinc reliquo tempore usque ad tempus partus magnitudine augetur.] Jam autem homo nuper conceptus in ipso matris utero incipit, miseris incomparabiles experiri. Concipitur in olido carcere; generatur in tertio & caliginoso ergastulo, nempe in ventre matris, in eoque novem mensibus clausus & compeditus tenetur. Membrana illa, quibus obvoluitur, quæ secundæ, vel secundinæ dicuntur, quod nascentem infantem sequantur, illi pro cippo sunt: pro compedibus verò ipsa dispositio naturæ, nam ad modum glomiculi, siue orbiculi, in utero manet ac pro catenis ipsa imbecillitas infantilis, quæ eum moveri vix sinit. Illud ergastulum numquam radii vel minimum lucis vidit, numquã vocẽ consolatoris audiit, nec aliquod levanẽ ad ferẽdas illas angustias accepit, sed semper in perpetua caligine & horrore permansit. Offeritur misero infanti in illo carcere alimentũ, ut vivat; sed quod alimentum? Quam immũdum, quam olidum, quam ab omni sapore alienũ? Huiusmodi alimentum est sanguis mẽstruus feminae, quẽ supra ex Innocentio descripsimus, & hĩc iterum ad confusionem nostram eadem ex Plinio reperimus. Sed nihil facillẽ reperitur, inquit, mulierum profluvio magis monstrificum; arefcunt superveniu multa, sterilefcunt tactæ fruges, moriuntur insita, exuruntur hortorum germina, & fructus arborum, quibus infedẽre, decidunt. Speculorum fulgor ipso aspectu hebetatur, acies ferri præstringitur, eborisq; nitor: aluci apum emoriuntur; as etiam atque ferrum rubigo protinus corripit, odorq; diuis aëra. Et in rabiẽ aguntur gustato eo canes, atque insanabili veneno mortus infigitur.] Hoc cibo reges & principes in utero matris aluntur, & quibus tanta & tam exquisita pretiosorum ciborum copia non sufficit, hac peste à morte seruantur. Ibi omnes parvi & magni; nobiles & ignobiles, angustia constingimur, turgiduli illius sordidi paruitate coarctamur, in numeris periculis, ac vitæ discrimini bus cingimur, & si viventes, at saepe signis infelicitatis nostræ notati in lucem prodimus. Quidam enim (ut ait Innocentius) tam deformes & prodigiosi nascuntur, ut non homines, sed abominatones potius videantur, quibus fortẽ melius fuisse prouisum, si numquam prodissent ad visum: quoniam ut monstra monstrantur, & ostenduntur ostentui: plerique verò diminuti membris, & sensibus corrupti nascuntur, amicorum tristitia, parentum infamia, verecundia propinquorum. Quid hoc particulariter dixerim de quibusdam, cum generaliter omnes sine scientia, sine verbo, sine virtute nascantur? Flebiles, debiles, imbecilles, parum à brutis distantes, immo multo minus in multis habentes. Nam ut illa orta sunt, statim gradiuntur; nos autem non solum erecti pedibus non incedimus, verum etiam curvatis manibus non reptamus.

Sed adhuc miseria calamitatẽque natiuitatis nostræ sunt minutius indaganda. Tunc non sine iniuria matrum nostrarum, quas timore concutimus, dolore ingenti cruciamus, & corporis fractione di-

A scerpimus. De vipera à quibusdam memoriæ prodium est à foetu suo in ipso partu petrumpi, & ob vitam nequissimis filius datam ab eisdem morte puniri. Alij id negant, & fallum putant, quod à vipera catulos recens natos ore expulsi deprehendunt. At si illud verum est, nos matribus nostris paulo minus nocui sumus, qui eas, si non interficimus, saltem periculo mortis exponimus. Si verò hoc postremum à veritate non deuiat, nocentiores inuenimur, quia matres inmensis doloribus perurgemus. Femina peccatum dolore partus mulctatur est: cui dixit Dominus: In dolore paries filios:] quæ lex tam exacte seruat, ut omnes (vna Virgine excepta, quia virgo concepit, & peperit) cum magno dolore partiant, & multæ earum præ doloris magnitudine pereant. Rachel ob difficultatem partus periclitari cepit, & in ipsa effusione factus vitam finivit. Vxor Phinees in ipso partu vitam cum morte commutauit. Et quotidie mortes feminarum videmus, quæ simul vitam peragunt, & infantes effundunt. Nec mirum, quia non est dolor sicut parturientis, cui voluptas in conceptione data, non sine sensu multiplicati doloris auferitur. Nos autem in tanta calamitate nati, & tantis doloribus circumsepti, quid mirum si à ploratu & lacrymis vitam inchoemus, & ad quantas miseras nati sumus, statim, ipsa natura docente, fateamur? Hoc autem esse primum opus infantis ex utero matris in hanc lucem egressi, asserit aperte liber Sapientia, aut potentissimus rex Salomon, qui introducit

*Vagit infans inter artia
Conditus præsepia.*

Debit enim per omnia fratribus similari, ut misericors fieret. Et qui ad nostras miseras suscipiendas & leniendas nascebatur, æquum erat ut in ipso vitæ mortalis exordio, vagitus & lamenta nostra experiretur. Nam qui per omnia, vel in omnibus (si ignorantiam & culpam excludas) hominibus assimilatus est, sine dubio similem in mundum introitum, & similes vagitus & ploratus accepit, & qui pro nobis iam grandis factus, fatigari & mori voluit, in infantia euolare & flere non erubuit. Hos autem vagitus ploratusque nascentium esse calamitatum futurarum prælagia, falsus est Tertullianus, sic scribens: Mentior, si non statim infans, ut vitam vagitu salutauit, hoc ipsum se testatur sensisse, atque intellexisse, quod natus est, omnes simul ibidem dedicans sensus, & luce visum, & sono auditum, & humore gustum, & aëre odoratum, & terrâ tactum. Ita prima illa vox de primis sensuum vocibus, & de primis intellectuum pulsibus cogitur. Plus est quod de prospectu lacrymabilis vitæ quidam augurẽ in commodorum vocem illam flebilem interpretantur, quod etiam præsciens habenda sit ab ingressu natiuitatis, nedum intelligens. Hæc ille.] Errat quidem ille dum sentit infantes intellectus usu pollere, qui visus robustiorem ætatem, & sensuum nonnullam perfectionem expectat, à quorum ministerio dependet. Sed in hoc verus est, quod patet, vagitus & ploratus infantium, futura vitæ mala, & aduersa portendere. Idque quidam ex Latinis Poëtis agnouit, in hunc modum canens:

Hierony epist. ad Præsidiũ. Plin. lib. 10. c. 62. Philostr. li. de vita Apollonij.

Genes. 3. 16.

Gen. 35. 17. 1. Reg. 4. 10.

Sapient. 7. 3.

Hebrao. 2. 17.

Tertull. lib. de Anima. c. 19.

Lucret. lib. 5.

Tum porro puer, ut sauis proiectus ab undis
Nautica, nudus humi iacet infans, indigus omni
Vitali auxilio, cum primum in luminis oras
Nixibus ex aluo matris natura profudit,
Vagituque locum lugubri complet, ut equum est,
Cui tantum in vita restet transire malorum.

Duplex ergo instat in ipso ortu nostro futura-
rum calamitatum indicium. Alterum, quod inter
immensos dolores matris, & tristes timores pa-
tris, ex compari discrimine prouenientes, nasci-
mur. Alterum, quod eiulatu & fletu ab ipsa natura
datis, & ab ipsa aeris intemperie, & habitationis no-
uitate exortis, quae nos aduersa maneat, porten-
dimus.

Contemplare nunc infantem iam natum, & ex
aluo matris effusum, & multa videbis, quae te pudore
suffundant. Apparet ille nudus, cum alia animalia
vestimentis sibi congruis, nimirum pellibus, induta
nascantur. Hanc suam nuditatem Iob deplorabat.
Nudus, inquit, egressus sum de utero matris meae, &
nudus reuertar illuc. Hanc Paulus ad memoriam
reducebat: Nihil intulimus in hunc mundum; haud
dubium quod nec auferre quid possumus. Apparet
inermis, cum & bruta armis fulcita in lucem pro-
deant, & ubi robur habeant an in cornibus, an in
vnguibus, an in calcibus, an in ore, instinctu naturae
docta perferant. Vnde iuuenus vix angustias alui
deseruit, & necdum cornibus erumpentibus, capite
astantem adoritur; & pullus equi se ferientem calci-
bus infestat. At homini vagitus pro armis dati
sunt, quos emittens, suam infirmitatem omni pro-
prio tutamine destitutam ostendit. Apparet gressi-
bus & motibus conuenientibus destitutus. Alia
quippe animalia recens nata statim ambulant, &
post paululum subsiliunt, matrem sequuntur, & ne-
cessarium alimentum inquirunt. Homo vero nec
progredi potest, nec cibum quaerere, nec ori manum
ad mouere, sed a matre, vel nutrice, debet a sordibus
ablui; panniculis, ne frigore, aut alia temporis in-
iuria offendatur, inuolui; lac ori ingestum sugere, &
in omnibus adiuuari. Homo in matris utero mul-
tis periculis circumdatus fuit (quare & plurimi prius-
quam ad ortum veniant, ad occasum accedunt,) at
statim ac natus est, magnam turbam periculorum,
dolorum, & infirmitatum experiri incipit. Pericula
ex hostibus, & ex amicis, ac propinquis exoriantur:
ex illis, quia odio prosequuntur; ex istis vero, quia
moderate amare nesciunt. Pericula ex caelo, ex
terra, ex mari, & ex omnibus rebus creatis pro-
deunt, omnia namque sunt nocua nascentibus, &
caelum fulminibus, terra insolitis motibus, & steri-
litate sua, mare tempestatibus sauis, aeri contagiis
ex noxio vapore contractis, & reliqua innumera-
bilibus modis homini aduersantur, in eiusque ne-
cem agmine facto conspirare videntur. Pericula ex
his saepe, quae ad vitam seruandam accipiuntur,
emergunt. Multi in cibo veneficia, in potu vene-
na, in medicamine mortem ex alicuius malitia sum-
pserunt. Multi ciborum dulcedine victi, & po-
tuum suauitate superati morbos grauissimos con-
traxerunt. Multi dum caute viuunt, & se ab omni
nocumento custodiunt, ex ipsa nimia solitudine
in amentiam inciderunt, & vnde nimis sciolus esse
volebant, inde alios ad risum prouocarunt. Dolo-
res vero ex calibus, ex incurtibus, & ictibus, ex pla-
gis, ex vulneribus, ex multiplici corporis laesione, &
offium contractione proueniunt, adeo ut nemo sit,
qui non possit dici vit dolorum, sciens vulnera, &

Iob. 1. 21.

1. ad Tim. mot. 6. 7.

A nolcens multiplicem causam meroris. Ipsa cor-
poris structura, & misera coagmentatio multorum
est dolorum origo, dum humorum fluxiones nunc
oculos, nunc pectus, nunc scapulas, aut alias corpo-
ris partes inuadunt, & multiplici cruciatu sustinen-
tem inuoluunt.

Quid nunc de agitudinibus dicam, quae tot a
medicis agnoscentur, quot sunt dies vnius anni so-
laris, praeter eas (& forte sunt innumerabiles) quas
ab ipsis medicae artis peritis necesse est ignorari?
Tot sunt iam cognitae, atque compertae, ut nulla il-
lucescat dies, in qua homo manifesto poenae malo
non torqueatur. Et esset quidem tolerabile si ho-
mo singulis diebus singulis tantum morbis impete-
retur, at id miserrimum & molestissimum est, quod
saepe eadem die & hora, multis infirmitatibus cru-
ciatur.

B Sed quid refert morbos humani corporis
commemorare, cum tota vita hominis, etiam saui
& robusti, non aliud sit quam indurpta quadam &
contingens aegrotatio? Pulchre id docuit Augusti-
nus. Quis enim, inquit, non aegrotat in hac vita?
Quis non languorem longum trahit? Nasci hic in
corpore mortali, incipere aegrotare est. Quotidia-
nis medicamentis fulciuntur indigentiae nostrae:
quotidiana medicamenta, refectiones indigentia-
rum sunt. Fames nonne te occideret, nisi medica-
mentum apponeret? Sitis non te perimeret, nisi
eam tu bibendo non penitus extingueres, sed dif-
ferres? Reditura est enim siccitas paululum tempera-
ta. Temperamus ergo istis fomentis arumnam aegri-
tudinis nostrae. Stando lassatus eras, sedendo refice-
ris. Ipsum sedere medicina est lassitudinis. In ipsa
medicina rursus lassaris, diu sedere non poteris.

C Quicquid enim est ubi fatigationi succurrit,
alia fatigatio inchoatur. Haec ille. Aliud etiam
est huius assidue infirmitatis indicium, nempe fa-
tor, & pador ex humano corpore semper erum-
pens; sed hanc infamiam notam non meis, sed In-
nocentij verbis libet explicare. O vilis, inquit, con-
ditionis humanae indignitas! O indigna vilitatis
humanae conditio! Herbas & arbores inuelligas;
illae de se producant flores, & frondes, & fructus;
& tu de te lendes, & pediculos, & lumbriculos.
Illae de se fundunt oleum, & vinum, & balsamum;
& tu de te spiritum, vrinam, & stercus. Illae de se
spirant suauitatem odoris. Qualis est arbor, talis est
fructus. Non enim potest arbor mala fructus bo-
nos facere. Quid enim homo secundum for-
mam, nisi quaedam arbor inuersa? Cuius radices
sunt crines, truncus est caput cum collo, cuius sti-
pes est pectus cum aluo, rami sunt vlnae cum tibis;
frondes sunt digiti cum articulis. Hoc est [folium,
quod a vento rapitur,] & stipula, quae a sole siccatur.
Sic ille. Putrida igitur arbor est, quae tales flores,
frondes, & fructus profert, quae tam tetrum & oli-
dum liquorem effundit.

D Omnia, quae haecenus dicta sunt, ad corpus per-
tinent. sed nunc animam contemplemur, & quid
ipsa sit, & quae iuncta carni patiat, & totus homo
sustineat, inspiciamus. Creatur illa a Deo, sed in
mortali & corruptibili corpore, quod informat, &
in ipso momento creationis, peccato per originem
traducto sedatur. Primus enim homo in gratia &
amicicia Dei creatus, & iustitia originali ditatus,
quam pro se & posteris vniuersis acceperat, si in ea
permanisset, filios sui similes, gratos scilicet Deo, &
iustitia cumularos generasset. At peccauit ille, &
gratiam ac iustitiam, sibi & posteris perdidit. Vn-
de illi gratia & iustitia priuati concipiuntur. Haec
vero priuatio gratiae, & refectionis debita, illis pec-

Aug. ad Ps. 101.

Innocent. lib. 1. c. 7.

Luc. 6. 43.

Iob 13. 23.

catum

catum est, quod licet non voluntate propria, at voluntate parentum; in quibus tamquam in initiis erant, acceptarunt. Nam si procurator, aut civitatis alicuius prepositus negotiis, apud comitia regni vestigal admittat, tota civitas vestigali subicitur: sic prorsus quia primus parens noster a Deo discessit, & tributum peccato pendit, ideo & nos a Deo auersos, peccatis sordidos, & iniquitatis tributo subiectos genuit. Flebat hanc hominis infelicem sortem sanctus Dauid, quando dicebat: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum; & in peccatis concepit me mater mea.] Nam hic vnum originale peccatum vocat iniquitates, atque peccata: quod licet vnum sit in quolibet puero, tamen omnium sequentium peccatorum, cunctarumque iniquitatum seminarium existit. Et alio loco ait: Alienari sunt peccatores a vulva, errauerunt ab utero, loquuti sunt falsa.] Ab ipsa, inquam, vulva peccatores nascimur, quia in vulva peccatores concipimur. Ab ipso utero erramus, quia in ipso utero impij & insidi gignimur: falsa loquimur: quoniam si iniquitatem proferimus, cum ipsa fallax sit, falsa loquimur; si vero iustitiam edicimus, falsa etiam loquimur, quia aliud est quod ore profertur, aliud autem quod cordis recessibus occultatur. Ex hac infecta radice o quanta mala saepe pullulare non cessant! Nam, ut scripsit Plutarchus, Si tua ipsius intestina aperueris, varium profectio, & multis refertum vitiis penuriam reperies, thesaurumque, ut Democritus ait, non foris illabentium sed quasi natiuis & indigenis praedictorum fontibus, quos effundit exundans & larga perturbationibus malitia. Sensus, & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.] Inscius, & ignorantia plenus nascitur homo, & vix post multos annos, & multos labores, aliquali rerum notione decoratur. Sensibilia, & rationi, ac virtuti contraria ardentem appetit: intelligibilia, & celestia, & virtuti consona exhorret. Abiecta studia diuitias cumulandi, honores inanes autupandi, & voluptates experiendi, sectatur, & sublimes occupationes Deum contempnendi, & amandi, virtutesque exercendi, perimecit. Inspecito vicis & plateas ciuitatis; percurrito fora; domos maiorum minorumque, & palatia regum aduerito, & si aliqua luce perfundaris, videbis & audies, tot inania, tot futilia, tot inutilia, tot stulta, & hominum ingenio indigna, ut in admirationem rapiaris, & vix aliquid stabile & fixum inuenies. Verè [vniuersa vanitas omnis homo viuens,] quia si sibi relinquatur, non tantum de esse, quod habet, in non esse tendit, sed in omne id, quod inutile ac noxium est, sua volubilitate descendit.

Ex hac autem studiorum vanitate, & rerum labentium immoderata cupiditate; quid sequitur? Id sanè, ut tota vita hominis, angorum, mætorum, & inquietudinum plena sit; & vix omnis eius voluptas vnus momenti est si cum assidua afflictione conferatur. Hoc scio a principio, inquit Iob, ex quo positus est homo super terram, quod laus impiorum breuis sit, & gaudium hypocritæ ad instar puncti.] Quare laus, id est, exultatio & lætitia, impiorum breuis, & gaudium momentaneum vocatur, quod solet per aliquot dies, aut menses perdurare? Non solum profectio quia nulle anni aut oculos Do-

mini tamquam dies hesternæ, quæ præterit, verum etiam, quia si gaudia nostra tristitiis comparentur, non aliter quam guttula vini in magnum aquæ dolium iniecta, calamitatibus prorsusque merguntur. Scire Seneca miseras vite humanæ considerans, temperatè iudicat esse lugendum, ne fortè nobis lacrymæ ad omnia, quæ occurrunt, flenda deficient. Lacrymis nostris, inquit, ni ratio finem fecerit, fortuna non faciet. Omnes aegedum mortales circumspecte. Larva ubique flendi, & assidua materia. Alium ad quotidianum opus laboriosa egestas vocat. Alium ambitio numquam quæta sollicitat. Alius diuitias, quas optauerat, metuit, & voto laborat suo. Alium sollicitudo, alium labor torquet; alium, semper vestibulum obfidens, turba. Hic habere se dolet liberos, hic perdidisse. Lacrymæ nobis decurrunt, antequam causæ dolendi. Non vides qualem nobis vitam rerum natura protulerit, quæ primum nascentium hominum flentem esse voluit? Hoc principio edimur, huic omnis sequentium annorum ordo consentit. Sic vitam agimus; idèque moderatè id fieri debet a nobis, quod saepe faciendum est: & respicientes quantum a tergo rerum tristitium imminet, si non finire lacrymas, at certè reseruare debemus. Nulli parcendum est rei, magis quam huic, cuius tam frequens vsus est. Sic ille.] Omnia igitur doloribus & angoribus plena sunt; diuitis nondum habitis, dolor debetur, quia absentes sunt; habitis, quoniam non sine molesta cura seruantur: amissis, quoniam quæ diligebamus, non sine dolore deseruntur. Honores & dignitates tristitiis & afflictionibus mersa sunt: si presentia, quia nimis occupationibus miseram animam obruant: si absentia, quia mentem superbia distentant, & eius, quod cupiebat, vacuum sine vlla miseratione dissumunt. Quid de voluptatibus dicam, quæ dum non præsto sunt desiderio; & dum præsto sunt, fastidio, & mortibus conscientia discruciant? Custodiatur itaque homo lacrymas suas, & eas non sine mensura profundat, ut habeat vnde suis malis aliqua ratione medeatur. Nam hæc vita hominis tam calamitosa est, ut non alio suauiori remedio quam assidua lacrymatione possit sibi ipsi leuamentum ministrare.

Hinc iam facile intelligitur descriptio hominis ore sancti Iobi prolata: Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miseriis. Qui quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut umbra, & numquam in eodem statu permanet. Attende, o homo, tuam originem, ex qua prodisti. Mulier est. Quid mulier? Abyssus imbecillitatis: nam ut summam pusillanimitatem quorundam ostenderet. Ieremias, dixit: Deorum est robur eorum, facti sunt quasi mulieres. Quid mulier? Mare stultitiæ, & insipientiæ: [mulier enim seducta, velut stulta, & amens in praua uocatione fuit.] Quid mulier? Totius malitiæ & iniquitatis inuentrix; quam Zacharias in medio amphoræ sedentem quasi digito ostendens, ait: Hæc est impietas; id est, omnium impietatum, & malorum origo. Attende vitam, qua fruoris. Breuis est. An non breuis, quam anni metantur, menses continent, dies abbreviant, horæ ac momenta decurrant? An non breuis, cuius omnia tranfierunt, tamquam umbra, & tamquam nun-

quidam dies hesternæ, quæ præterit, verum etiam, quia si gaudia nostra tristitiis comparentur, non aliter quam guttula vini in magnum aquæ dolium iniecta, calamitatibus prorsusque merguntur. Scire Seneca miseras vite humanæ considerans, temperatè iudicat esse lugendum, ne fortè nobis lacrymæ ad omnia, quæ occurrunt, flenda deficient. Lacrymis nostris, inquit, ni ratio finem fecerit, fortuna non faciet. Omnes aegedum mortales circumspecte. Larva ubique flendi, & assidua materia. Alium ad quotidianum opus laboriosa egestas vocat. Alium ambitio numquam quæta sollicitat. Alius diuitias, quas optauerat, metuit, & voto laborat suo. Alium sollicitudo, alium labor torquet; alium, semper vestibulum obfidens, turba. Hic habere se dolet liberos, hic perdidisse. Lacrymæ nobis decurrunt, antequam causæ dolendi. Non vides qualem nobis vitam rerum natura protulerit, quæ primum nascentium hominum flentem esse voluit? Hoc principio edimur, huic omnis sequentium annorum ordo consentit. Sic vitam agimus; idèque moderatè id fieri debet a nobis, quod saepe faciendum est: & respicientes quantum a tergo rerum tristitium imminet, si non finire lacrymas, at certè reseruare debemus. Nulli parcendum est rei, magis quam huic, cuius tam frequens vsus est. Sic ille.] Omnia igitur doloribus & angoribus plena sunt; diuitis nondum habitis, dolor debetur, quia absentes sunt; habitis, quoniam non sine molesta cura seruantur: amissis, quoniam quæ diligebamus, non sine dolore deseruntur. Honores & dignitates tristitiis & afflictionibus mersa sunt: si presentia, quia nimis occupationibus miseram animam obruant: si absentia, quia mentem superbia distentant, & eius, quod cupiebat, vacuum sine vlla miseratione dissumunt. Quid de voluptatibus dicam, quæ dum non præsto sunt desiderio; & dum præsto sunt, fastidio, & mortibus conscientia discruciant? Custodiatur itaque homo lacrymas suas, & eas non sine mensura profundat, ut habeat vnde suis malis aliqua ratione medeatur. Nam hæc vita hominis tam calamitosa est, ut non alio suauiori remedio quam assidua lacrymatione possit sibi ipsi leuamentum ministrare.

Hinc iam facile intelligitur descriptio hominis ore sancti Iobi prolata: Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miseriis. Qui quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut umbra, & numquam in eodem statu permanet. Attende, o homo, tuam originem, ex qua prodisti. Mulier est. Quid mulier? Abyssus imbecillitatis: nam ut summam pusillanimitatem quorundam ostenderet. Ieremias, dixit: Deorum est robur eorum, facti sunt quasi mulieres. Quid mulier? Mare stultitiæ, & insipientiæ: [mulier enim seducta, velut stulta, & amens in praua uocatione fuit.] Quid mulier? Totius malitiæ & iniquitatis inuentrix; quam Zacharias in medio amphoræ sedentem quasi digito ostendens, ait: Hæc est impietas; id est, omnium impietatum, & malorum origo. Attende vitam, qua fruoris. Breuis est. An non breuis, quam anni metantur, menses continent, dies abbreviant, horæ ac momenta decurrant? An non breuis, cuius omnia tranfierunt, tamquam umbra, & tamquam nun-

quidam dies hesternæ, quæ præterit, verum etiam, quia si gaudia nostra tristitiis comparentur, non aliter quam guttula vini in magnum aquæ dolium iniecta, calamitatibus prorsusque merguntur. Scire Seneca miseras vite humanæ considerans, temperatè iudicat esse lugendum, ne fortè nobis lacrymæ ad omnia, quæ occurrunt, flenda deficient. Lacrymis nostris, inquit, ni ratio finem fecerit, fortuna non faciet. Omnes aegedum mortales circumspecte. Larva ubique flendi, & assidua materia. Alium ad quotidianum opus laboriosa egestas vocat. Alium ambitio numquam quæta sollicitat. Alius diuitias, quas optauerat, metuit, & voto laborat suo. Alium sollicitudo, alium labor torquet; alium, semper vestibulum obfidens, turba. Hic habere se dolet liberos, hic perdidisse. Lacrymæ nobis decurrunt, antequam causæ dolendi. Non vides qualem nobis vitam rerum natura protulerit, quæ primum nascentium hominum flentem esse voluit? Hoc principio edimur, huic omnis sequentium annorum ordo consentit. Sic vitam agimus; idèque moderatè id fieri debet a nobis, quod saepe faciendum est: & respicientes quantum a tergo rerum tristitium imminet, si non finire lacrymas, at certè reseruare debemus. Nulli parcendum est rei, magis quam huic, cuius tam frequens vsus est. Sic ille.] Omnia igitur doloribus & angoribus plena sunt; diuitis nondum habitis, dolor debetur, quia absentes sunt; habitis, quoniam non sine molesta cura seruantur: amissis, quoniam quæ diligebamus, non sine dolore deseruntur. Honores & dignitates tristitiis & afflictionibus mersa sunt: si presentia, quia nimis occupationibus miseram animam obruant: si absentia, quia mentem superbia distentant, & eius, quod cupiebat, vacuum sine vlla miseratione dissumunt. Quid de voluptatibus dicam, quæ dum non præsto sunt desiderio; & dum præsto sunt, fastidio, & mortibus conscientia discruciant? Custodiatur itaque homo lacrymas suas, & eas non sine mensura profundat, ut habeat vnde suis malis aliqua ratione medeatur. Nam hæc vita hominis tam calamitosa est, ut non alio suauiori remedio quam assidua lacrymatione possit sibi ipsi leuamentum ministrare.

cus

mini tamquam dies hesternæ, quæ præterit, verum etiam, quia si gaudia nostra tristitiis comparentur, non aliter quam guttula vini in magnum aquæ dolium iniecta, calamitatibus prorsusque merguntur. Scire Seneca miseras vite humanæ considerans, temperatè iudicat esse lugendum, ne fortè nobis lacrymæ ad omnia, quæ occurrunt, flenda deficient. Lacrymis nostris, inquit, ni ratio finem fecerit, fortuna non faciet. Omnes aegedum mortales circumspecte. Larva ubique flendi, & assidua materia. Alium ad quotidianum opus laboriosa egestas vocat. Alium ambitio numquam quæta sollicitat. Alius diuitias, quas optauerat, metuit, & voto laborat suo. Alium sollicitudo, alium labor torquet; alium, semper vestibulum obfidens, turba. Hic habere se dolet liberos, hic perdidisse. Lacrymæ nobis decurrunt, antequam causæ dolendi. Non vides qualem nobis vitam rerum natura protulerit, quæ primum nascentium hominum flentem esse voluit? Hoc principio edimur, huic omnis sequentium annorum ordo consentit. Sic vitam agimus; idèque moderatè id fieri debet a nobis, quod saepe faciendum est: & respicientes quantum a tergo rerum tristitium imminet, si non finire lacrymas, at certè reseruare debemus. Nulli parcendum est rei, magis quam huic, cuius tam frequens vsus est. Sic ille.] Omnia igitur doloribus & angoribus plena sunt; diuitis nondum habitis, dolor debetur, quia absentes sunt; habitis, quoniam non sine molesta cura seruantur: amissis, quoniam quæ diligebamus, non sine dolore deseruntur. Honores & dignitates tristitiis & afflictionibus mersa sunt: si presentia, quia nimis occupationibus miseram animam obruant: si absentia, quia mentem superbia distentant, & eius, quod cupiebat, vacuum sine vlla miseratione dissumunt. Quid de voluptatibus dicam, quæ dum non præsto sunt desiderio; & dum præsto sunt, fastidio, & mortibus conscientia discruciant? Custodiatur itaque homo lacrymas suas, & eas non sine mensura profundat, ut habeat vnde suis malis aliqua ratione medeatur. Nam hæc vita hominis tam calamitosa est, ut non alio suauiori remedio quam assidua lacrymatione possit sibi ipsi leuamentum ministrare.

Hinc iam facile intelligitur descriptio hominis ore sancti Iobi prolata: Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miseriis. Qui quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut umbra, & numquam in eodem statu permanet. Attende, o homo, tuam originem, ex qua prodisti. Mulier est. Quid mulier? Abyssus imbecillitatis: nam ut summam pusillanimitatem quorundam ostenderet. Ieremias, dixit: Deorum est robur eorum, facti sunt quasi mulieres. Quid mulier? Mare stultitiæ, & insipientiæ: [mulier enim seducta, velut stulta, & amens in praua uocatione fuit.] Quid mulier? Totius malitiæ & iniquitatis inuentrix; quam Zacharias in medio amphoræ sedentem quasi digito ostendens, ait: Hæc est impietas; id est, omnium impietatum, & malorum origo. Attende vitam, qua fruoris. Breuis est. An non breuis, quam anni metantur, menses continent, dies abbreviant, horæ ac momenta decurrant? An non breuis, cuius omnia tranfierunt, tamquam umbra, & tamquam nun-

quidam dies hesternæ, quæ præterit, verum etiam, quia si gaudia nostra tristitiis comparentur, non aliter quam guttula vini in magnum aquæ dolium iniecta, calamitatibus prorsusque merguntur. Scire Seneca miseras vite humanæ considerans, temperatè iudicat esse lugendum, ne fortè nobis lacrymæ ad omnia, quæ occurrunt, flenda deficient. Lacrymis nostris, inquit, ni ratio finem fecerit, fortuna non faciet. Omnes aegedum mortales circumspecte. Larva ubique flendi, & assidua materia. Alium ad quotidianum opus laboriosa egestas vocat. Alium ambitio numquam quæta sollicitat. Alius diuitias, quas optauerat, metuit, & voto laborat suo. Alium sollicitudo, alium labor torquet; alium, semper vestibulum obfidens, turba. Hic habere se dolet liberos, hic perdidisse. Lacrymæ nobis decurrunt, antequam causæ dolendi. Non vides qualem nobis vitam rerum natura protulerit, quæ primum nascentium hominum flentem esse voluit? Hoc principio edimur, huic omnis sequentium annorum ordo consentit. Sic vitam agimus; idèque moderatè id fieri debet a nobis, quod saepe faciendum est: & respicientes quantum a tergo rerum tristitium imminet, si non finire lacrymas, at certè reseruare debemus. Nulli parcendum est rei, magis quam huic, cuius tam frequens vsus est. Sic ille.] Omnia igitur doloribus & angoribus plena sunt; diuitis nondum habitis, dolor debetur, quia absentes sunt; habitis, quoniam non sine molesta cura seruantur: amissis, quoniam quæ diligebamus, non sine dolore deseruntur. Honores & dignitates tristitiis & afflictionibus mersa sunt: si presentia, quia nimis occupationibus miseram animam obruant: si absentia, quia mentem superbia distentant, & eius, quod cupiebat, vacuum sine vlla miseratione dissumunt. Quid de voluptatibus dicam, quæ dum non præsto sunt desiderio; & dum præsto sunt, fastidio, & mortibus conscientia discruciant? Custodiatur itaque homo lacrymas suas, & eas non sine mensura profundat, ut habeat vnde suis malis aliqua ratione medeatur. Nam hæc vita hominis tam calamitosa est, ut non alio suauiori remedio quam assidua lacrymatione possit sibi ipsi leuamentum ministrare.

Hinc iam facile intelligitur descriptio hominis ore sancti Iobi prolata: Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miseriis. Qui quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut umbra, & numquam in eodem statu permanet. Attende, o homo, tuam originem, ex qua prodisti. Mulier est. Quid mulier? Abyssus imbecillitatis: nam ut summam pusillanimitatem quorundam ostenderet. Ieremias, dixit: Deorum est robur eorum, facti sunt quasi mulieres. Quid mulier? Mare stultitiæ, & insipientiæ: [mulier enim seducta, velut stulta, & amens in praua uocatione fuit.] Quid mulier? Totius malitiæ & iniquitatis inuentrix; quam Zacharias in medio amphoræ sedentem quasi digito ostendens, ait: Hæc est impietas; id est, omnium impietatum, & malorum origo. Attende vitam, qua fruoris. Breuis est. An non breuis, quam anni metantur, menses continent, dies abbreviant, horæ ac momenta decurrant? An non breuis, cuius omnia tranfierunt, tamquam umbra, & tamquam nun-

cus

Seneca l. de consol. ad Polyb. cap. 23.

Iob. 14. 1. 2.

Ier. 51. 30.

1. Tim. 2. 14.

Zach. 5. 8.

Sapient. 5. 9. 10. 11. 11.

Psal. 50. 7.

Psal. 57. 6.

Plutar.

Genes. 8. 21.

Psal. 38. 6.

Iob. 29. 4. 5.

cuius percurrentes, & tamquam naui, quæ pertransit fluctuantem aquam: cuius, cum præterierit, non est vestigium inuenire: neque semitam carinæ illius in fluctibus: aut tamquam auis, quæ transuolat in aëre, cuius nullum inuenitur argumentum itineris, sed tantum sonitus alarum verberans leuem ventum, & scindens per vim itineris aërem: commotis alijs transuolauit, & post hoc nullum signum inuenitur itineris illius: aut tamquam sagitta emissã in locum destinatum, diuisus aër continuè in se reclusus est, vt ignoretur transitus illius?] An non tandem breuis, quæ finem habet, quo appropinquante omnes elapsi anni aspiciuntur, ac si nunquam fuissent? Attende in hac vita breui quàm longis ac multiplicibus miseris afficeris. Miseriæ à corpore profluunt, miseris ex intimo mentis insurgunt; miseris à loco, à tempore, à propinquis, ab amicis, ab extraneis, ab inimicis, & ab omnibus rebus creatis proueniunt. Omnia nos pungunt, vniuersa dilacerant, & nihil est tam charum, quod aut absentia, aut infortunis suis, aut timore amissionis non vulneret. Optimè Bernardus hunc eundem locum interpretans, sic ait: Quàm verum verbum hoc sit, non nos verba docuere, sed verbera. Homo (inquit) natus de muliere:] nihil abiecius: & ne fortè ex ipsa sibi voluptate corporeorum sensuum, quam de sensibilibus hauriat, blandiatur; in ipso statim introitu de exitu quoque terribiliter admonetur, cum dicitur; [breui viuens tempore.] At ne spatiolum illud, quod inter ingressum & egressum relinquitur, sibi liberum putet, [repletur, ait, multis miseris.] Multis & multiplicibus (inquam) miseris corporis, miseris cordis, miseris cum dormit, miseris dum vigilat, miseris quaqua verum se vertat.] Hæc ille.

At aliquid est in homine, quod non ad miseriam, sed ad felicitàtem videtur pertinere. Illud autem est corporis robur, carnis pulchritudo, adolescentiæ decor, sensuum oblectatio, diuitiarum possessio, sapientiæ splendor, honorum gloria, & si quid aliud est, cuius amor nos in hac vita teneat, cuius obtentio delectet. Sed hoc, quicquid illud sit, simul cum homine quasi flos egreditur, & conteritur. Quid fragilius flore? Quid magis labile, ac momentaneum, qui statim ac erumpit, flaccescit, ac deflorescit, & cadit, etiamsi nec aër decuat, nec forceps excidar, nec manus decerpat? Flores apparuerunt in terra nostra, ait sponsa, tempus putationis aduenit,] quia è vestigio, ac egrediuntur; carpendi sunt, ne si aliqua intercedat mora, marcescant. Talia sunt omnia, quæ in vita hominis reperiuntur gloriosa, & splendida. Nunc lucent apud alios, & aliquantulum perstrepunt, & post modicum etanescunt. Sed hanc hominis gloriam non cuique flori, sed flori fœni Iacobus Apostolus similem fecit. Quoniam dives, inquit, sicut flos fœni transibit.] In quo hominis fragilitatem adhuc magis expressam inuenio: Omnis enim flos fragilis est, sed flos fœni, sicut & ipsum fœnum, fragilissimus est, & vilissimus, qui cum genitore suo ad pabulum brutorum assumitur. Est igitur gloria hominis sicut flos fœni, quia in momento pertransit, & quandiu durat, debet haberi contemptui. Hancque

vilis gloriæ sensibilis, quam homo tam ardentè amare consuevit, scriptura sæpissime fœni appellatione describit. Omnis caro fœnum, ait Isaias, & omnis gloria eius quasi flos agri.] Et Dauid: Homo sicut fœnum dies eius, tamquam flos agri sic efflorescit.] Ac rursus Ieremias: Et cadet morticinum hominum quasi sterco super faciem regionis, & quasi fœnum post tergum metentis.] Quare homo flos? Quia citò pertransit. Quare fœnum? Quia omnis decor eius apud veros sapientiæ cultores vilescit. Quare flos fœni? Quoniam ac si esset valis bestiarum fœca, aut natura pugnante, aut opibus abeuntibus, aut hostibus insurgentibus, euanescit. Viret enim, inquit sapienter Ambrosius, gloria hominis in carne quasi fœnum, & quæ putatur esse sublimis. exigua quasi herba est, præmatura vt flos, caduca quasi fœnum: germinat vitæ viriditatem in specie, non in fructus soliditatem, hilarioris vitæ quasi flos prætendens iuconditatem, breuiori spatio occasura super herba fœni, quod prius quàm euellatur, arefcit. Quæ enim firmitudo in carne, quæ salubritas potest esse diuturna? Hodie videas adolescentem validum, pubescentis ætatis virtute florentem, grata specie, suauis colore: craftina die tibi facie & ore mutatus occurrit: & qui pridie tibi lautissimus de decore formæ visus est Gratia; altero die miserandus apparerit agritudinis alicuius infirmitate resolutus. Plerosque aut labor frangit, aut inopia macerat, aut cruditas vexat, aut vina corrumpunt, aut senectus debilitat, aut euiratos deliciæ reddunt, luxuria decolorat. Nonne verum est, quia aruit fœnum, & flos decidit? Alius ab auis atausque nobilis, & maiorum honestatus infans, prospiciæ veteris clarus insignibus, amicis abundans, stipatus clientibus, & vtrumque latus tectus, secum producens maximam ac redncem familiam, repente aliqua accidentis periculi mole turbatus destituitur ab omnibus, à sodalibus derelinquitur, impugnatur à proximis. Ecce verum est, quia sicut fœnum vita hominis priusquam euellatur, arefcit. Et etiam, qui dudum vbertate affluens copiarum, libertatis fama per ora volitans singulorum, clarus honoribus, præminens potestatibus, tribunali bus celsus, folio sublimis, beatus populis æstimatus, dum præconum clamore deducitur; subita rerum conuersione in eum carcerem rapitur, quò alios ipse detruserat, & inter reos suos imminenti pœnæ deslet ærumnam. Quanta pridie caterua plaudentium, & inuidiosa fauentis populi frequens domum pompa deduxit, & nox vna gloriosa illum splendorem deductionis aboleuit, ac repentinus lateris dolor, effusus gaudijs luctuosam grauis successionem mœroris admiscuit? Huiusmodi est igitur gloria hominis, vt flos fœni. Qui etiam deferretur, nihil operibus adiungit, in qua nullus fructus acquiritur, & cum amittitur, euanescit, omnem scenam hominis, & quam desuper obumbrat, repente destituens, & quam intus animabat. Hactenus Ambrosius.] O ergo egregiam hominis gloriam, ob quam tam difficilia & molesta sustinet, quam tantis sollicitudinibus, & periculis corporis, & animæ discriminiibus mercatur, cuius hæc est miseranda

Isaia 40
6.Ps. 102.
15.

Ier. 9. 22.

Ambros. 3.
Hexam.
67.Bern. ser.
in feria
4. hebdo.
sancta.
Iob. 1. 4. 2.Canti. 2.
12.Iacob. 1.
10.

condi

conditio, quòd sicut flos, & fœnum, simul atque incipit viuere, incipit interire.

Sed quid est, [Et fugit velut vmbra, & numquam in eodem statu permanet? nisi quòd hæc gloria caduca hominis fallax est, & quòd maior, eò instabilior. Vmbra fallax est, quæ oculis insipientium aliquid esse videtur, cum nihil omnino sit, nisi maioris lucis absentia. Hanc nec oculus videt, quia non vmbra, sed modicam lucem videt; non auris audit; non odoratus percipit; non gustus capit; non manus apprehendit. Sic est homo, & omnis gloria eius, quæ nullam soliditatem, nullam stabilitatem habet, sed semper de vno in aliud se mouet, & tandem in mortem, & sempiternam obliuionem decidit. Idque sonant illa verba Chrysoctomi:

Quid efferis animo, cum sis homo, cognatus terræ, eiusdem substantiæ cum cinere, tum natura, tum animo, tum actionum delectu? Hodie diues, cras pauper: hodie sanus, cras ægrotus: hodie gaudes, cras doles: hodie iuuenis, cras senex. Num quid in rebus humanis consistit, ac non potius annium præterfluentium cursum imitantur omnia, simulatque apparuerunt citius nos quam vmbra relinquunt?

Quid igitur cristas erigis homo, fumus, & vanitas? [Homo enim vanitati similis factus est, veluti fumus dies eius.] Exaruit grauen, & flos decidit. Hæc dico, non vt substantiam deiciam, sed vt arrogantiam refrænem.] Sed miserabilis est aliud, quod vmbra nomine denotatur; nimirum, quòd dum maior est homo, aut ætate, aut dignitate, aut honoris altitudine, eo est interitui propinquior. Crescunt vmbrae ad vesperam, & longiores ac productiores fiunt, non metuas illas inhians infantule, quia vmbrae sunt, & per noctis præsentiam occumbent. Crescit honor, augetur dignitas, splendor mundanæ prouehitur, iride hæc, nili velis, ô homo, infantium more deludi, quia vmbrae maiores sunt, & eo ipso quòd maiores, in icu oculi consumentur. [Dies mei, inquit Dauid, sicut vmbra declinauerunt, & ego sicut fœnum arui.] Idem & tu dicito de vita tua, & de vita cuiusque, etiam si princeps sit potentissimus, quia vt vmbra nimium protracta, declinat, & ad nihilum properat, & vt vile fœnum, & flos agri, non aliud quam celerem casum expectat. Est igitur homo caro, est spiritus ignarus, & cæcus, est compositum quoddam ex corpore, & animo innumeris miseris, & calamitatibus, & ignorantibus, & peccatis subiectum; est flos, & fœnum, est vmbra; in quo, si quæ ex se habet, consideremus, omnia instabilia, omnia fallacia, omnia misera, & tumultuosa reperiemus. Exeat itaque ex se, & transeat in Deum, illique tota mente cohareat, vt ex propinquitate ad illum, qui est, & qui Beatus est, honorem acquirat.

Quid erit Homo.

CAPVT VII.

ONTEMPLATI sumus initium, & progressum hominis; initium vile, progressum miserabilem; nunc eius finem, si

A fortè præfata detrimenta resarciat, inquiramus. Solut enim contingere, vt abiecta & tristitia principia sublimes & lati fines emendent, & vt status adueniens prioris conditionis calamitates aboleat. & sequens felicitas acerbitatem præteritorum casuum amabilem reddat. Ioseph castissimus à carcere ad imperium elatus, & à paupertate ad diuitias, ad amplam domum, ad nobile coniugium, & ad turbam seruulorum, à quibus obsequium accipiebat, euectus, natum sibi filium Manassem vocauit, & lætæ obliuionis ei nomen imposuit, dicens: Obluisci me fecit Deus omnium laborum meorum, & domus patris mei.] An & nos post pædorem huius mundialis carceris aliquem exitum lætitiæ plenum expectamus, quo tantæ miseræ soluantur, & tot tantæque tristitiæ vastentur? O exitum terribilem, ô finem horroris plenum, quem natura mortalis expectat! Hic finis non est alius quam formidabilis mors, qua omnia nostra læta & tristitia finem aspiciunt. Sed priusquam quid in morte erimus, aperiamus, totius nostræ vitæ, ac eorum omnium, quæ dicta sunt, sapiens Philosophus quasi coronidem faciat, & ea in breuem summam, quòd aptius teneantur, colligat. Sic ille ait: In regnum fortunæ, & quidem durum atque inuictum, peruenimus, illius arbitrio digna atque indigna passuri: corporibus nostris impotenter, contumeliosè, crudeliter abutetur: alios ignibus peruret; alios nudos mari iactabit, & luctatos cum fluctibus, ne in arenam quidem aut litus exploder, sed in alicuius ventrem imense belluæ detrudet. Alios morborum variis generibus emaceratos diu inter vitam mortemque detinebit, vt varia, & libidinosa, mancipiorumque suorum negligens domina, & pœnis, & muneribus errabit. Quid opus est partes dehere? Tota vita flebilis est. Vegebunt noua incommoda, priusquam veteribus satisfeceris.] His miseris & calamitatibus circumsepti, hisque periculis expositi, si non præmatura morte succindamur, omnes vitæ nostræ ætates decurrimus. Infantia tota in nutrimentis corporis agitatur, & in solidanda carne consumitur. Pueritia ludis, & subsaltationibus, & moribus præter omnem modum, & ordinem delectatur. Adolescentia (si non gratia Dei præueniente, & carnem frænante, dometur) cogitationibus impuris decipitur, & luxuriæ desideris sordescit. Iuuentus immensas sollicitudines, honores, & dignitates assequendi sustinet, & nimios labores rem familiarem augendi, & liberos ac familiam gubernandi volens aut nolens suscipit. Haic ætati, quæ vitales etiam annos complectitur, insidiatur senectus referta tristitiis, plena doloribus, & miris afflictionibus, amaritudinibusque subiecta. Tunc oculi caligant, aures grauius audiunt, sensus reliqui immoderatiis suis obiectis affecti languescunt. Tunc capilli fluunt, facies in pallorem mutatur, dentes & robore & numero minuuntur, cutis arefcit, halius insuauiter olet, pectus suffocatur, tuillis cachinnat, genua tremunt, pedes tument, & tristem animam hæc turba malorum grauius premit. Verè cum homines sibi optant senectutem, non aliud optant, inquit Augustinus, nisi longâ infirmitatem. Nam si quis ad senectutem processerit, vt ait Innocentius, statim cor eius affligitur, & caput concutitur, languet spiritus, & fœret anhelitus, facies rugatur,

Gen. 41. 51.

Seneca lib de consol. ad Marcia. c. 10.

Aug. lib. de catechiz. an. rudibus. Innocent. lib. 1. c. 9.

& statura curuatur, & caligant oculi, & vacillant articuli; nares effluunt, & crines defluunt; tremunt tactus, & deperit actus; dentes putrescunt, & aures surdescunt. Senex facile prouocatur, difficile reuocatur, citò credit, & tardè discredit: tenax, & cupidus: tristis, & querulus: velox ad loquendum, & tardus ad audiendum: laudat antiquos, spernit modernos: vituperat præsens, commendat præteritum, suspirat, & anxiatur, torpet, & infirmatur.] Inter has molestias & angores, homo, extremum malorum, scilicet mortem, expectat. Et licet tanta mala patiatur, tamen ad augmentum miseræ ab his eisdem malis, ne in aliud maius incidat, separari delectat.

Sed quantumuis sit homini formidabilis mors, quantumuis enitatur importunissimæ inimicæ sagittas effugere, sine vilo remedio ab ea victus prostratusque succumbet. Quid autem eris, ô homo, cum mors tibi fuerit dominata, aut iam tibi cæperit dominari, non verbis meis, sed alicuius sermonibus, qui iam morti manus dedit, ab ipsaque fuit victus, intelliges. Ecclesiasticus mortuum quendam introducit loquentem, ac te communis hominum sortis admonentem. Memor esto, inquit, iudicij mei, sic enim erit & tuum, mihi heri, & tibi hodie.] O, inquam, homo, qui adhuc vitam agis; qui vitali actione moueris; qui lucis huius vltra perfrueris; qui tam es huius sæculi negotiis immerfus, & futuræ calamitatis oblitus, inanes quæso & noxias curas deponito, & conditionis meæ horribilis recordationem admittito, quia mihi & tibi vna est communisque conditio, nisi quòd me hesternò die, te verò hodie comprehendet. [Memor esto iudicij mei,] id est, sententiæ à Deo seculo iudice aduersum me prolatae, quam iam eius voluntas, cui nemo potest resistere, in me executioni mandauit, quia eadem certissimè aduersum te prolata est, nisi quòd vel vt emenderis, vel ob negligentiam tuam acius puniatis, ad tempus breue differtur. Recordare obsecro ad bonum tuum, miseræ sortis, cui me communis natura subiecit, quia non alia tibi quam mihi fors parata est, sed eidem te fragilis caro subiiciet. Mortalis es sicut & ego, igitur morieris. Luteum vas es, sicut & homines reliqui, igitur & confringeris. Viator es, qui quemadmodum & omnia caduca, ad finem tendis; ergo tandem mortis vmbra occupaberis. Ne longam & prolixam ætatem tibi promittas, nam mors mihi accidit heri, tibi verò hodie, quamuis sis imparatus, adueniet. Est magna domina, quæ vniuersis mortalibus dominatur, & ideo expectari vult, & paratos mortales ac dispositos ad iter faciendum esse cupit, ipsa verò nullum expectat, sed destinato tempore sine vlla mora ad egrediendum vocat. Hoc autem tempus non longè distat, sed hodie est, quia sicut hodierna dies citissimè transiet, etli longinquum videatur. Sed nunc audi iudicium meum, audi sigillatim sortem, ac conditionem meam, vt ex ea tuam valeas coniectare.

Ego quidem mortem certissimam, & incertissimam habui: certissimam, quia post peccatum irrefragabiliter morti fui adiudicatus: incertissimam, quia semper anceps fui quoniam

A tempore eram moriturus, & cuiquam generi mortis eram ex diuina ordinatione subiectus. Talem tu mortem certissimam atque incertissimam tibi insidiantem aduertito. Certissima illa est, quoniam non solum Adæ, sed omnibus quoque posteris eius dictum est à Domino.

In sudore vultus tui vesceris pane, donec reuertaris in terram de qua sumptus es.] Et verissimæ sunt illæ scripturæ sententiæ: Scio quia morti trades me, vbi constituta est domus omni viuenti.] Et: Quis est homo, qui viuere, & non videbit mortem, eruet animam suam de manu inferi?] Et: Omnes morimur, & quasi aquæ delabimur in terram, quæ non reuertuntur.] Et: A muliere factum est initium peccati, & per illam omnes morimur.] Reges, ac principes sæculi mortis lege non sunt exempti,

ac deposito diademate, relictisque diuitiis, & aliis regis insignibus, linteo funebri amicti hinc emigrare compelluntur. Omnes Sancti, & (quod amplius est) ipsa Virgo Deipara sine peccato concepta, & ipse Sanctus Sanctorum, ac Filius Dei mortem subierunt: & hic, quia voluit, alij verò omnes, quia ita natura statutum est, vitam istam cum morte commutarunt. Quis ergo te ab hac communi lege moriendi eximet? Quis in hac vita perpetuò seruabit? Quis vltra breue tempus inducias tibi concedet? An mors præ senectute (quia ab exordio mundi regnare cæpit) obliuiosa erit, aut fortè dum alios insequitur, te eius pallidum ac tristem vultum declinantem pertranabit? Nequaquam. Caput enim canis aspersum, corporis imbecillitas, dolores, morbi, humorum pugna, & ipsa carnis ostiumque coagmentatio, nuncij sunt mortis, ab ipsa ad te missi, qui manifestè profitentur, mortem tui recordari, & iam iam instare, ac ad te festinanter venire. Certissimum igitur est, venturam mortem, at quàm incertum est tempus aduentus eius. Quidam in ipso ventre matris, alij statim atque in lucem editi sunt, vitam finiunt. Multi in infantia, multi in pueritia, plurimi in adolescentia, aut virili ætate mortem obeunt, & pauci comparatione prædictorum ad senectam perueniunt. Certumque est adolescentem etiam robustum, ac validum, citò mori posse, senem verò diu viuere non posse. Nec solum tempus moriendi, ac hora hinc emigrandi incertissima est, sed & ipsum genus mortis absconditum, ac penitus oculis nostræ mentis occultum. Quidam enim hinc decedunt longissimo morbo consumpti: quidam breui, sed acerba ægritudine pulsati: non pauci subita & inopinata morte prærepti. Ne nos, inquit Ephræm Syrus, in hodiernum vel crastinum diem impura relaxet cogitatio: quoniam multi, dum multa seculum statuerent, ad crastinum non peruenierunt: at subito rapti sunt, sicut passerulus ab accipitre, & velut agni à lupo, & quasi captiuus à latrone, nec loqui prius valentes, nec testamentum condere, neque vocem vllam edere. Alij enim vesperi cubitum sani concedentes, ad mane non perueniunt. Alij ad mensam accumbentes expirant. Alij inter ambulandum & ludendum repente sunt mortui. Alij in balneo morientes, idem lauacrum pro epitaphio ac sepultura habuerunt. Alij verò, dum nuptias celebrarent, in ipso thalamo nuptiali subito atque inopinatè abrepti sunt, & eadem sibi vestimenta pro nuptiis pa-

Genes. 3.
19.

Job. 30.
23.

Psal. 88.
49.

1. Reg.
14. 14.

Ecclesi. 25.
33.

Ecclesi. 38.
27.

Ephræm
ser. Athis,
qui in Do-
minos dor-
muerunt.
20. 3.

rarunt,

Matth. 24. 43.

rarant, atque pro funere : successeruntque in locum tubicinum lamentantes, & in locum saltantium atque tripudiantium, lugentes atque plorantes.] Hæc ille. Merito igitur mors comparatur furi. Illud autem scitote, ait Dominus, quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam.] Est, inquam, similitudo admodum apta; quia sicut fur horam sibi commodissimam, patri verò familias incommodissimam ad furandum captat: ita mors quasi nos suæ terribilitatis oblitos, & imparatos, & multa disponentes, & molientes expectat.

Memor itaque esto iudicij mei, quia sic erit & tuum: si forte non fui subita morte sublatus, at acerba, & grauis infirmitas prænuincia mortis me corripuit, & molestissima castigazione vexauit. Sic & tu nisi repente ad iudicium voceris, amara & dura agrotatione pullaberis. Iam te febris absument, iam immanis torquebit dolor, iam cordis immisericos angustia concludet, suavis cibus pro felle, & appetibilis potus pro absinthio erit, & cuncta, quæ leuamen afferre possent, abscedent. Sanguinem venarum tuarum pro salute dabis, & eo effuso, & quasi in pretium admisso, ac si esset pretium vilissimum, contemnetur, & salus optata non dabitur. Amarissimas poriones quasi sanitatis prænuincias, non sine nauæa & stomachi labore suscipies, & incolumitas, ac si tibi illuderet, non subsequetur; vnguenta renibus, cataplasmata iecori, & spleni, & diuersa malagmata aliis partibus admo- uebis, & importuna agrotatio non fugiet. Sed quid aio, non fugiet? in dies inualescet, & magis ac magis tuæ carni dominabitur, donec medici penitus de tua salute desperent. Tunc non cibus, non medicamina, sed linteamina ad cadauer inuoluendum parantur, & necessaria pro more ad funus peragendum quaruntur. Adhuc è vestigio satellites mortis; nam hebescentes oculi contabescunt, pectus palpitât, rancum guttur anhelat, dentes nigrescunt, pallefcunt ora, & membra cuncta rigescunt. Inter hæc autem & alia magni doloris & horrois indicia anima tremebunda è corpore egreditur, & ab indiuiduo socio volens nolens separatur. Hæc separatio mors est, quæ vt suprema domina assignat duos hos socios, incredibili amore deuinctos, corpus scilicet & spiritum, domicilio suo. Illud terræ mandat, istum verò, secundum merita sua, aut bona aut mala, conuenienti loco commendat. Illud omnibus mundi huius rebus, parentibus, fratribus, cognatis, amicis, opibus, deliciis, honoribus spoliât; istum, malis operibus onustum, aut bonis actibus adornatum, ad tribunal Iudicis manifestat. [Siccine separat amara mors?] Sic profectò separat, & corpus ab omnibus, quæ possidebat, & animam à corpore segregat.

1. Reg. 15. 32.

Psal. 48. 18. Iob. 27. 19.

[Homo enim cum interierit, non sumet omnia; neque descendet cum eo gloria eius.] Et [diues cum dormierit,] scilicet cum mortem obierit, [nihil secum auferet,] ex his, quæ in mundo possidebat: aperiet] anima [oculos suos] è corpore iam egressa, se ipsam attentè considerabit, & felicitatis huius sæculi [nihil inueniet.] Sicut aqua de caelo eadens, hominèque in agro reperiens, sic vita functum assequetur, ac comprehendet inopia, & opprimit eum cumulus tribulationum quasi sæua tempestas. [Tollet eum

A ventus vrens] diuina indignationis, [& velut turbo rapiet eum de loco suo.] Et mittet super eum] miseriarum & calamitatum procellam, [illique non parceret,] & sine vilo emolumento infælix homo manus eius, scilicet Dei, [fugiens, fugiet.] Stringet super eum manus suas, & sibilabit super illum, intuens sepulchri locum eius.] Hæc à Iobo de diuitibus impijs dicta sunt, quæ quodammodo cunctis hominibus competunt, quatenus scilicet omnibus terrenis spoliantur in morte, & in locum horrois & caliginis, nempe in sepulchrum, retrudantur.

Nunc ergo, ô homo, post mortem (inquit quispiam vita functus) attende quid eris, & si me aspexeris, ex me ipso tuam sortem addices. Memor esto iudicij mei, quia sic erit & tuum. Meditare seriò in me quid eris in corpore, & quid eris in animo, & fat scio te ipsum copiosè lugeris. Quid eris in corpore? Cadauer. Quid est cadauer? Corpus, quod antea fuit animalis, vita priuatum. Quid est cadauer hominis? Corpus hominis ab anima separatum, sine sensu, sine voce, sine motu, sine pulchritudine: corpus plenum foetoris, frater putredinis, initium cineris, destitutum in cibum vermium. Audi, ô homo, quid posthaceris. Exhibet spiritus eius, & reuertetur in terram suam: in illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Nolite, inquam, confidere in principibus: in filiis hominum, in quibus non est salus;] quoniam egredietur animus à corporibus eorum, & reuertentur in terram, de qua sumpti sunt, & tunc consilia eorum irrita erunt. Quòd si principes huius sæculi soluentur in terram, an tu homuncio vilissime in nobiliorem materiam dissolueris? Audi quid eris. Auertente te faciem turbabuntur: auferes spiritum eorum, & deficient, & in puluerem suum reuertentur.] Et quidem si animalia vniuersa, cum Deus manum subtraxerit, illisque cibum dare desierit, præ turbatione tabescent, ac tandem in puluerem resoluta deficient; quid de homine sentiendum est, cuius eadem est cibi necessitas, cuius est corporis eadem materia, nisi quòd in puluerem desinet, & in lutum se conuertet? Nam & [ecce nunc in puluere dormiam, inquit Iob, & si manè me quaesieris, non subsistam.] Attende quid eris.

Psal. 145. 2. 3.

Psal. 103. 29.

Iob. 7. 21.

Iob. 13. 18.

Iob. 17. 13.

D Quasi putredo, ait idem, consumendus sum: & quasi vestimentum, quod comeditur à tinea.] Res namque sum putrida, & interitui obnoxia, atque adeò non post multum temporis in vilissimam materiam corruptus redibo, & instar attriti vestimenti, quod à minimo animalculo, tinea scilicet, deuoratur, præ imbecillitate consumar. Sed dicito mihi, ô sancte Iob, in quam materiam desines, in quam nam substantiam reuertaris? Si sustinero, inquit, infernus domus mea est, & in tenebris stravi lectulum meum. Putredini dixi, pater meus es; mater mea, & soror mea vermibus.] Nihil aliud iam expectare libet, quam domum sepulchri mei, in qua tenebris & caligine oblitâ stravi (in quo vsque ad diem resurrectionis quiescam,) lectulum meum. Ibi autem non de nobilitate gloriabor, non parentum meorum stemmata commemorabo, sed putredo factus, & cibus vermium effectus, putredinem patrem agnoscam: nam ex putri materia coagulatus sum: & vermes eo affectu, quo filij diligunt matres suas, & fratres sorores suas, amore complectat: quoniam inter illos quasi inter fratres,

& cognatos, usque ad orbis immutationem permanebo. Hic exclamat merito Augustinus dicens: Et quam turpis pater, & quam vilis mater, quam abominabilis soror! Conceptus de fetore per ardorem libidinis putrefacto, cuius tamen cadaveri quasi funebres vermes assistunt. Vitiis produxit faciem, & iam mortuus producet fetorem, & putredinem. Vitiis amicum hominem impugnavit, mortuus vermes plurimos impinguabit. Quid ergo scidius humano corpore, quid horribilius corpore mortuo? Cuius gratissimus erat amplexus in vita, molestus etiam erit eius aspectus in morte. Quid ergo profunt diuitiae, quid epulae, quid deliciae? Non liberabunt a morte, non defendent, non eripient a fetore. Qui quondam sedebat in throno gloriosus, modò latet despectus post mortem in tumulo. Qui stabat ornatus in aula, modò sedet immunus in tumba. Qui vescabatur deliciis in cenaculo, modò consumitur a vermibus in sepulchro.] Omnes ergo mortales post mortem erunt putredo, & fetor, & vermis, puluis, & cinis. [Homo enim putredo, & filius hominis vermis.] Hæc fors homines cunctos expectat, a qua nec nobilitas, nec diuitiae, nec potestas eximunt, nec acumen ingenij, nec literæ, nec alia quæuis, quæ in hoc mundo æstimantur, excipiunt. Hic ex accidentibus magna conspicitur mortalium diuersitas, quia eos aut maiorum claritas, aut propria facinora, aut conquisitæ diuitiæ discernunt; in tumulo autem omnes erunt puluis, & cinis; nec est aliquid, quod hos aliis præferat, aut regem a mancipio distinguat. Circumspice eos, inquit Prosper Rhegiensis Episcopus, qui ante te similibus splendoribus fulsere. Vbi sunt, quos ambiabant ciuium potentatus? Vbi insuperabiles Imperatores? Vbi qui conuentus disponebant, & festa? Vbi equorum splendidi inuectores? Exercituum duces? Sarrapæ, Tyranni? Non omnia puluis? Non omnia fauilla? Non in paucis ossibus eorum vitæ memoria est? Respice sepulchra, & vide quis seruus, quis dominus, quis pauper, quis diues? Discerne, si potes, vincitum a rege, fortem a debili, pulchrum a deformi. Memor itaque naturæ, non extollaris aliquando. Memor autem eris, si te ipsum respexeris. Hæc igitur fors, hæc conditio sanè misera omnes homines manet, vt quoad corpora conuertantur in cineres. Vnde qui modò vilis, & fragilis caro es, cinis, & puluis eris, nullaque alia maiori dignitate fulgebis.

Est autem alia corporis mortui calamitas maxima, quod omnes illud horrent, & a se abicere, & procul ablegare contendunt. Sponsus sponsam charissimam atque pulcherrimam; parentes, filium; & filius, parentes; amici, amicum, quam primum possunt, domo pellunt, & vt eius ignominiam ac infamiam vtrumque contendant, in sepulchro condunt, ac terra cooperiunt. Meritoque corpus mortuum infame est, quoniam ad nihil, nisi ad hoc vt putrefiat, & vermes ex se genitos pascat, vtile est. Ideoque de quodam potentissimo rege dicit Isaias: Tu autem proiectus es de sepulchro tuo quasi stirps inutilis pollutus, & obuolutus cum his, qui interfecti sunt gladio, & descenderunt ad profundum laci, quasi cadaver putridum.] Verè stirps inutilis corpus humanum ab anima separatum, quod nulla vis naturæ potest ad vitam reducere, neque a fetore & corruptione liberare. Vnde Iob ait: Lignum habet spem: si præcisum fuerit, rursum virefcit, & rami eius pullulant. Si senuerit in terra radix eius, &

A in puluere emortuus fuerit truncus illius, ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam quasi cum primum plantatum est. Homo verò cum mortuus fuerit, & nudatus, atque consumptus, vbi, quæso, est? Quomodo si recedat aquæ de mari, & fluiuis vacuefactus arefcatur: sic homo, cum dormierit, non resurget, donec atteratur cælum, non euigilabit, nec confurget de somno suo.] Ergo homo mortuus quoad hoc vilior & abiectior est ligno: nam hoc licet conuulsum, licet præcisum, licet diurnitate inueteratum, si iterum inferatur, & aqua rigetur, inuenescit, rediunumque resurgit. At homo nulla naturæ virtute potest ad vitam redire, nec ad pristinam conditionem reuocari. Et quidem mare nunc fluit, & aliquam terræ partem deserit; nunc verò refluit, & eandem quasi perditam citò recuperat. Similiter torrens, si nunc æstate siccat, post paulum facta accessione aquarum exundat. At homo nunquam vitam mortalem recuperabit, quam semel amisit: nunquam ad possessa prius bona reuocabitur, sed in puluerem versus custodietur. Ad vitam verò immortalem aliquando resurget, quando Deus in extremo die cælos immutabit, & maiori splendore conuestiet. Liquet enim, inquit Gregorius, quia non resurget, scilicet donec atteratur cælum: quia nisi mundi huius finis aduenerit, humanum genus a somno mortis ad vitam non euigilabit. Non ergo quia omnino non resurget, sed quia ante conuentionem cæli, humanum genus minimè resurget, insinuat.] Erit ergo homo quoad corpus, & quoad hanc vitam istius mundi atinet, abiectissimus, qui in puluerem & fetorem conuertetur, & nulla naturali facultate ad meliorem sortem reuocabitur.

Hæc, ô homo, eris in corpore, sed quid eris in animo? Animus quidem noster immortalis est, non cum corpore corrumpitur, non in cineres vertitur, qui naturam spiritualem, & ab omni corruptione alienam sortitus est, sed tamen omnibus bonis, quæ in hoc mundo diligebat, exiuit. Non cum cognati delectant, non famuli circumstant, non opes iuuant, non dignitates spectabilem faciunt, non reliqua visibilia, sicut cum corpori erat iunctus, suffulciunt. Incipit regionem quandam sibi prorsus incognitam ingredi, cum nunquam visis, & incognitis penitus conuersari. Hi non adulantur illi, non perperam facta dissimulant, non bene gesta inaniter, & ad gloriam vanam captandam laudabunt, sed in omnibus veritatem profitebuntur. Astabit animus ante tribunal districti & seueri Iudicis, qui cum sapientissimus sit, non poterit falli; cum rectissimus, non poterit muneribus corrumpi; cum potentissimus, non poterit minis terri; nec ad damnationem bonorum, aut liberationem malorum adduci. Coram hoc Iudice anima a corpore separata, de cogitationibus, de desiderijs, de verbis, de operibus, de omissionibus, de aliorum peccatis, quæ quoquomodo ad ipsam pertinent, examinabitur, & iuxta meritum suum, aut pœna aut præmio afficietur. Vniuersa tunc temporis animam deserent, & solam derelinquent. Nam nec corpus ei aderit, quod in sepulchro putrefcit; nec amici, aut cognati, qui post paucas horas aut dies defunctum obliuioni tradunt; nec res temporales, quæ iam alijs possessoribus seruiunt. Assistent autem ei Angeli, si fortè animam liberare possint: assistent & demones, vt eam, si concessum illis fuerit, ad se trahant. Astabit propria conscientia

accusans

Aug.

Iob. 25.
6.Prosper
lib. sententia
vlt.Isaiæ 14.
19.Iob. 14. 7.
8. 9. 10.
11. 12.

Gregor.

Ephraim cum a. Titulus Beatus simulacris alia.

accusans quicquid non ante recte gestum fuerit. Sed ita adhaerebunt opera in hac vita facta, ut nulla ratione ab anima diuelli possint. Hanc horam separationis animae à corpore optime describit magnus Pater Ephraim in hunc modum: Beatus quicumque in hora illa emigrationis, quando cum timore atque dolore anima separabitur à corpore, fiduciam repererit. Venturi enim sunt Angeli, qui animam à corpore iam separatam accipiant, sistantque ante tribunal immortalis ac tremendi iudicis. Magnus nos timor inuadit, o fratres, in hora mortis, quando cum tremore atque dolore separanda erit anima à corpore. Siquidem in hora illa discensus praestabuntur animae suae, quae gesserit opera, diurna, atque nocturna, siue bona, siue etiam mala. Impellentibus iam eam Angelis, ut exeat à corpore, illa respiciens ad sua opera, egredi pertimescet: peccatoris verò anima cum timore è corpore recedet, & tremebunda abibit statuenda ad tribunal immortalis iudicis. Cum autem iam emigrare coegerit è corpore, contuebiturque sua opera, tunc cum timore dictura est ipsis: Concedite mihi vnus adhuc horae spatium, donec egrediar. At cuncta eius opera simul vna voce respondebunt, dicentque ei: Tu nos fecisti, tua opera sumus, tecum vna ad Deum ibimus. Sic ille.] Ecce ergo, o homo, quid eris: in corpore pulvis, in anima reus; in corpore cinis; in anima iudicandus: in corpore putredo, & vermis; in anima ex tuis operibus, aut poenis, aut praemijs afficiendus. Et vt breuiter omnia dicta tibi proponam, & quid fueris, quid sis, & quid eris, ad tuam confusionem inculcem, audi verba Hugonis Victorini, quae huius argumenti finem imponunt. Attende, inquit, Homo, quid fuisti ante ortum, & quid es ab ortu vsque ad occasum: atque quid eris post hanc vitam. Profecto fuisti, quod nihil erat, postea de vili materia factus, & vilissimo panno inuolutus, menstruali sanguine in vtero materno fuisti nutritus: & tunica tua fuit pellis secundina. Sic indutus & ornatus progressus es ad nos: nec memor es quam sit vilis origo tui. Forma, fauor populi, feruor iuuenilis, opesque subripiente tibi noscere quid sit homo. Nihil aliud est homo, quam sperma foetidum, saccus stercoreum, cibus vermium.

Post hominem vermis, post vermem serior & horrior. Sic in non hominem vertetur omnis homo. Cur ergo superbis homo? Attende quod fuisti vile semen, & sanguis coagulatus in vtero: deinde miseris huius vitae expositus; postea vermis, & cibus vermium futurus in tumulo. Quid superbis pulvis, & cinis: cuius conceptus, culpa; nasci, miseria; viuere, poena; mori, angustia? Vnde superbit homo, cuius conceptio, culpa; nasci, poena; labor, vita: necesse, mori?

Quid potuit Homo.

CAPVT VIII.

Mos est satis antiquus principum huius saeculi homines exaltate abiectos & viles, & ad magnam potentiam & dignitatem prouehere, vt & manifesta signa sui erga eos eximij amoris ostendant, & vt suam potestatem in huiusmodi exaltatione, magnificentiamque declarent. Cum enim proprium sit amoris sua bona in ama-

tum effundere, & consonum sit magnitudini, se ipsam magnis & admirandis operibus aperire, sit, vt cum haec duo in sinum regis concurrant, cum acerbissime ad amplificandum & efferendum amicum inflament. Magnificencia, magna facere debet, si potest, & vera magnificentia est: amor amico quanta potest bona impertitur, si verus amor est. Quid ergo dabit illi magnificentiae & potestati iunctus, nisi tot & tanta, quae & amicum regis spectabilissimum faciant, & supra alios aulicos ac magnates extollant? Huic rei nullum est regnum etiam barbarum, quod non fidem faciat, & nullus (vt credo) fuit rex, quamuis praerimantate hominis naturam exuerit, qui non hunc morem operibus testatus sit. Vt verò nunc hominum historias relinquamus, non pauca in diuinis monumentis huiusce rei inueniemus exempla. Dauid rex sex & triginta viros habuit sibi magno amore coniunctos, qui (vt dicitur in Paralipomenon) [adiuauerunt eum, vt rex fieret super omnem Israe]. Horum autem fortissimus, & forte amicissimus fuit [Gesbaan filius Achamoni princeps inter triginta, qui leuauit hastam suam super trecentos, vulneratos vna vice,] & Christi perfectissimos amicos signat. De Euilmerodach scriptum est: Factum est in anno trigesimo septimo transmigrationis Ioachim regis Iuda, mense duodecimo, vigesima septima die mensis: subleuauit Euilmerodach rex Babylonis anno, quo regnare coeperat, caput Ioachim regis Iuda de carcere. Et locutus est ei benignè, & posuit thronum eius super thronum regum, qui erant cum eo in Babylone.

His regum familiarissimis amicis adiungendus est Aman. Nam [rex Assuerus exaltauit Aman filium Amadathi, & posuit solium eius super omnes principes, quos habebat. Cunctique serui regis, qui in foribus palatii versabantur, flectebant genua, & adorabant Aman; sic enim praeeperat eis Imperator.] Ad eos quoque pertinet Nehemias pincerna Artaxerxis regis, qui tantum apud illum valuit, vt auditis precibus huius, quem admodum diligebat, Hierosolymas euersas aedificari imperaret. Ac tandem amicissimus regis Darij Medj fuit Daniel, quem antea à regibus Babyloniae propter admirabilem sapientiam ad summos honores euectam, ipse amplius honore affecti; & vnum de tribus primis principibus, qui toti eius imperio praerant, constituit. Qui licet ex tribus quoad imperium, & potestatem esset vnus, tamen in conciliando sibi amore regis, eo vsque progressus est, vt esset vnicus, & omnibus emineret. Nam & Daniel superabat omnes principes, & satrapas, quia Spiritus Dei amplior erat in illo. Porro rex cogitabat constituere eum super omne regnum, quo magis ipse labore ac molestia vacaret. Haec autem regum consuetudo, si eam per se accipiamus, & à vitis & immoderatis eorum affectibus separemus, bona est, & omni peccato ac imperfectione caret. Cur enim si conyuniibus reipublicae hominibus fidelem amicum habere concedimus, regi denegabimus, qui pro exigentia maioris oneris suis hameris impositi magis consilio amici fidelis indiget? Ille profecto; qui opum est ditior, & potestatis ac muneris abundantior, leuaminis & adiutorij est indigentior: habeat igitur aliquem, quocum suas sollicitudines partiatur, & à quo in negotijs regni iuuetur. Hunc verò aequum est honorare, & alijs tum opibus tum dignitate praepone, vt qui regi ipsi vtilior est, & reipublicae fructuosior, alijs minus dignis, in his quae decent, praeratur.

Et quidem haec ita in regnis terrenis geruntur, à quibus non abhorret Dei omnium regis suprema

1. Paral. 11. 10.

num. 11.

4. Reg. 25. 27. 28.

Ester 3. 1. 2.

2. Esdra 2. 6.

Daniel. 6. 3. 4.

maiestas. Quilicet non ad indigentia leuamen, cum nullius egeat, ar ad ostensionem largitatis suae, & miseracionum suarum, aliquos homines sanctissimos in amicos admodum familiares elegit, eosque mentis puritate, & caelestibus donis hominibus reliquis praetulit. Sed ad rem nostram accedamus. Hic omnipotens imperator noster in ipsis mundi primordiis amicissimum quendam & familiarissimum habere voluit, in quo suum immensum amorem collocaret, suas infinitas diuitias effunderet, & suam omnipotentiam ac largitatem demonstraret. Sed quisnam fuit iste amicissimus Dei? Non alius profecto quam homo, in quo misericordie inueniebantur ea omnia, quae ad ostensionem diuinae largitatis videbantur necessaria. Quid enim quae potestiam maximam ostendit? Id certe, si ciuem vilissimum & pauperissimum, ac assumptum de media plebe, capacissimum tamen, ob insignem sapientiam atque virtutem, maximam dignitatis, in amicum eligit, eumque magnatibus principibusque praeponat, & ad summam dignitatem, ut sit nempe supremi consilij praeses, euehat. Talis erat homo. Quid enim vilius, quid abiectius homine, qui fuit ex limo terrae factus, & quod ad se attinet, seclusis non debitis donis, multis miseris mortisque subiectus? Sed quid capacius homine, non quidem ob habitam a se sapientiam, atque virtutem, sed ob naturam aptam ut a Deo acciperet sapientiam atque virtutem? In electione ergo hominis ad amicitiam suam Deus maximam suam misericordiam & largitatem ostendit, quia creaturam vilissimam, ut eam magnificaret, elegit, quod maioris misericordiae est, quam si angelum non abiectum, nec tam indignum exaltasset. Maximam etiam suam sapientiam declarauit, quia in tanta vilitate tantam capacitatem ad accipiendam immensitatem suorum donorum, inuenit, quam facilius, si res ipsas spectemus, in nobiliori creatura reperisset. Ac denique suam potestatem testatam fecit, qui ita potuit imbecillitatem hominis immensis donis cumulare. Si ergo audiuit homo quid fuit, & quid est, & quid erit per naturam; audiat modum quid fuit, & quid potuit per gratiam, ut ex culpa sua e tanta potestate ad tantam infirmitatem deiectus, se ipsum, qualis nunc sit, agnoscat, & non ex caecitate superbiat. Licet enim alicui miserum sit, semper inglorium & pauperem fuisse, multo tamen miserius est, post summam gloriam & abundantiam, proprijs culpis exigentibus, ad summas calamitates euolasse.

Condidit Deus hominem, & condidit amicum suum, nam non nudum, sed indutum gratia, gratum & amicum faciente, ac iustitia originali, creauit, & eum iustum, sapientem, fortem, moderatum, & ab omni praua concupiscentia, ab omni que difficultate bene operandi liberum, a morte alienum, & omnium rerum visibilibus dominum ac regem effecit. Hoc sane signum immensi amoris Dei erga hominem fuit, eum ita suis donis ornare, suis opibus ac attributis circumdare, ut nec ad momentum se pauperem, nudum, & abiectum aspiceret. Donorum enim largitionem nemo non videt esse signum amoris, ex qua amore Ionathae erga Dauid sacrae litterae collegerunt. Dicto namque quomodo Ionathas impense diligebat Dauid, amoris signum explicat, dicens: Nam expoliavit se Ionathas tunica, qua erat indutus, & dedit eam Dauid, & reliqua vestimenta sua usque ad gladium, & usque ad baltheum.] Hac eadem ratione Domini amor immensus erga hominem manifestatus est: qui licet non se expoliauerit bonis suis (cum non possit ma-

1 Reg. 18.
4.

nere aut nuda, aut bonorum indiga diuina maiestas) tamen eisdem bonis (prout erat possibile) hominem suum familiare circumdedit. Tunica Dei est decor eius; qui decorum indutus est, puritas, & sanctitas eius, qua pulcher & decorus incedit, & summe amabilis ipsum contemplantibus apparet. Tunicam hanc pulcherrimam Dei beneficio induit homo, cum in initio conditionis suae gratiam & sanctitatem accepit. Idque significant multa scripturae verba, quae asserunt, debere hominem spiritu ac mente renouari. Paulus quodam loco ait: Renouamini spiritu mentis vestrae, & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia.] Et alio loco: Expoliantes vos veterem hominem, & induentes nouum, qui renouatur in agnitionem, secundum imaginem eius, qui creauit illum.] Et rursus alio: Licet is qui foris est noster homo corumpatur, tamen is qui intus est, renouatur de die in diem.] Qui homo in iustitia, in sanctitate, in agnitione renouari iubetur, aliquando nouus fuit: neque enim innouari potest, quod nunquam habuit nouitatem. Nos ergo quibus cura renouationis imponitur, aliquando in protoparente nostro fuimus noui, in quo natura nostra gratia adoleuit, & sanctitate refulsit. Quae, quibusdam Patribus asserentibus, illo inspirationis diuinae effectu signat fuit, cum dictum est, inspirasse Dominum in faciem hominis spiraculum vitae. Quorum Patrum vnus sit Basilius, sic scribens: Insufflauit in faciem hoc est, partem aliquam propriae gratiae apposuit homini, ut per hanc sibi impressam similitudinem, eum, cui similis est, agnosceret. Et idem sanctus Pater alibi de anima Adae loquens, ait, Quod autem erat illi peculiare bonum? Quod Deum habebat affidue coniunctum, illique per charitatem coad vnata erat. Sicut ergo ex eodem serico parentes nobiles, & filij eorum, induuntur, nec alia pro filio grossior, alia pro patre subtilior tela coemittitur: ita Deus vere hominum pater, sua eos gratia, nempe suae sanctitatis participatione vestiuit, & in illo primo humani generis latore decorauit.

Dedit etiam Dominus homini in signum magni amoris, non solum tunicam, sed & omnia vestimenta sua, quibus eum aduersus frigora aestusque protegit, & contra omnia spiritali vitae aduersantia communiuit. Nonne vestimentis Dei optimae virtutes omnes possunt intelligi, quae illum ad rudis intelligentiae nostrae modum amiciunt, & quasi extrinsecus adiacentes operiunt, cum tamen nequaquam externae sint illi, in quo nulla est substantiae accidentiumque discretio, sed simplicissima, qua omnia eius attributa continentur, ac perfecta natura. Haec sunt vestimenta illa, quorum simbriae toram templi fabricam implent, de quibus Isaias ait: Et ea, quae sub ipso erant, replebant templum.] Nam quasi simbriae vestimentorum Dei sunt, & scintillae immensis ignis ipsius vniuersae virtutes, quarum decore omnes angeli, & sancti vera Dei templa, replentur. His vestimentis ornauit Deus primum hominem, quem in sua creatione fecit conspicuum fide, stabilem spe, pulchrum charitate. Quem & insigniuit prudentia, decorauit iustitia, roborauit fortitudine, extulit temperantia, & reliquis virtutibus exornauit. Et quem admodum rex ditissimus multa & pretiosa habet indumenta hyemi & aestati, & alijs anni temporibus accommoda, quae & nimio frigori obstant, & nimium calorem non augent, sed temperant, & pro occasione diuersitate ipsum prout regie maiestati cogruit, decenter operiunt: Ita homini, qui rex vniuersi orbis fuit constitutus, virtutes pro indumentis datae sunt,

Ep. 92.1.

Ephes. 4.
23.

Coloss. 3.
9.

1. Corin.
4. 16.

Genes. 1.
7.

Basilius.
ad Eph.
48.

Basilius.
ho. 9.
quod
Deus non
sit auctori
malorum.

Isaias 6.1.

sunt,

sunt, quæ eum in omni actu, & suæ dignitatis ostensione, circumdarent. In hoc ditissimo ac pretiosissimo virtutum cumulo posita est illa similitudo Dei, ad quam homo factus asseritur. Faciamus hominem (verba sunt Dei) ad imaginem, & similitudinem nostram. Qui in hominis creatione plurali numero locutus est, ut Trinitatis sanctissimæ arcanum denotaret, & hominem ad cognoscendam & conficiendam Personarum Trinitatem, essentiaque diuinæ unitatem, creatum ostenderet. Imago Dei in homine, in ipsa natura hominis spiritali, quoad animam, & intellectus, ac liberi arbitrii capaci, similitudo verò in cunctarum virtutum possessione consistebat, ut Augustinus, & plerique ex Patribus sunt interpretati: ex quibus vnum aut alterum audiamus. Chrysothomus sic ait: Sicut imaginem dixit ob principatus rationem; ita & similitudinem, ut pro viribus humanis similes fiamus Deo, mansuetudine (inquam) & lenitate, & virtutibus Deo similes efficiamur. Quod & Christus dicit: Similes estote Patri vestro, qui est in caelis. Et Ambrosius: Nunc verò de similitudine aliqua intellige, quæ minoribus cernenda est, ut sicut Deus creator, qui hominem ad similitudinem suam creauit, est charitas, est bonus, & iustus, atque mitis, mundus, & misericors, & cetera virtutum sanctarum insignia, quæ de eo leguntur: ita homo creatus est, ut charitatem haberet, & bonus esset, & iustus, ut patiens atque mitis, mundus & misericors foret. Quas virtutes quanto plus quisque in seipso habet, tanto propius est Deo, & maiorem sui conditoris gerit similitudinem. Si verò (quod absit) aliquis per deum vitiorum, & diuortia criminum, ab hac nobilissima sui conditoris similitudine degeneret, tunc fiet de eo, quod scriptum est: Et homo cum in honore esset, non intellexit; comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Quis maior honor potuit homini esse, quam ut ad sui factoris similitudinem conderetur, & eisdem virtutum vestimentis ornaretur, quibus & conditor? De quo legitur: Dominus regnauit, decorem indutus est, id est, omnium virtutum splendore, & totius bonitatis decore ornatus. Et tandem Bernardus ait: Ad imaginem nempe, & similitudinem Dei factus est homo: in imagine arbitrii libertatem, virtutes habens in similitudine. Et similitudo quidem perit, veruntamen in imagine pertransit homo. Imago siquidem in gehenna ipsa vii poterit, non exuri, ardere, sed non deleri. Hæc ergo non scinditur, sed forte prouenit. Et quocumque perueniat anima, simul & ipsa erit; nam similitudo non sic, sed aut manet in bono: aut si peccauerit anima, mutatur miserabiliter, iumentis insipientibus similitata. Hæc illi. Homo itaque similis Deo factus est, quia vestimentis eius, nempe virtutibus, ornatus est. Nam si vestes Esau valde bonæ, & pelliculæ hædorum Iacob circumdatæ manibus, similem eum fratri primogenito reddiderunt, quid magnum si Dei nostri virtutes non iam corpori hominis, sed menti circumdatæ, ipsum Deo similem reddant? Erat ille similis Deo, quia erat sapiens, iustus, misericors, purus petinde ac Deus ea diligebat quæ placita erant Deo, & quæ Deo erant inuisa, reſutabat.

Genes. 1. 26.

Aug. lib. 1. c. Adimantum. c. 5. Chrysoth. hom. 9. in Genes.

Matth. 6. Ambros. lib. de Paradiso. c. 3.

1. Pet. 4. 8.

Gen. 27. 15.

Rupert. lib. 4. in Exod. c. 23.

A per quam commoueri non potest. Habuit igitur primus homo gladium Dei, quia plenam ac perfectam notitiam voluntatis eius, ac præceptorum, accepit. Habuit & balteum; quia potestatem ad sibi subdenda animalia, & ad feras loro dominij sui regendas obtinuit. Et vtinam gladium non solum habuisset, sed etiam tenuisset, ne nos filios suos in tantas calamitates deturbasset. Nam inter hæc duo magnum esse discrimen Gregorius protestatur, dum mysterium fortium Salomonis, lectulum eius ambientium, & gladios super femur tenentium, exponit. Salomon, inquit, non ait: Omnes habentes gladios, sed tenentes, quia videlicet verbum Dei non est mirabile solummodo scire, sed facere. Habet quippe, sed non tenet gladium, qui diuinum quidem eloquium nouit, sed secundum illud viuere negligit. Et doctus esse ad bella iam non valet, qui spiritalem, quem habet, gladium minimè exercet. Sed hæc peruersa voluntas primi hominis, quæ gladium manibus tenere noluit, non tollit, nec minuit misericordiam Dei, qui & gladium illi dedit, & habere fecit, & balteo suo illum præcinxit, ut ex bestiis immanibus, quibus dominabatur, quæque illi ad nutum parebant, disceret, quomodo Deo se subiicere debuisset. Habuit ille gladium, quia notione omnium rerum naturalium, & earum supernaturalium, quæ ad rectè viuendum, & filios instituendos necessariæ erant, ditatus est. Habuit & balteum, quia ut dominus animalibus imperitabat, cuius imperium illa non refugiebant, & plantis atque inanimatis sine vlllo impedimento vtiebatur, in suumque vium accipiebat. Erat igitur homo valde gratus Deo, multumque apud ipsum valebat, quam ad tantam extulerat dignitatem, ut socius celestium esset, dominusque terrestrium, & omnia quasi suo arbitratu contineret.

Greg. 19. mor. c. 28.

Illanc propriæ despicientiæ seruiunt? An hæc tam eximia hominis dona humilitati assequenda proficiunt? Ita quidem. Nam si consideres quid homo in tanta dignitate constitutus potuit, omnis creaturæ imbecillitatem admiraberis. Fac nunc regem (ut hæc intelligas) amorem suum in homine vilissimo collocasse, eumque ducem ac magnatem fecisse, & immensis opibus cumularum totius regni constituisse rectorem. Si homo hic ad tam magnam dignitatem sublimatus, talis conditionis esset, ut nisi à rege ipso moueretur, nec videre, nec loqui, nec ambulare, nec aliam quamuis actionem præstare posset, nonne esset despiciabilis, nonne dignus, qui se ipsum deiiceret, & alij omnes illum quasi nihilum reputarent? Hæc, & nihil amplius homo ille primus potuit in natura integra constitutus, diuinis & multiplicibus donis circumseptus, & tanta maiestate ac splendore decoratus. Dicant nunc Theologi quid primus homo in statu innocentia, ac integra naturæ potuit? Potuit, aiunt, per sua naturalia cognoscere, & velle, & operari omne bonum naturæ, & rationi proportionatum cum solo auxilio generali Dei. Et sine illo? Non potuit. Potuit præcepta legis naturalis explere, & tentationes aduersus hæc præcepta insurgentes vincere cum eodem auxilio. Et sine illo? Non potuit. Potuit diligere Deum super omnia dilectione naturali, & in hac dilectione, ac præceptorum naturalium obseruatione perseverare, si eodem generali auxilio inuaretur. Et si non inuaretur? Non potuit. Potuit cum supernaturali gratiæ auxilio Deum ex charitate diligere, & reliqua præcepta supernaturalia seruare, & se perpetuo in Dei amicitia & familiaritate continere. Et sine illo? Non potuit. Itaque cum ali-

D. Thom. 1. 2. q. 109. art. 1. & deinceps.

quo diuino auxilio, & quasi alienis manibus omnia potuit, sine illo verò, & propriis tantum manibus nihil omnino potuit. Quid est autem hoc auxilium tam generale quam speciale, ex quorum altero saltem pendere illius primi hominis actiones astruximus: eius enim cognitio maximè eius imbecillitatem declarat. Nunc verò de solis bonis operibus tum moralibus, tum supernaturalibus loquimur; nam de actionibus secundum esse naturæ, quod habent, statim capite sequenti dicemus. Auxilium generale ad rectè secundum rationem viuendum, & ad mandata legis naturalis seruanda, & ad tentationes contra eandem legem vincendas, huiusmodi est, vt Deus per secundas causas ad effectum congruas excitet intellectum, vt efficaciter iudicet hinc, & nunc rectè esse agendum, & hoc opus vt elemosynæ aut obedientiæ esse præstandum. Vt etiam roboret voluntatem ad hoc, quòd efficaciter velit, opus illud per potentiam executicem præstare. Vt tandem ipsam potentiam, quæ opus exequitur, vt linguam orantem, aut manum scribentem, aut elemosynam potrigentem Deus, vt prima & præcipua causa, moueat, & ad illam non minus, sed magis quam homo ipse, concurrat. Quod etiam habet in excitatione intellectus, & actione voluntatis; nam Deus ad ipsas melius, & perfectius quam homo concurrat, secundum illud Isaiæ: Omnia opera nostra operatus es nobis.] Auxilium verò supernaturale, & speciale (vt omnia auxilia tam per modum habitus, quam per modum actionis comprehendamus) hoc est: Quòd Deus supra omne debitum infudit in homine gratiam sanantem, & virtutes omnes supernaturalis ordinis, ac dona sancti Spiritus sui. Quòd hæc omnia conseruauit dona, sine cuius conseruatione (sicut & natura ipsa) nec ad momentum possent permanere. Quòd cum his donis cooperatus est, sicut cum potentiis naturalibus, ita vt fuerit actionum horum donorum præcipuus & primus effector. Quòd denique auxilio, aut concursu supernaturali, & omnino non debito, sed misericorditer elargito, intellectum ad proponendum opus supernaturale excitauerit, voluntatem ad illud amplectendum roborauerit, & accenderit, ac potentiam externam (si actus ad eam pertineat, qualis est confessio fidei corâ tyranno) mouerit, & adiuuerit. Poterat enim primus homo verè dicere in his supernaturalibus actibus, quod nos quotidie dicimus: Non quòd sufficiens sum cogitare aliquid ex me, quasi ex me, sed sufficientia mea ex Deo est.] Et: [Deus operatur in me velle, & perficere, pro bona voluntate.] Et: [Non ego, sed gratia Dei mecû.]

Hanc verò auxilij diuini necessitatem, quæ inerat etiam primo homini, significauit, atque expressit Augustinus optimo simili: Sicut in hac carne viuere sine adiumentis alimentorum, in potestate non est; non autem in ea viuere in potestate est, quod faciunt, qui se ipsos necant: ita bene viuere sine adiutorio Dei, etiam in paradiso non erat in potestate; erat autem in potestate malè viuere, sed beatitudine non permantura, & pœna iustissima secutura.] Et alio loco: Sicut oculus corporis etiam plenissimè sanus, nisi candore lucis adiutus non potest cernere: sic homo etiam perfectissimè iustificatus, nisi æterna luce iustitiæ diuinitus adiuuetur, rectè non potest viuere. Sanat ergo Deus non solum vt deleat, quod peccauimus, sed vt præstet etiam ne peccemus.] In operibus quidem naturæ & moris ille primus homo pendeat à Deo eo modo, quo diximus, ex eo ipso, quòd erat opus Dei. Omnia enim Dei opera, siue magna, siue parua, siue inuisibilia, siue visibilia, hoc

habet, quòd à Deo factore suo omni modo pendent. Quid est omni modo pendent: Quòd eorû substantia à Dei potentia, & (vt ita scholarum more loquamur) ab eius actuali influxu pendent, vt sit: & ab eo etiam pendent vt conseruetur, & duret: & ab eo pendent, vt medijs facultatibus ab ipso Deo datis operetur, & agat. Sicut enim lux solis nec ad momentum esse, nec conseruari, nec illuminare potest, nisi à sole suspensa, quo non influente in ipsam statim destruitur: ita creatura nec ad momentum esse potest, aut durare, aut aliquid operari, nisi à Deo influente seruetur, iuuetur, & in esse teneatur. Quam dependentiam creaturæ à Deo ex parte indicauit Isaias, dum ait: Quis mensus est pugillo aquas, & cœlos palmo ponderauit? Quis appendit tribus digitis molem terræ, & librauit in pondere montes, & colles in statera?] & multa alia, quæ sequuntur. Et Paulus: Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in sæcula.] Ex ipso namque sunt omnia tanquam ex efficiente, quia ea non ex aliqua præexistente materia, sed ex nihilo condidit. Et per ipsum, tanquam per exemplar, ad cuius aliqualem imitationem ea creauit. Et in ipso, tanquam in fine, in quo solo quiescunt, & suam perfectionem accipiunt. Et in Actis Apostolorum legitur: In ipso viuimus, mouemur, & sumus.] Ab ipso essentiam, & non solam essentiam, atque substantiam, sed & vitam, ac permanentiam vitæ; & non solum substantiam, & vitam, sed & motum, ac operationem omnem accipimus. Nec veritas hæc Ethnicis Poëtis latuit, quorum vnus, nempe Aratus, quem ipse Paulus in medium protulit, ita cecinit:

*Ab Ioue principium Musæ, Iouis omnia plena,
Quem reticere nefas, Ioue cuncta vruntur, ab ipso
Nos sumus: ille fouet, cunctis viresque ministrat.*

In operibus autem gratiæ non tantum hac communitatione, sed & alia speciali iam explicata homo ille primus à Deo auctore gratiæ pendeat, ex eo quòd opera illa talis conditionis sunt, vt omnem hominis naturam superent; quare homo non erat sufficiens ad illas, nisi speciali auxilio, & supernaturali (vt esset operibus consentaneum) ad illa præstanda extolleretur. Sicut enim corpus graue, & in centrum terræ propensum, aliqua leuitate sibi non debita, & alis perniciosus ad volandum egeret: ita homo ad opera illa excelsa, & supra omnem naturam suam, auxilijs non debitis, ac gratuito concessis, debuit adiuuari.

Vide nunc quam parum potuit ille primus homo, licet Deo magnis & multis donis, ac intima familiaritate coniunctus. Et quam verum est, quòd omnis creaturarum potentia verissima quadam impotentia est. Merito Paulus Deum solum potentem appellat, & quasi ab omnibus, quæ Deus non sunt, potestatem excludit. Loquens de postremo Christi saluatoris aduentu, ita ait: Quem suis temporibus ostender beatus, & solus potens, rex regum, & dominus dominantium. Quia videlicet ipse solus habet potentiam à se; reges verò sæculi, quamuis potentissimi videantur, cum illo etiam primo totius orbis rege, qui vniuersis creaturis visibilibus imperauit, à se impotentiam, & imbecillitatem habent, & quod potuerunt, aut possunt, Deo potestate donante, & opera eorum faciente, perfecterunt, aut modò perficiunt. Iam ergo intelligis, ô homo, quæ tuæ potentia: gradus venaris, quid potuisti, quia videlicet à te, etiam in illo primo homine omnium hominum patre, & factore nihil potuisti. Quare non habes unde de potentia glorieris, nec potes tibi aliud bonum tuorum progenitorum tribuere, quod

Deus
Tom. 11

Isaiæ 26.
12.

1. Corin.
3.5.
Philip. 2.
13.
1. Corin.
15.10.

Aug. 14.
de ciuit.
227.

Libr. de
natura,
& grat. c.
26.

Isaiæ 40.
12.

Roman.
11.36.

Athen. 17.
28.

Arat. in
1.2.
1.11.

1. Timoth.
6.15.

quod illos à Deo accepisse certissimum est. Magna fuit profectò fragilitas hominis, & vix credibilis eius infirmitas, qui tot auxiliis fulciendus est, vt in actiones prodeat, & vires suas in aliquem vsum extendat. Conferatur ille cum infantulo recens nato, qui indiget à nutrice portari, pannis obuolui, lacte refici, & in omnibus adiuuari. Conferatur cum ascia, aut ferra, aut alio quouis instrumento ex his, quæ artifices inuenerunt, quod nullum, omnino opus præstare potest, nisi ab artifice moueatur. Verum est in hoc magnum esse discrimen, quia instrumentum non seipsum mouet, sed ab operante mouetur; homo verò seipsum mouet. At ita se mouet, vt nisi Deus illum iuuet, & ad motum illum ipse concurrat, omnino homo se mouere non possit. [Creauit Deus hominem inextremabilem,] quem admodum in libro Sapientia scriptum est, vt scilicet nec mori posset, si vellet, nec gratiæ donum amittere. Sed sicut potuit à seipso gratiæ iacturam facere, & in mortem incurtere; ita non potuit, nisi Deo excitante, & sibi cooperante, gratiam acceptam seruare, aut ea vti, aut se à vulnere mortis eripere. Ita ergo noscat seipsum, vt sibi impotentiam, & fragilitatem, & malum, & mortem tribuat, Deo verò potentiam, & robur, & bonam actionem, & vitam ascribat.

Quid potest Homo?

CAPVT IX.

M nobilis aliquis, qui erat amicus regi, ob prodicionem, aut aliud læsæ maiestatis crimen ab eius amore cadit, & in odium & indignationem incurrit, cuncta, quæ regie amicitie gratia adeptus fuerat, ita cum amittit. Opes ab eo dilabuntur, honores euanescent, amici fugiunt, & dignitas, atque potestas aliis imperitandi, subtrahitur. Qui in palatio habitabat, incipit terrum carcerem occupare: qui per plateas, & vias publicas, & compita vrbis gloriosus, & aulicis constipatus incedebat, catenis & compedibus oneratus, in ergastulo tenetur, solusque relinquitur, qui falsis assentatorum laudibus pascebatur, non sine magno mœore, in irisionibus, increpationibus, & contumeliis impletur. Huius rei, quæ quotidie in palatiis regum aspicitur, vnum tantum ex scripturis adducamus exemplum. Quanta esset potestas Aman, quam ingentes opes eius, ex ipsius ore absque dubio in hac parte verum dicentis accepimus. [Qui conuocatis amicis suis, & Zare vxore sua, expoluit illis magnitudinem diuitiarum suarum, filiorumque turbam, & quantam eum gloria super omnes principes, & seruos suos rex eleuasset.] Sed cum rex Assuerus amorem mutauit in odium, & beneuolentiam in iram indignationemque conuertit, quid de hoc magnate, quem omnes non solum suspiciebant, sed & adorabant, scriptum est? Illud certè, quod rubore perfusus, & confusione ac timore cooperatus, immò & velata facie, in signum damnationis, eiectus est à conspectu regis, & in furca suspensus. Impletumque est illud Salomonis: [Indignatio regis nunciij mortis.] Et illud: [Sicut rugitus leonis, ita & terror regis; qui prouocat eum, peccat in animam suam.] Non solum autem apud huius sæculi reges, sed apud æternam cæli regem hic mos puniendi amicos infideles inualuit. Si enim iustum est, sicut re vera est, in nequitiam ac peruersam auda-

A ciam iniquorum animaduertere, hæc iustitia cum in curiis regum iniustorum inueniatur, non potest curiæ regis cælestis, & iustitiæ auctoris deesse, à quo omnis æquitas creata tamquam à fonte dimanat. Ille, vt est in Ecclesiastico, impius, & peccatoribus reddet vindictam, custodiens eos in diem vindictæ; & nullus pro peccato, quod in Deum admisit, à pœna immunis erit, quantumuis antea amicus Deo, & familiaris extiterit. Immo si iustus auerterit se à iustitia sua, ait ipse Dominus per Ezechielem, & fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur, & perinde atque alius quilibet ab amicitia Dei protrubatus suatum iniquitatum pœnas exoluet.

B Homo igitur amicus Dei, & ex bonitate, ac amore eius ad tantam altitudinem sublimatus, legem regis sui præuaticatus est, in crimen læsæ diuinæ maiestatis incidit, & indignationem odiumque tanti Imperatoris incurrit. Quam ergo infamis, quam pauper & nudus, quam sine honore, sine dignitate, & sine potestate permansit? Id iam alibi exposuimus. Nunc solum dicendum est, hominem post Adæ peccatum hoc statu præuaticationis teneri, qui vocatur status lapsæ naturæ, & potest etiam vocari status diuinæ familiaritatis amissæ, & eius indignationis incurssæ. Et quamuis ad diuinam gratiam euehatur, & per baptismum, peccatum originale deletum sit, ac per condignam pœnitentiam peccatum actuale dimissum, siue propria voluntate contractum; tamen pœnalitates lapsæ naturæ, & fomes peccati, siue procliuas ad peccandum, & multiplices miseriam ex illa prima defectione profectæ, non sunt ab illo subtractæ. Si igitur in illa ætate aurea, & in illo sæclis innocentie statu, & in illa sanitate & integritate, in qua conditus fuit, tam parum potuit, aut sine Deo tam nihil potuit; in hoc statu infirmitatis, & inualitudinis, in hac ætate ferrea, in hoc corpore mortis innumerabilibus impedimentis circumsepto, quid poterit? Sanè quia homo res creata à Deo est, sine eo nunc, sicut & antea, nihil omnino potest: & quia infirmus est in bonis moralibus, & supernaturalibus præstandis, maioribus Dei auxiliis indiget, vt aliquid possit. Quæ vt intelligamus, omnes actiones hominis percurrere oportebit, & breuiter quid nunc possit, & quomodo possit, attingere. Hæc namque disquisitio validissima est, vt homo seipsum agnoscat, & omnem superbiam ac præsumptionem absumat. Vniuersæ autem actiones hominis ad tria genera, trêve classes, à Theologis reuocantur. Quædam enim sunt actiones eius naturales, vt ambulare, sensibus & ratione vti, corpus cibo & potu reficere. Quædam sunt actiones morales, ad virtutes & vitam ordinatam pertinentes, vt Deum colere, in aduersis fortiter agere, erga proximos iuste se gerere. Quædam sunt actiones supernaturales, vt in Deum credere, æternam vitam sperare, Deum ex charitate diligere.

C Actiones naturales homo præstare non potest sine auxilio generali Dei, qui vt causa prima, atque præcipua, eas per creaturas suas, ex parte quasi per instrumenta, & ex parte quasi per secundas causas sibi subiectas, à seque non tantum in esse, & in permanentia, verum & in operatione pendentes, elicit. Res namque creatæ quodammodo sunt instrumenta Dei, quatenus nihil possunt agere, nisi ab ipso moueantur, & ad agendum applicentur: alia verò ratione sunt præcipuæ causæ, licet secundæ, quatenus in se virtutes habent à Deo tributas (vt ignis habet in se calorem ad calefaciendum) quibus naturales actiones sibi proportionatas eliciant. Faciunt igitur

Ecclesi. 12.
4.

Ezechiel.
18.24.

Sapient. 2.
23.

Esther 5.
11.

Esther 7.8.

Prou. 10.
14.
Prou. 20.
2.

res creatæ aliquid, sed Deus id ipsum præcipuè facit: operantur illæ, sed Deo operante per illas. Atque adeo, si loqueris, si ambulas, si brachium mo- ues, huius actionis Deus præcipua causa est: quam nisi Deus per te, & tecum faceret, tu numquam ef- fecisses. Quare scriptura diuina creaturarum actio- nes Deo sæpe tribuit, quia ab illo multò melius & veriùs quàm à creaturis ipsis proficiuntur. David ait: Et intonuit de cælo Dominus, & Altissimus dedit vocem suam; grando, & carbones ignis. Et misit sagittas suas, & dissipauit eos: fulgura mul- tiplicauit, & conturbauit eos.] Et alio loco: Deus maieftatis intonuit, vox Domini confringentis ce- dros, & confringet Dominus cedros Libani, [Et lob ait: Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me totum in circuitu; pelle, & carnibus uestisti me, ossibus, & nervis cõpegisti me.] Et apud Isaiã inquit Dominus ad Sênacherib: Ponam circulũ in naribus tuis, & fræ- num in labiis tuis, & reducã te in viam, per quam venisti.] Omnia opera hæc, si bene inspiciantur, à re- bus creatis prodeunt; quoniam verò à Deo quoque tamquam à prima causa fiunt, meritò illi tribun- tur. In quam veritatem conspirant etiam sancto- rum Patrum verba, Pelagium oppositum blateran- tem impugnantia. Augustinus ait: Quomodo negare poterimus Deum etiam nunc operari cun- cta, quæ fiunt, cum Dominus dicat: Pater meus vsque modò operatur?] Et alio loco: Deus om- nipotens, & omnitenens, incommutabili æternita- te, veritate, voluntate semper idem, non per tempus, nec per locum motus, mouet per tempus creaturam spiritalem, mouet etiam per tempus & locum crea- turam corporalem, vt eo motu naturas, quas intrin- secus substituit, etiam extrinsecus administret. Hie- ronymus in Pelagium insurgens ait: Audite sacrile- gum, si voluero curuare digitum, mouere manum, sedere, stare, ambulare, semper mihi auxilium Dei necessarium erit. Audi ingræte, immò sacrilege, Apostolum prædicantem: [Siue manducatis, si- ue bibitis, siue quid aliud facitis, omnia in nomine Domini facite.] Chrysostomus ait: Quocirca diui- næ scripturæ vestigia sequamur, neque feramus eos qui aduersa temere blaterant. Etiam si homines ter- ram operentur, & iumentorum auxilio fruuntur, & magna sit cæli temperies, & omnia alia concurrant, nisi nutus Domini accedat, omnia alia frustra & in vanum fierent, & nihil proficeret omnis labor, & defudatio, nisi manus Domini supernè adiuuaret, & perfectionem his quæ fiunt, tribueret.] Sic Patres loquuntur. Idque adeo verum est, vt actiones etiam peccatorum, sine Deo concurrente fieri non possint. In quolibet enim peccato duo, Theologi rectè considerant: & actionem, vt percussione illam, qua aliquis ira percussus hostem occidit, & deformitatem, aut priuationem rectitudinis adiun- ctam actioni. Actio igitur illa, quia est bonum quoddam naturæ à Deo est; deformitas verò, à sola mala voluntate est. Et ideo Anselmus ait: Facit Deus omnia, quæ iusta, vel iniusta voluntate fiunt, id est, bona opera, & mala. In bonis quidem facit quòd sunt, & quòd bona sunt; in malis verò facit quòd sunt, sed non quòd mala sunt. Et huius latè rationem reddit, quia malitia nihil est, nisi carentia bonitatis, quare nec ab eo fieri potest, nec illi im- putari, qui summè bonus est. Peccat quidem ho- mo, cum furatur, aut inimicum percussit, quia facit quod vetitum est, & rationi, ac legi Dei aduersum est; non tamen peccat Deus, dum hominem in hac actione adiuuat, & cum eo eam elicit, quia id exigit natura rerum, vt volente creatura libera aliquid fa-

cere, ei concursus primæ causæ non desit, sine quo libero arbitrio suo vti non posset. Quia ergo om- nis operatio, res creatæ est, & omnis res creatæ, ne- que ad momentum, sine Dei influxu esse non pos- sit, hinc fit, vt omnes operationes à Deo sint, sine cuius influxu nec per primum instans possent exi- stere. Hinc iam cognoscis, ô homo, in actionibus naturalibus quid possis, cum scias, quia sine Deo te iuuante, tecumque operante, nihil possis. Intelli- gis etiam nequitiam tuam, quòd cum peccas (& sæ- pe peccas) hoc adiutorio Dei; atque hoc beneficio suo abuteris, vt ipsum offendas, & sanctissimas eius leges inuerecundè prætereas.

Audi nunc quid in actionibus moralibus bonis possis. In hoc consentiunt celeberrimos Theologis posse hominem lapsum, cum solo illo auxilio Dei generali, aut naturæ consono, quod ad opera natu- ralia necessarium esse diximus, aliquod verum natu- rale cognoscere, aliquòdque bonum morale præsta- re, saltem si nullam habeat difficultatem: at non posse hominem omnia vera naturalia intelligere, nec omnem legem naturalem opera moraliter bo- na præcipientem implere, nec opera insigniora, ac difficilia agere, nec tentationes alicuius momenti & difficultatis vincere absque auxilio gratiæ Dei, quod quidem nec naturæ humanæ, neque huic per- sonæ debitum est, sed misericorditer & supra omne debitum prærogatum. Quin & addunt, quod ve- rissimum est, non posse hominem in hoc statu lapsæ naturæ, cum hoc speciali auxilio omnem legem natu- ralem per aliquod notabile tempus implere, nisi ad sit ei gratia sanans, quæ eum iustum, & Dei ami- cum efficiat. Hæc omnia doctores latissimè probant, à quibus super sedemus, quia à nostro instituto aliena putamus, solum vt veritates istæ intelligan- tur, pro qualibet earum breuissimè aliquid attinge- mus. Sanè homo per peccatum ægrotus est, ægro- tus autem aliquid, præsertim facile, & non laborio- sum, per se facere potest; at omnia, quæ sanus face- ret, omnino præstare non potest. Si itaque homo post lapsum à dæ aliquod verum potest sine gratia cognoscere, cognoscat. Hoc enim sonant illa ver- ba Pauli: Cum gentes, quæ legem, scilicet scri- ptam, non habent, naturaliter, quæ legis sunt, faci- unt, eiusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis,] ac naturaliter ab eis cognitum. Et illa Pro- spero aduersus collatorem: Quis ambigat, hanc sapientiam humano generi ad temporalis vitæ vili- tatem ex naturæ à Deo conditæ superesse reliquit? Si enim nec ad ista terrena ordinanda rationalis ani- mi vigeret ingenium, non vitiata esset, sed extincta natura. Similiter si potest homo post lapsum ali- quod bonum morale facere, faciat: nam hoc signifi- cant quædam verba Domini dicta ad Ezechielem, quibus Dominus militibus regis Babylonis pro bel- lo iusto fideliter peccato mercedem promittit. Fie- li hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis seruire fecit exercitum suum seruitute magna aduersus Ty- rum: omne caput decalatum, & omnis humerus depilatus est, & merces non est reddita ei, nec exer- citui eius de Tyro pro seruitute, qua seruiuit mihi aduersus eam. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego dabo Nabuchodonosor regem Babylonis in terra Egypti, & accipiet multitudinem eius, & deprædabitur manubias eius, & diripiet spolia eius, & erit merces exercitui illius.] Et Chrysostomus inquit: Non potest malus omnino malus esse, sed euenit vt aliquid habeat boni: neque bonus esse omnino bonus, sed nonnulla solet habere pecca-

Psal. 17. 14. 15.

Psal. 28. 3.

Job. 10. 8. 11.

Isaiã 37. 29.

Augusti. epist. 146. 92. 102. 5. 17. 8. de Ge- nesi ad lit. c. 26.

Hierony. epist. ad Theoproph.

1. Cor. 10. 31.

Chrysost. hom. 5. in Genes.

Ansel.

B

C

D

E

Roma. 2. 14. 15.

Prosop. aduers. col. 1. a. 22.

Esaiã. 49. 18. 19.

Chr. hom. 67. ad po- pul.

ta.

ta. Cùm itaque malus prosperis vitur rebus, ad capitis sui perniciem vitur; vt enim illorum paucorum bonorum retributionem hic capiens, illic deinde puniatur, hac de causa recipit.] Hæc ille. Itaque possit homo non solum in natura lapsa, sed & ipse in graue peccatum lapsus bonum aliquod morale sine auxilio gratiæ præstare, quia non semper peccatum eius malum, sed natura eius bona influit in opus, vt quando diligit amicos, vel filios. Et quia huic operi potest aliquem bonum finem apponere, si nimirum eos diligit, quia filij aut propinqui sunt. Et quia cùm natura nostra bona, per peccatum infirma quidem, & impedita sit, non tamen extincta, aliquid bonum sibi consonum, & facile poterit agere, quod infirmas vires & impeditas non excedat. Sed ex hoc non tollitur maxima causa humilitatis, & desipientiæ propriæ, quoniam nec hæc minima potest homo facere sine generali auxilio, & actuali concursu Dei. Et quoniam tanta est nostra ad operandum bonum imbecillitas, vt non defuerint magna auctoritatis Theologi, qui nec hæc minima ab homine sine speciali auxilio fieri concedant. Itaque hæc res tam modica non possidetur pacificè ab homine, sed sub lite est.

At possit hæc homo. Sed certè, vt omnes Catholici fatentur, in hoc statu omnia vera naturalia, immò neque multa, sine admixtione falsitatis, suis viribus, & absque auxilio speciali Dei non potest agnoscere. Tot enim sunt necessitates naturæ, quæ mentem ab inquisitione veritatis abstrahunt; tot passiones inordinatæ, quæ iudicium peruertunt; tot ignorantia, quæ intellectum excæcant, vt non possint hæc ad vera omnia, aut multa cognoscenda, nisi auxilio imbecillitati nostræ addito, superari. Quare Dauid sapienter postulauit: Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam.] Et auctor libri Sapientiæ: Da mihi sedium tuarum asiltricem sapientiam.] Quia videlicet sine sapientia, & intellectu à Deo nobis immisso, sæpe in notione veritatis errabimus, & tenebras pro luce sumemus. Non etiam potest homo sine speciali auxilio gratiæ Dei omnia præcepta virtutum moralium, & omnem legem naturalem, quoad substantiam operum, per aliquod notabile tempus seruare. Vnde Dominus ait per Ezechielem: Spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam vt in præceptis meis ambuletis.] Et Paulus inquit: Quod impossibile erat legi, in quo] nempe impossibili ipsa lex [infirmabatur per carnem] id est, infirma erat in nobis, nec poterat impleri propter nostræ infirmitatem carnis: [Deus] possibile fecit [Filius suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato] id est, de sacrificio sanguinis, & mortis Filij sui pro peccatis susceptæ [damnauit peccatum, vt iustificatio legis impleretur in nobis.] Et Augustinus: Iustitiæ præcepta omni ex parte implere non possumus, nisi adiuuemur à Deo. Hoc profectò verissimè dictum est: quoniam natura per peccatum à Deo auersa, ad seque inordinatè conuersa, & ad malum inclinata, non potest in bonum ferri, nisi à Deo vincente prauam ad malum propensionem ad bonum dirigatur.

Non solum impossibilis est homini totius legis moralis custodia absque auxilio speciali Dei, verum etiam nec potest sine huiusmodi auxilio quædam opera singularia insigniora præstare, quæ notabilem habeant adiunctam difficultatem. Qualia

A sunt, iniuriam remittere, continentiam seruare, & præcipuè naturali amore Deum super omnia diligere. Hæc enim opera comparantur homini lapso, sicut pugna, aut cursus comparatur ægroti; quare sicut ægrotus & lecto præ imbecillitate decumbens non potest omnino pugnare, nec currere: ita & homo post lapsum in peccatum, non poterit sine speciali aliquo auxilio Dei, roborante hæc opera, difficiliora præstare. Ac proinde optimè dixit Zozimus Papa: Quod tempus interuenit, quo eius non egeamus auxilio? In omnibus igitur actibus, causis que, cogitationibus, motibus, adiutor & protector orandus est. Superbum est enim, vt quicquam sibi humana natura præsumat. Et Sapiens ait: Vt sciui, quoniam aliter non possem esse continens, id est, non possem bonum mihi datum tenere, & eo bene vt, [nisi Deus det; adij Dominum, & deprecatus sum illum ex totis præcordiis meis.]

B Non potest similiter homo, sine auxilio speciali Dei, tentationes vincere, & hostes ad peccata instigantes superare. Ideo, vt auxiliij indigi petimus: Ne nos inducas in tentationem.] Et sanctus Dauid postulabat: Adiutor meus esto, ne derelinquas me.] Atque alio loco: Impulsus, euersus sum, vt caderem; & Dominus suscepit me.] Et rursus alibi fatetur: Quoniam in te recipiar à tentatione.] Cyprianus quoque ait: Quando rogamus ne in tentationem incidamus, admone mur infirmitatis & imbecillitatis nostræ, dum sic rogamus: ne quis se insolenter extollat, ne quis sibi superbè atque arrogantè aliquid assumat.] Et Ambrosius: Quis est tam fortis, vt nequaquam in tentationem moueatur, nisi Dominus ei adiutor assistat? Hanc autem veritatem satis experientia nos docet. Sumus enim, comparati ad hostes nostros, diabolum, mundum, & carnem, non secus ac teneri infantes, scientia & viribus destituti, quos quisque facillimè decipit, & proterit, nisi validiori manu protegantur.

C Nec tantum auxilium gratiæ sufficit per modum excitantis & adiuuantis, vt legem naturalem impleamus, peccatæque vitemus, sed & gratia sanans, & nos Deo gratos faciens, necessaria est, sine qua ad multum tempus haudquaquam peccata vitabimus. Id sanè indicant illa verba Ieremiæ: Peccatum peccauit Ierusalem, propterea instabilis facta est, vt scilicet præceptis ex vno peccato in aliud ruat, & non se in occasione à peccato contineat. Homo quidem sine gratia sanante subiectus Deo non est; nam cùm sit graui peccato obstrictus, suum finem in creatura constituit. Sine hac autem subiectione non poterit se continere, quin vincula præceptorum, oblata sibi occasione, confringat. Egregiè que dixit Chrysostomus: Sicut nauis fracto gubernaculo illuc ducitur, vbi tempestas voluerit: sic & homo diuinæ gratiæ auxilio perditò, per peccatum agit, quod non vult. Et nisi Deus valida manu misericordiæ suæ soluerit eum, vsque ad mortem in peccatorum suorum vinculis permanebit.

D Si autem hæc valida auxilia necessaria sunt homini ad legem naturalem implendam, quis dubitet validiora auxilia, & planè supernaturalia opus illi esse, ad opera supernaturalia, & vitæ æternæ meritiora præstanda? Id profectò certum, ac constitutum est. Incipiunt hæc bona à cogitatione? Sed quid de cogitatione ait Paulus? Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis; sed sufficientia nostra ex Deo est.] Progrediuntur per voluntatem? Sed Deus est, qui operatur in vobis velle, & perficere pro bona voluntate.]

Zozim. epist. ad Gall. c. 9.

Sap. 8. 21.

Matth. 6. 13. Ps. 26. 9. Ps. 117. 13. Ps. 17. 30.

Cypr. ser. 7. in oratione Dominica.

Ambros. ad Esai. 43.

Thre. 1. 8.

Chrys. in imperf. hom. 37.

2. Cor. 5. 3.

Phil. 2. 13.

Psal. 118. 73. Sap. 9. 4.

Ezec. 36.

Rom. 8. 3. 4.

Aug. lib. 2. de pecc. merit. c. 3.

Iean. 15. 5. Philipp. 1. 3. Aug. lib. de bono perseverantia. Nazianzen. orat. in illud: Cum con summas set Iesus, etc. Cyprian. lib. 2. epi. 2. c. 3. ad Quir. c. 4. Ion. 6. 44.

1. Cor. 4.

Psa. 84. 5. Thren. 5. 21.

Roma. 12.

Psal. 67. 29.

Greg. ho. 9. in Ezechiel. Bernar. l. de grat. c. li. arb.

Psal. 93. 17.

Psal. 126. 1. Ambros.

Psal. 126. 1.

Pron. 20. 24. Psal. 24. 4.

Perficiuntur in opere? Sed sine me nihil potestis facere.] Et, qui cepit in vobis opus bonum, perficiet.] De cogitatione inquit Augustinus: Non est in potestate nostra cor nostrum, & nostræ cogitationes.] In potestate Nazianzenus: Ipsum etiam rectè velle diuino auxilio indiget. Immo, vt rectius loquar, propositum quoque ipsum, atque electio eorum, quæ recta, & cum officio coniuncta sunt, diuinum quoddam beneficium est, atque à Dei benignitate manans. [De opere Cyprianus: Dei est omne, quod possumus: inde viuimus, inde pollemus.] Et alio loco: In nullo gloriandum, quando nostrum nihil est.] Si infidelis est crediturus, fides donum Dei est. Nemo, inquit, potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.] Venire autem ad Christum, esse in Christum credere, aperte docent, quæ statim sequuntur. Sunt quidam ex vobis, qui non credunt, sed propterea dixi vobis, quia nemo potest ad me venire, nisi datum ei fuerit à Patre meo.] Si fidelis ad gratiam, & iustitiam est venturus, Deus est, qui ad gratiam nos præparat. Quid enim habes, intellige, boni, vt ait Paulus, quod non accepisti? Et ideo clamamus ad Dominum: Conuerte nos Deus salutaris noster.] Et, Conuerte nos Domine, & conuertemur.] Et Apostolus etiam ait: Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Si iustus, & amicus Dei, est pietatis ac iustitiæ opera facturus, Deus est, qui non tantum conseruatione gratiæ, & donorum iam concessorum, sed & nouis atque actualibus auxiliis, quibus illum excitat, & adiuuat, ac mouet, hæc opera per iustum facit. Nam, [manda Deus virtuti tuæ, inquit Dauid, confirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis.] Et Gregorius ait: Nos præuenit vt velimus, & volentes subsequitur, ne inaniter velimus. Et Bernardus: Conatus nostri & cassi sunt, si non adiuuentur, & nulli, si non excitentur. Et tandem si quis est perseveraturus, perseverantia omnino ex Dei dono & auxilio dependet. [Nisi enim quia Dominus adiuuit me, paulò minus habitasset in inferno anima mea. Si dicebam motus est pes meus, misericordia tua, Domine, adiuuabat me.] Et nisi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt, qui ædificant eam.] Quem locum exponens Ambrosius, elegantissimè hæc omnia complectitur. Nec mirum, inquit, si homo ædificare non potest, qui non potest custodire. [Nisi Dominus custodierit ciuitatem, in vanum laborauerunt, qui custodiunt eam.] Hæc de quodam Psalmo. Audeo tamen etiam ego dicere, quòd homo viam non possit adoriri, nisi Dominum habeat præuiantem. Vnde scriptum est: Post Dominum Deum tuum ambulabis: Et [à Domino diriguntur via viri.] Denique ille perfectior, qui intelligeret se sine Domino ambulare non posse: Vias, inquit, tuas edoce me.] Et infra: Vides quia vbique Domini virtus studiis cooperatur humanis, vt nemo possit ædificare sine Domino; nemo custodire sine Domino; nemo quicquam incipere sine Domino. Sic ille.]

Hæc cum ita sint, iam vides, o homo, quid potes; quia scilicet sine Deo nihil omnino potes: & cum eo auxiliante atque mouente id potes, & nihil amplius, quàm quod ipse in te voluerit posse. Ex quo disces primò, in omnibus malis vitandis, ac bonis agendis; in omnibusque tum magnis, tum minimis, ad Deum pro auxilio recurrere. Secundò, Deum omnium bonorum operum factorem, & te cunctorum peccatorum, quæ feceris, auctorem confiteri. Tertio, bona non tibi, sed illi verissima gratiarum

A actione tribuere, & gloriam ac honorem in illum referre. Quarto, tibi ipsi diffidere, & in illo tamquam in primo ac præcipuo bonorum fonte omnem spem ac fiduciam collocare. Hæc est vera sapientia, quæ humilitatem procreat, elationem calcet, & nos quotidie ad maiora donorum augmenta recipienda parat. Hæc est, quæ mentem ad gratitudinem excitat. De qua consideranda sunt hæc verba Chrysofomi. Pro his omnibus Deo gratias agamus, & in eum, qui nos tantis prosequutus est beneficiis, gratitudinem exhibeamus. Nec enim graue quippiam, aut molestum à nobis exposcit, nisi tantum vt tot tantaque confitemur beneficia: & sibi pro his gratiarum actiones referamus, non quòd huius indigeat ipse (nullius enim indiget) sed vt bonorum largitorem nos conciliare doceamur: & ne simus ingrati, sed beneficiis, & tanta dignam cura virtutem præstemus. Sic enim illum in maiorem circa nos alliciemus prouidentiam. Itaque rogo ne torpeamus, sed quisque nostrum, si fieri potest, per singulos dies intra se computet non tantum communia beneficia, verum & propriè sibi collata: non promulgata, & omnibus manifesta, sed etiam peculiaria, multoque latentia. Sic enim continuam gratiarum actionem Domino poterit exhibere. Hoc maximum est sacrificium, hæc oblatio perfecta. Hoc fiduciæ nobis fiet occasio. Et qualiter dicam: qui iugiter enim hæc in mente sua reuoluit, & propriam quidem dicit vilitatem, ineffabilem verò, nimiamque Dei misericordiam diligenter cogitat, & quomodo non peccatorum nostrorum merita, sed propriam respiciens bonitatem, nostra disponit, cogitatione contrahitur, conteritur corde, omnem fastum, & arrogantiam corripit, modestè se gerere docet, præsentis vitæ gloriam despiciere, omnia deridere visibilia, futura bona sperare, vitamque sine carentem, nec vllum habentem terminum. Sic ille.] Hæc vera ac diligens gratiarum actio, fructus est cognitionis impotentia hominis: quia æquum est, vt qui nihil ex se potest, illum veneretur, illum amore complectatur, atque illi gratias agat, cuius beneficio omnia potest.

Quid poterit Homo.

CAPVT X.

HOMO ex anima corporeque compositus, & ex spiritu & carne coagmentatus, ita vtriusque commodis vitæ, incommodisque subiicitur, vt multa commoda ex anima corpus habeat, & multa damna anima ex corpore incommodaque sustineat. Corpus habet ex anima vitam, sensum, motum, & pulchritudinem, cuius ope à corruptione seruat. & integrum, ac in cælum erectum custodit. Illa est veluti sal terræ corporis nostri, quod non ex aqua, igneque compositum, sed ex nihilo ad Dei imaginem, similitudinemque creatum, corpus ipsum in sua viriditate, & decore conseruat. Est veluti murus, & antemurale, quia corpus ab hostibus irruentibus, ab his scilicet, quæ per mansioni eius insidiantur, mirabili firmitate ruetur. Est quasi gubernator regens cymbam nostræ carnis, ne scopulis, & syrtibus huius mortalitatis illisa dispereat. At anima, quæ non incommoda habet ex corpore, à quo velut in ergastulo inclusa tenetur, & membris eius quasi compedibus prægratur? Est animæ corpus pro nebula, quæ illam cælestia clarè videre non sinit. Est ei pro illecebria,

Chr. ho. 73. ad Paulum.

quæ ad malum & veritum pertrahit. Est ei pro catena, quæ affectuum pennis vix ad sublimia volare permittit. Corpus, inquit Sapiens, quod corrumpitur, aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem. Corpus corruptibile est, & ideo spiritui incorruptibili oneri est. Corpus singulis momentis corrumpitur, & ad non esse velocissimis pennis temporis volat, licet sanum & integrum esse videatur. Hanc ob causam animam grauat, reddítque velut crassam, & onerosam, quæ terrena cogitet, terrena diligit, & quæ soluta à corpore Deum cuperet, creata vilissima concupiscat. Est corpus, terrenum domicilium, ex luto scilicet fabricatum, quod animam inclusam tenens, intellectum eius, plurimum licet curis distentum, suo pondere premit, ne vnus tantum, nimirum adhesionis ad Deum, cogitationem caramque suscipiat. Est mancipium animæ, quod dum illi inseruit, quasi per dolum eandem sibi subdit, & hanc seruitutem miseræ animæ spontaneam ac iucundam reddit. De quo scitè dixit Bernardus: Et quidem peccato factum est, vt corpus quod corrumpitur, aggrauet animam, sed amore, non mole. Nam quod surgete anima per se iam non potest, quæ per se cadere potuit, voluntas in causa est, quæ corrupti corporis vitio ac vitioso amore languescens & iacens, amorem pariter iustitiæ non admittit. Ita nescio quo prauo & miro modo ipsa sibi voluntas, peccato quidem in deterius mutata, necessitatem facit, vt nec necessitas, cum voluntaria sit, excusare valeat voluntatem; nec voluntas, cum sit illecta, excludere necessitatem. Est enim necessitas hæc quodammodo voluntaria. Est favorabilis vis quadam premendo blandiens, & blandiendo premens: vnde se se rea voluntas, vbi semel peccator consenserit, nec excutere iam per se, nec excusare tamen vllatenus de ratione queat. Inde querula illa vox veluti gementis sub onere necessitatis huius: Domine, inquit, vim patior; responde pro me. Sed rursus sciens quod non iuste causeretur aduersus Dominum, cum voluntas sua ipsius potius in causa foret, attende quid secutus intulerit: [Quid dicam, aut quid respondebit mihi, cum ipse fecerim?] Premebatur iugo, non alio tamen quam voluntariæ cuiusdam seruitutis: & erat pro seruitute quidem miserabilis, sed pro voluntate inexcusabilis. Voluntas enim est, quæ se, cum esset libera, seruum facit peccati, peccato assentiendo: Voluntas nihilominus est, quæ se sub peccato tenet, voluntariè seruiendo. Hactenus Bernardus.

Corpus est certè pondus animam deprimens, de quo Ecclesiasticus ait: Occupatio magna creata est omnibus hominibus, & iugum graue super filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum vsque in diem sepulture in matrem omnium. O iugum graue, o molestum onus, corpus originali macula infectum, quod insidet ceruicibus omnium filiorum Adæ, à primo die, quo lucis huius vsuum accipiunt, vsque ad diem, quo vitæ mortali valedicunt! Immo & hoc iugum miseram animam ab ipso suæ creationis momento incipit premere, & à caelestibus auocare. Ab hoc iugo occupatio magna, cura molesta, & sollicitudo multiplex oritur, qua anima dum se vult in vnum colligere, ad varia & inania distrahitur. Cogitationes, inquit, eorum, id est, hominum, cruciantes animam, multæ sunt, & timores cordis eam affligentes innumeri. Iam rerum expectandarum amore fallunturiam timore diei finitionis, id est, mortis,

A lacerantur, & in nullo quietem aut leuamen inueniunt. Ab hoc onere nullus eximitur: nam à resedente super sedem gloriosam vsque ad humilitatem in terra & cinere; ab eo, qui vitur hyacintho, & portat coronam, vsque ad eum, qui operitur lino crudo, ac breuiter à maximo vsque ad minimum, nemo est, qui non angores & molestias corporis portet. Non esset autem intolerabile corporis necessitates sustinere, ac molestias eius pati, si animam non ad malum pertraheret. Sed hæc est magna & intoleranda miseria, quod infelicem animam prauis affectionibus illigat, & multiplicibus peccatis feadat. Ipsa enim decepta lubens acquiescit corpori noxia poscenti, cum deberet illius improbis postulationibus reluctari.

B Cui malo per totam istam vitam subiicitur, nisi Christi Saluatoris beneficio liberetur. Vnde Ambrosius ait: Anima sexum non habet; sed ideo fortasse nomen feminae accepit, quod eam violentior æstus corporis angit. Ipsa autem impetus carnis amore sui, molli quadam & blanda ratione demulcet. Ergo orationibus & obsecrationibus Dominum imitari debemus, vt quasi bonus auster afflare dignetur, verbique nobis auram caelestem aspiret, quæ fructiferas arbores non turbare vento graui, sed leui spiramine, statque molli consuevit agitare. Vnde scriptum est: Posuit me currus Aminadab: eo quod anima nostra coniungitur corpori, velut quidam equorum frementium currus rectorem sui quarat aurigam. Aminadab enim pater Naason fuit, sicut in Numeris legitur; qui erat princeps populi Iudæ; cuius figura refertur ad Christum, qui verus populi princeps animam iusti velut currum agitator ascendens verbi habentis gubernat, ne violentorum equorum furore in abrupta rapiatur. Sunt enim quatuor equi, quatuor affectiones: amor, ira, cupiditas, timor, quibus furentibus cum cæperit agi, nequaquam se ipsa cognoscit. Corruptibile enim corpus animam grauat, & tamquam irrationabilium animalium cursus inuitam rapit, voluentibus curis velut quodam impetu proruentem, donec memorata corporis passiones verbi virtute mitescant. Hæc ille. Habet itaque anima ex corpore angores, & tristitias, quibus premitur, habet & virtutis impedimenta, quibus ad malum impellitur, & ab amicitia sui conditoris auocatur. Nec modica sapientia est, aut à molestiis his per quandam inuitam tolerantiam fugere, vel suasionibus carnis per castum timorem Domini minimè consentire. Licet enim nullus possit in hac mortalitate corpus deponere, potest tamen aspirante gratia Dei, eius molestias in patientiæ materiam conuertere, & suasiones ad malum, vt prauum consilium, aspernari. Et hac ratione quasi gladio hostis nostri eum iugulamus, & nos ipsos non solum illætos, sed & spoliis auctos & opibus cumulatatos custodimus.

D E Licet autem corpus semper hoc modo se erga animam gerat, sed tunc precipue illi impedimento est, cum ad senectam vergit, & ad tempus mortis accedit. Licet enim tunc in iustis, innocentiaque cultoribus, mitius animam ad malum pertrahat, tamen tanta est imbecillitas eius, vt ex hac parte efficacius atque potentius à consuetis bonis abducatur. Obstat actioni, quia infirmum est; impedit orationem, quoniam doloribus plenum est. Et quia recta actione, & pura contemplatione Dominum confitemur, Sanctus David,

Ambros.
lib. 3. de
Virginib.

P. 141. B.

Aug. ibid.

vt possit sine obstaculo his duobus insistere, petit à molestiis corporis liberari. Educ, ait, de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo: me expectant iusti, donec retribuam mihi.] Nomine custodiae speluncam intelligit, in qua Saulis indignationem declinans latebat: Sed & altiori sensu corpus suum custodiam appellauit. Quare custodia? Quia in eo, vt thesaurus in agro, anima custoditur, donec ab eo, qui thesaurum posuit in vase fictili, dum misericorditer appropinquat, inueniatur. Et quare carcer? Quia molestiis corporis illigata tenetur, quousque effractis mortalibus ianuis ad eum tendat, cuius gratia creata est. Vtrumque tetigit Augustinus eundem locum euoluens. Si de corpore, inquit, educat Deus, quando voluerit, possit dici & corpus nostrum carcer, non quia carcer est, quod fecit Deus, sed quia pœnale & mortale. Duo enim considerata sunt in nostro corpore; signum Dei, & pœna meriti. Tota ista forma, status, incessus, membra ordinata, sensuum dispositiones, videre, audire, olfacere, gustare, contingere, omnis hæc compago, & fabricæ distinctio, non potuit fieri nisi à Deo, qui omnia operatus est cœlestia, terrestria, summa, & ima, visibilia, & inuisibilia. Quid ergo ibi pœnale nostrum? Quod corruptibilis caro, quod fragilis, quod mortalis, quod indigens; hoc non erit in pœmio. Non enim corpus non erit, cum corpus resurget. Sed quid ibi non erit? Corruptio. Corruptibile enim hoc induet incorruptionem. Ergo si caro tibi caro est, non corpus est carcer tuus, sed corruptio corporis tui. Corpus enim tuum fecit Deus bonum, quia bonum est: Corruptio enim inuit iustus, quia iudex est. Illud habes de beneficio; istud habes de supplicio. Hoc ergo fortè dixit: Educ de carcere animam meam; educ de corruptione animam meam.] Liberari itaque vult à corruptibili corpore, vt sine obstaculo possit Dominum confiteri, vt valeat puras ad eum leuare manus, & sine admixtione cure rerum huius sæculi, quas hic positi penitus ablegare non possumus, in eius se laudationes extendere. Ad hoc dicit se à sanctis & iustis expectari, qui cum videant laudes suas non esse satis, vt Dei maiestatem exalcent, vndique iustis animabus annunt, à quibus possint ad Deum prædicandum & benedicendum adiuuari. Corpus ergo cum iam ægritudinibus fractum est, senioque confectum, ita animam suo pondere premit, vt difficulter sua munera obeat, & in primo se seruire contineat.

Nunc, ò homo, si in iuuentute, aut virili ætate, succisus non fueris, cogita seriò grauem ætatem, & senectutem ingressus quid poteris. Corpus multorum bonorum hostis erit, corpus in multis rebus ad salutem & perfectionem animæ conducibilibus, impossibilitatem præterdet, & sanctis conatibus vehementer obsistet. Et sicut seruus, qui in heri sui domo consenuit, manducare quidem vult, & quiescere, & labores pro domino suo susceptos nouit magnis exaggerationibus enarrare, laborare verò deinceps, & aliquare occupat renuit; ita corpus, quasi seruus senex, aut quasi miles emeritus, priora gesta narrat, ad quietem & indulgentiam aspirat, & amplius laborare non curat. Non respicit infelix quam parum anima profecerit, quam oscitantes affectus compresserit, quam nihil virtutis acquisierit: quam longè à perfectione distat, & in qua salebra vitiorum hæret, sed necessitatibus suis intentum, solùm nihil amplius agere, aut pati concupiscit. Monet Paulus vt consolemur fratres,

A collaborando scilicet illis [& tanto magis, quanto viderimus appropinquantem mortis diem.] Corpus verò hanc monitionem non recipiet, nec consolabitur animam, nec collaborabit loca, sed licet videat diem extremum appropinquantem, solam quietem & vacationem à labore respiciet. Anima otare cupiet: & corpus dicit: Non, sed cessandum est, quoniam capitis dolorem sentio. Illa ad lectionem se applicabit: istud verò dicit: Non, sed nugis & vanis confabulationibus vacandum est; quoniam oculi præ imbecillitate caligant, & nec oculatibus video. Illa mortis horrorem, iudicij rigorem, gehennæ terrorem meditari gestiet: Illud dicit: Non, sed effundamus nos, & nouitates audiamus, quoniam cordis pressura fatigor. Anima vult vigilare, corpus dormire: illa laborare, hoc otari: illa ad aliquem profectum festinare, hoc suis commodis seruire. Nunc ò homo, quando vis suppetit; cum corpus, disciplinam religiosam, vigilias ac labores sustinere valet, parum potest; postea in senecta molestiis corporis prægrauatus quid poteris? Ægritudines & imbecillitas ipsa senilis modicum temporis piis exercitationibus relinquunt, & multis diebus totum ferè tempus, sibi surripient. Quòd si non fueris in virtute progressus, nec res animæ tuæ ordinatas habueris, dices non sine pudore & fletu: Præcisa est velut à texente vita mea, dum adhuc ordire, succidit me: de mane vsque ad vesperam finies me.]

C Quemadmodum enim textor subito telam abrupit, ne se ultra protendat: ita & tu cum telam vitæ spiritualis ordiebaris, cogente necessitate corporis succideris, ne possis ultra procedere, aut saltem vt parum possis de profectu lucrari. Verissimum est, ò frater, quod dixit Seneca: Meliora præteruolant, deteriora sequuntur: Quemadmodum ex amphora primum quod est sincerissimū effluit, grauissimum, quod turbidum, subsidet: Sic in ætate nostra quod est optimū, primū est, id exhaustum in aliis potius patimur, vt facem nobis referemus.] O quam verum hoc. Sed si nunc in robore ætatis omnia turbida sunt, an putas, quia in periodis puriora erunt? Si modò cum omnia iunant, & corpus ad laborandum & sustinendum aptum est, tepidè viuis, an in imbecillitate senectæ feruenter te geres? Quid de te sperare poteris, nisi quòd futurus sis senex obstinatus, qualem describens Hugo, hæc inter alia ait: Inter abusiones huius sæculi, sola maior est senis obstinatio, qui morti proximus, mortis aduentum non exhorret: qui quasi ad ostium mundi huius positus, foris spectat, nec tamen vitæ præsentis attendit egressum, nec ingressum futurae considerat: audit nuncios mortis, & credere non vult eis.] Ad finem verò illius abusionis enumeratis multis defectibus huius senis, concludit: His igitur plagis affligitur obstinatio senis, qui carnalibus delectatur, loquacitate gaudet, importunus & grauis omnibus, more pecorum pronus ad vitia, itacundia tumens, ad iniurias manifestus, ad omnia mobilis, luce veritatis carens, & ideo seipsum palpans. Hæc ille.] Time itaque ne qui nunc in sterquilino ignavia sedes, & parum aut nihil animæ tuæ virtutes promoues, ad maiorem ætatem prouectus, non solum in eodem ceno hæreas; verum etiam & nihil omnino agas, & alios, ac si aliquid esses, ex elatione despicias.

E Si postea in futuro tempore parum aut nihil poteris, quid superest, ò homo, nisi vt nunc in præsentem tempore, quod tibi ad emendationem datum est, quando scilicet aliquid potes, & tot diuinis auxiliis fulciris, & corpore ipso robusto iuuaris, vitam salutem opereris? Hortemur igitur te

breuiter

Hebr. 10.

Sua 38.

12.

Sua 108.

108.

Hag. 11.

Declan.

10. c. 11.

breuiter, sed potenter, doctrina Salomonis, immo spiritus Dei, per Salomonem scripta, qua commoditas sancte viuendi nunc oblata, & multiplex incommodum senectutis tibi proponitur. Memento Creatoris tui in diebus iuuentutis tuae antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni, de quibus dicas: Non mihi placent. Detestanda est, obliuio eius qui te ex nihilo condidit, qui nunc te sustentat, & seruat, qui tanta in te beneficia confert, & tua mala dissimulat. Memor esto eius, vt diligas eum, & fideliter seruias ei, ne ad iracundiam ex tua ingratitude pronocatus, te prius desertorem deserat, & sine auxiliis efficacibus derelinquat. Hac autem facies in florida etate, vt pulchritudo & robur eius te ad quendam pulchram virtutem alliciat: sisque ex illis Beatis, qui portauerunt iugum Domini ab adolescentia sua. Nunc cum vires suppetunt, in hanc occupationem salutare incumbere, antequam veniat tempus senectae, quod est tempus magnae afflictionis ob senectutis incommoda, & antequam accedat ad te anni tardiorum & molestiarum pleni, in quibus a rigore disciplinae cessare cogaris. Memor itaque creatoris, & tui ipsius, esto; illius, vt instinctus audias, mandataque custodias: tui vero, ne propriae salutis & perfectionis oblitus bona semper duratura perdas. Hac te cura solliciter, antequam senectus te occupet, antequam tenebrescat tibi Sol, & Lumen, & Luna, & stella, quae caligantibus oculis videre non poteris, nec splendore eorum, quo ad lucem spirituales contemplantiam inciteris, perfrui: ante etiam quam reuertantur nubes post pluuiam, & vix vna infirmitate, aut calamitate sopita, aliam iam iam imminuentem aspicias. Eo tempore commouebuntur custodes domus, id est sensus corporis tui, qui ad custodiam dati sunt, vt nimirum per illos tibi caueas a noxiis, & salutaria admittas: commouebuntur autem, quia praeter defectu virum heretani suo male officio fungentur. Nutabunt etiam viri fortissimi, id est, tibiae, & crura, & ossa vniuersa, quae pondus corporis ob debilitatem ferre non poterunt. Tunc otiosa erunt molentes in minuto numero; nam omnes dentes primores, ferrati maxillares, & genuini iam numero facti pauciores, abscedente fame & appetitu comedendi, quasi otio torpescunt. Tenebrescent quoque videntes per foramina, scilicet oculi; nam dum deficit potentiae visu acies, vix ad aliquid videndum sufficiunt. O misera etas, in qua clauduntur ostia, tu intellige labia, in platea, id est, in plano faciei sita, quae ex debilitate vocem minus apte formabunt, & os, cuius vnum opus est cibum molere, atque conterere, non validam vocem, sicut antea, sed exilem atque submissam proferet. Somnus fugit a senes, quo membra lassata quiescant, & si aliquando soporatur, ita leuiter dormit, vt ad cuiusuis auicularum cantum sompnus eius abruptatur. Grauantur eius aures, nec iam eas suauis cantilena delectat. E superetis aliquid mali sibi euenire autumat, & ideo excelsa formidat: & trementi vestigio ambulans etiam in planissima via, non aliter quam in summo discrimine trepidat: Florebit amygdalus, quia caput incanescet: impinguabitur locusta, dum venter superfluis humoribus distendetur, & dissipabitur capparitis, cum ardore concupiscentiae extincto, immo & omni appetitu rerum huius mundi compresso, in nullo iam vsque ad mortem delectabitur. Tandem ibis, o homo, in domum aeternitatis tuae, in locum sepulturae, vbi ad diem vs-

A que resurrectionis quiesces, & plangentibus con-
stipaberis. Rumpetur funiculus argenteus candida
vita tuae, & recurret vita aurea anima tua in eum, a
quod descenderat. Corpus autem non aliter quam
hydria super fontem, aut rota super cisternam,
confringetur, & nulli vsui, nisi famelicis vermi-
bus, consumendum deputabitur. Reuertetur sane
pulsus in terram suam, vnde erat, & spiritus redibit
ad Deum, qui dedit illum. Si haec ita erunt,
& cito erunt, vsquequod piger dormies? Quan-
do consurges de somno tuo? vsquequod tibi illu-
des, & te ipsum decipies, & in futurum tempus
emendationem protelabis? Postea cunctis rebus
oblitentibus, nihil poteris; rumpe igitur moras,
& nunc ad feruorem te ipsum excita, & viam
perfectionis arripe, quando, Deo auxiliante, non
parum vales.

B *Quid fecit homo.*

CAPVT XI.

HOMO, non natura nec potestate com-
mendatur, sed actione, dignus premio
aut poena censetur. Naturam bonam
non ipse sibi elegit, sed Deo donante
percepit: defectus ex peccato originali profectos,
licet primorum parentum voluntate, in qui-
bus ipse erat, admisit, tamen propria sua voluntate
non voluit: potestatem ad aliquid faciendum, aut
per naturam, aut per Dei gratiam obtinuit. Qua-
re sicut, non laudatur ex eo quod robustus natus
est, nec vituperatur, quia caecus, aut sordidus ex
aliquo morbo sit factus, ita nec ex eo quod natu-
ram habeat luteam, aut facultatem pusillam, vi-
tuperabilis redditur. At actiones ex libero arbitrio
manantes, hominem aut laudatione aut probro
dignum efficiunt. Vnusquisque, ait Paulus, pro-
pria mercedem accipiet secundum sui laborem.]
Et gloria, honor, & pax omni operanti bonum.]
Et qui parce seminat, parce & metet.] Eccle-
siasticus quoque de vtriusque operibus ait: Omne
opus corruptibile, id est, malitia putridum, in
fine deficiet: & qui illud operatur, ibit cum illo.
D Et omne opus electum, id est studiosum, & bo-
num, iustificabitur, iustum scilicet declarabitur:
& qui operatur illud, honorabitur in illo.] Et ite-
rum Paulus: Quoniam qui seminat in carne sua, de
carne & metet corruptionem: qui autem semi-
nat in spiritu, de spiritu metet vitam aeternam.] Defe-
ctus a natura ipsa prognatos quasi inuoluntarij &
inuiti sustinemus. Nihil autem eorum, quae inui-
ti subimus, inquit Basilius, laudabile est, vnde
nec vituperabile esse potest. Et bona a natura do-
nata quasi aliena sunt, quae nobis etiam nolentibus
aut durant aut fugiunt: opera vero propria sunt
cuiuscunque nostrum, quae ex electione facimus,
& iam facta, aut libere per odium detestamur,
aut per complacentiam reuinemus. Scimus vero,
vt ait Gregorius Nissenus, quod nulla vera
sit laus, quae eorum, qui laudantur, propria non
sit. Iam ergo relinquamus praedicta, quid ho-
mo fuerit, quid sit, & quid erit? Item, quid
potuerit, quid possit, & quid in futurum pote-
rit? quae non ex propria, sed ex aliena voluntate
dependent; & actiones eius operaque confidere-
mus, si forte aliquod habeat opus a se profectum
in quo possit gloriari.

Inuestigandum est autem primo quid homo

1. Cor. 5.
8.
Rom. 1.
10.
2. Cor. 9.
6.
Eccles. 14.
10.
Galat. 6.
8.
Basili. in
Psalm. 114.
Nissen de
vita Gre-
go. Thau-
mat.

Ecclef. 7.
30.

Luc. 15.
13.

Gen. 4.
10.

Deuter. 32. 15.
Psal. 72.
27.

Isaia 55.
9.

fecerit? Ad quam questionem responder Salomon: Solu modo hoc inueni, quod fecerit Deus hominem rectum, & ipse se infinitis miscuerit questionibus. O quam diuisa imino & quam opposita sunt, quod Deus & quod homo fecit? Deus hominem fecit, homo se destruxit. Deus fecit hominem rectum, rectitudine naturali perfectum, gratia auctum, donis cumularum, suo creatori subiectum. Homo rectitudinem naturalem perdidit, gratiam abiicit, dona dissipauit, & ab amantissimi patris domo recessit. Ecce filium prodigum, adolescentem stultum, iuuenem insipientem, qui accepta sua portione substantiae, peregre profectus est in regionem longinquam, & ibi dissipauit substantiam suam, viuendo luxuriose. Recessit ille a Deo, qui summum bonum est; & accessit ad peccatum, & amplexatus est illud, quod summum malum est. Abiit a domo paterna, a tranquillissimo innocentiae statu, in miseram & foeculentam regionem peccati, qua nihil est a Deo alienius, nihilque longinquius. Res omnes locali distantia a Deo non distant, cuius potentia seruantur, cuius prouidentia reguntur, cuius immensitate continentur. Hac autem distantia peccatum a Deo disiungitur, quoniam cum nulla res sit, aut sola bonitatis priuatio, non adest illi Deus, sed ab eo, tamquam ab hoste sua bonitatis, separatur. At res distant a Deo distantia perfectionis, quia illa finitam perfectionem habent; limitibusque contentam; Deus vero infinitam, & nullis terminis clausam. Sed peccatum magis distat, quia nulla perfectione pollet, nulla perfectio est; sed perfectionis abiectio. Tadem est alia oppositionis distantia, secundum quam quia lux tenebris opponitur, ab eis distare dicitur; & hac ratione nulla creatura distat a Deo, quoniam a Deo non dissentit, sed illi tota naturae conditione subiicitur. Solum peccatum hoc modo distat a Deo, quia bonitatis eius odor, sanctitatis hostis, legis prauicator. Nihil est ergo peccato longinquius. In hanc regionem funestam & horridam abiit pater noster Adam, & omnis homo, ut contentus in eo, cum legem sibi impositam fregit, & gustum pomi uentri diuino mandato praeposuit. Sicut vacca lasciuens declinauit; & quasi auis auolauit, abcessit omnis gloria eius, omnis nempe splendor, & pulchritudo, quae illi data fuerat a partu, & ab utero, & a conceptu; nam statim, post pauca nimirum horas, aut sequenti die post diem creationis suae, aut saltem post octo dies (ut quibusdam placet) innocentiam, & gratiam dilapidauit. Dereliquit Deum factorem suum, & recessit a Deo salutari suo; & quia scriptum est: Ecce qui elongant se a te, peribunt. Et ipse periiit, & omnes nos filios suos perditioni subiicit. Abiit denique in regionem longinquam, quia ingressus est viam suam, eam scilicet, quam propriis uiribus potest conficere (& haec non est alia quam via mortis & peccati) inter quam & viam Domini chaos magnum firmatum interiaceret. Nam vox Domini est per os Isaiae pronuntiata: Sicut exaltantur caeli a terra, sic exaltatae sunt viae meae a uis uestris, & cogitationes meae a cogitationibus uestris. Sicut, similitudinem dicit, quam uerbis humanis solemus audire, sed quae hanc longinquitatem nullo modo ad plenum explanet. Nam inter caelum & terram magna profectio distantia est, sed tamen finita, quam Astrologi per millia leucarum metiri praesumunt, at inter viam Domini, & viam hominis; inter iustitiam & peccatum infinita distantia est, ex eo quod illa non Deo iungit, hoc uero ab illo, atque adeo ab omni bono disiungit.

Hoc est primum opus, quod fecit homo, a Deo

A recessisse, & ad peccati regionem properasse: secundum uero huic proximum fuit, quia dissipauit substantiam suam, quam de manu benigni patris acceperat, viuendo luxuriose. Hoc non est aliud quam illud Salomonis: Et ipse se infinitis miscuit questionibus. In quas enim miseras, in quas perplexitates ac difficultates homo non cecidit, postquam se a Deo per peccatum separauit? Audi nunc fontes & origines harum questionum, uel potius audi actiones hominis, egregias sane illas, quibus statim post suam formationem incubuit, & sibi ac nobis infelicitatem attulit. Interrogas, Quid fecit homo? Audi igitur quid fecit! Naturam laetit, diuitias abiicit, gratiam perdidit, merita dissipauit, animam occidit, & in Dei offensam incurrit. Visne adhuc audire quid amplius fecit? Infirmum uoluit, mendicantem amauit, foeditatem dilexit, poenae reatum contraxit, animam diabolo subdidit: & Deum hostem acquisiuit. O insignia gestata, o egregia facinora parentum nostrorum, quorum gratia superbire, & efferri debeamus! Sed de singulis aliquid dicendum est, ut uilitas hominis pateat, & omnis superbia retundatur.

Quid fecit homo? Naturam laetit. Intellectus nonne ad naturam pertinet? sed intellectum per ignorantiam excacauit. An non stultus, & insipientis factus est, qui [comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis? Quam fuit sententia Altissimi in Nabachodonosorem prostrata? Nonne quoddam more bellae, septem annis per campos desertaque discurreret? Ita sane. Eiciet te, inquit, ab hominibus, & cum feris bestiarum erit habitatio tua, & fenum ut bos comedes, & rore caeli infunderis.] Idem in homine per peccatum stulto, & belluino, impletum est. Eum diuina indignatio e domo regia, in qua ut rex potentissimus habitabat, nempe de paradiso voluptatis, eiecit. Inter bestias & feras commorari, immo inter media uitiorum bestialium monstra habitare cepit: feno, id est uilissimis rerum terrenarum desiderijs pastus est, & caeli iniurijs expositus. Stultus plane factus est ille, qui audiens uocem Domini Dei deambulantis in paradiso post meridiem, in oculis eius, qui omnia cernit se uoluit abscondere: qui ausus est magis poenam quam culpam timere: qui non erubuit culpam suam in fecinam sibi foeciam refundere. Voluntas similiter ad naturam spectat: hanc autem peccando, & ab eo quod rectum est, auerit, & ad malum inclinauit, adeo ut dicatur: quia sensus, & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua. Illa, quae ad Deum amplexandum, & caelestia diligenda, creata est, terrenis amore inhaeret, & iniquitatem amplectitur. Sed & appetitum naturalem homo a rationis & rectitudinis loro dissoluit, ac propterea cetera quaedam indomita, & numquam iugum experta, omnia perambulat, & licita atque illicita concupiscit. Haec pars hominis est uelut Ephraim vitula docta diligere trituram, quae uidelicet iugum diuinae legis excussit, & labores causa voluptatum adipiscendarum assumptos dilexit. Numquamque prauam consuetudinem ad terrena & noxia inhiandi dimittit, donec Dominus gressibus gratiae suae transeat super pulchritudinem ac ceruicostatem colli eius, & supra tumentes eius motus ascendat. Tandem corpus suum mortalitati subdidit, & se posterisque suos legi moriendi subiicit: nam per unum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors.

Psal. 113.

Daniel. 4.
22.

Gen. 3. 8.

Gen. 2. 11.

Osai 10.
11.

Rom. 5.
12.

Quem

Quemadmodum ergo amens furore amentiae percitus se ipsum pugnis ferit, & vnguibus suas carnes dilacerat: ita homo per peccatum quali amens effectus, animam suam corpusque percussit, & naturalium honorum integritatem splendoremque detraxit.

Quid adhuc fecit homo? Diuitias amisit. Illum ditavit Deus, cum regem constituit super orbem uniuersum, cum dominum cunctorum animalium fecit, cum omnibus visibilibus rebus proposuit. Sed audiamus ex ore Laetantij hoc dominium hominis super omnia, & quam ob causam illi fuerit attributum. Fecit, inquit, ergo Deus mundum propter hominem. Hoc qui non videt, non multum distat a pecude. Quis caelum suspicit nisi homo? Quis solem? Quis astra? Quis opera Dei miratur, nisi homo? Quis colit terram? Quis ex ea fructum capit? Quis nauigat mare? Quis pisces, quis volatilia, quis quadrupes habet in potestate, nisi homo? Cuncta igitur propter hominem Deus fecit: quia vsui hominum cuncta celsere. Recte ergo videntur Philosophi: sed illud, quod sequitur, non viderunt, quod ipsam hominem propter se fecerit. Erat enim consequens & necessarium, & piam: vt cum hominis causa tantam operam molitus sit, cum tantum illi honoris, tantum illi potestatis tribuerit, vt dominetur mundo; homo agnosceret Dominum tantorum beneficiorum autorem, qui fecit mundum propter ipsum, & ei cultum, & honorem debitum redderet. Hoc ergo dominum perdidit homo, cum a Deo desciuuit, & se ipsum ac nos ad miseram & extremam pauperatatem redegit. Nam postquam peccauit, non more regis, sed coloni vilissimi, terram coluit, & vomere duricie eius subegit, vt vitae huic mortali consuleret. Animalia sibi inimica sensit, & ab ipsis, aut in se, aut in posteris vulnera morsisque sustinuit. Ceterae res illum tamquam Dei hostem auersatae sunt, eique quasi iniuriae seruiunt, adeo vt indignierint in hoc suo labore consolari. Hoc quippe indicant illa verba Pauli: Vanitati creatura subiecta est non volens, sed propter eum, qui subiecit eam in spe: quia & ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis in libertatem gloriae filiorum Dei. Ambrosius certe, & Chrysostomus, hunc locum non tantum de homine, sed de omnibus aliis visibilibus creaturis interpretati sunt. Vanitati igitur omnis creatura subiecit, quoniam vanum est, quod suum finem non assequitur, & creaturae ex parte suo sine frustrantur. Factae fuerunt, vt seruiant amico Dei, & quia homo a Deo recessit, famulantur inimico. Nolentes subiciuntur, quoniam vellent, si optio illis daretur, potius peccatorem, ac Dei hostem perimere, quam ei aliquod obsequium deferre. At seruiunt homini, propter imperium illius summi Dei, qui subdidit illas, cuius imperium nec audent, nec possunt detrectare. Haudquaquam autem seruiunt sine spe: veniet enim tempus cum homo liberatus a corruptione peccati, & translatus in dignitatem filij Dei, ipsas creaturas liberabit; quia iam non iniuriae hostibus Dei, sed libenter filiis eius, haeredibusque, deseruient.

Homo igitur, cuius culpa omnes creaturae ab ipso defecerunt, se ipsum pauperem fecit. Propter eius peccatum [posuit Deus flumina in desertum, & exitus aquarum in sitim, Terram fructiferam in saluginem a malitia inhabitantium in ea.] Propter peccatum, inquam, exsiccauit flumina, obturauit fontes, & terram sterilem instar salinarum infrugiferam fecit, vt homo, panis & aquae, quibus omnia

A ad corpus necessaria signantur, penuriam & indigentiam sentiret. Quod si pauperes, laboribus, & atuminis, & sudore vultus sui panem ex terra a se seminata colligunt, & aquam pro vibus suis, ceruicibus impositam vehunt; in idem malum incidit rex iste orbis ad mendicitatem redactus, qui fame impellente compulsus est terram in sudore vultus sui colere, & aquam, si non pecunia, at labore comparare. Haec demum primi nostri hominis paupertas, fuit paupertate Iob sine vlla comparatione infelicior; quoniam haec ab illa processit: hanc naturalis necessitas, illam culpa intulit: haec in ipso Iob se continuit, illa ad posteros omnes Adae manauit: haec, probrosa non fuit, quia ad probationem data: illa, ignominiae plena, quia ad puniendam culpae gravitatem immissa. Beato Iobo sine causa insultabant reges, & Tobiae vitam parentes & cognati absque eius demeritis irridebant: at Adam mendicitate percussus angeli & creaturae omnes merito sublanabant, quoniam illi miseriam non eum natura necessitas subdidit, sed iniquitas sponte admissa, subiecit.

Et quid amplius fecit homo? gratiam perdidit gemmam illam pretiosissimam amisit, amicitiam cum Deo, felicitatis semen, a se reiecit. Magnum fortasse fuit bonum pro quo tantum pretium impendit? Nequaquam; sed pro pomo vno, immo & pro buccella ex vno pomo gustanda, gratiam obtulit virtutes, spiritus sancti dona, & ius ad caeleste regnum, offerre non timuit. O fornicator, o profane plusquam Esau, qui propter vnam escam vendidit primitiua sua, tu autem non pro vna esca, sed pro escu vnus pomi primogenium tuum, non terrenum, sed caeleste commutasti. Ille fornicator, quia contra voluntatem patris plures uxores idolis seruientes accepit: tu fornicator in septuplum, quia reluctante Dei voluntate, pluribus superbiae, gulae, & inobedientiae, nequitis adhaesisti. Ille profanus, quia ius primogeniturae, quo sacerdotium, res sacra, continebatur, vendidit: tu multis partibus magis profanus, qui sacerdotalem & regiam aeternae patriae dignitatem, gratis & sine vilo pretio dilapidasti. At forte parens noster magna deceptione deceptus est, & falsis promissionibus inescatus? Non: sed malitiose in barathrum tanti mali coniectus. Adam, inquit Paulus, non est seductus. Non ignorantia deliquit non passione pelliciente mandatum fregit, sed malitia suadente peccauit. Visum illi fuit vile, pro vno pomo, & pro auiditate dominandi, iactui aleae tantam bonorum copiam exponere. Lufit, aleam iecit, & omnem suam pecuniam perdidit, seque in lacum peccati deiecit.

E Pergis inquirere, quid fecit homo? sua merita dissipauit. Modico illo innocentiae tempore quas non diuitias acquisiuit? In Deum magno seruiore credidit, caelestem beatitudinem, & media ad illam consequendam sperauit. Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente dilexit, eius mandatis obedire proposuit, creatorem suum profunde adorauit, res Ecclesiae futuras raptus in extasem contemplatus est; proximum, scilicet Euam, amauit, ex praeepto Domini coniugium iniuit, coniux factus virginitatem in pretio habuit, munus suum gubernandi mundum, incepit, nomina animalibus indidit, & plurimas alias virtutum actiones elicit. Vniuersa merita haec vno illo Adae peccato fuerunt mortificata, & nisi Deus illum crexisset, manifestent omnino destructa. Et quemadmodum mercator, qui in nau i onerata omnes suas opes recondidit, si in-

Laet.
epitom.
diuinar.
insistit.
cap. 10.

Roman.
8. 21. 22.
Ambros.
ibid.
Chrysost.
homin.

Psal. 106.
33. 34.

Tobie 2.
15.

Hebrae.
2. 15.

1. Timot.
2. 24.

furgat saeva tempestas, qua navis hinc inde iactata fluctibus obruatur, omnia, quae multis annis magno labore quaesierat, vno momento perdit: ita primus ille parens noster, suasionem coniugis, quasi dira tempestate iactatus, sua merita perdidit, & nudus ad divinae miserationis litus exiit. In eo impletum est, quod de quolibet imitatore ipsius scripsit Amos: Et peribit fuga à veloce, & fortis non obtinebit virtutem suam, & robustus non saluabit animam suam. Et tenens arcum non stabit, & velox pedibus suis non saluabitur, & ascensor equi non res nudus fugiet in illa die.] Velox erat Adam, quem non affectus immoderati grauabant; fortis, quem iustitia roborabat; ascensor equi, qui corpus suum sine difficultate regebat, optimis indumentis indutus, quem virtus multiplex operiebat. Hic autem in illa die peccati sui miserabiliter cecidit, & nudus ac omnibus bonis spoliatus aufugit.

Amos 2.
14-15.16.

1. Cor.
vint. 15.
22.

4. Reg. 6.
29.

Psal. 105.
37.38.

Ambros.
in Psal.
37. versu
1.

Fecitne aliquid amplius homo: Et quidem. Nam animam suam occidit, quae licet quo ad naturam immortalis sit, tamen tunc Deo moritur, cum ab eius amicitia separatur. Ingens malum est vitam istam mortalem profundere, quanto maius malum vitam aeternam peccato perdidisse, & animam morte culpae iugulasse? Illam vitam nemo volens amittit, hanc primus parens sciens & volens contempsit, utque in se morti locum daret, imprudens amisit. At si se solum occidisset, non esset forte mirabile, sed & se ipsum, & nos suos filios occidit. Sicut in Adam, inquit Paulus, omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur.] Vt quemadmodum Christus est initium vitae spiritualis; ita Adam initium mortis spiritualis omnium hominum agnoscatur. Quam atrox, & ignominiae plenum fuit illud facinus, quo mulier Hebraea tempore famis proprium filium interfecit, & coxit, & sibi, ac alteri mulieri comedendum apposuit: Sed ignominiosius fuit peccatum Adae, qui non tempore famis, sed summae abundantiae, non vnam tantum filium, sed omnes ex eo nascituros occidit, & ex eis non alteri homini, sed diabolo infestissimo hosti, quasi conuiuium fecit, dum eos ipsius dominationi subdidit. Crudeles illi, qui immolauerunt filios suos, & filias suas daemoniis. Et effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorum, & filiarum suarum, quas sacrificauerunt sculptilibus Chanaan.] Sed crudelior iste, quoniam non corpus, sed animam suam, & filiorum suorum, diabolo per peccatum tradidit, & à Deo tam procaci iniquitate recessit.

Quid mirum si postremum opus hominis numeremus, quod in Dei offensam incurrit? Qui enim tanta mala fecit, quidni Deum ad iram & indignationem provocet? Hoc autem extremum, & ingens esse malum, certum est. Nam sicut ex misericordia Dei omnia bona hominis procedunt; ita ex ira Dei tamquam ex ea, quae iuste peccata punit, omnia hominis aduersa procedunt. Irascitur ille, non quia passione moueatur, qui est impatiibilis, sed quia ad modum irati penas pro peccatis infligit. Non Deus passioni pareat, inquit Ambrosius, ut irascatur, cum sit impatiibilis, sed quia vindicat, videtur irasci. Nobis hoc videtur, quia ipsi cum commotione vindicare consueuimus.] Si ergo homo Domini indignationem meruit, non magnum est, quod tam multas penas, & calamitates nobis filiis suis quasi ex testamento reliquerit. Haec est hereditas nostra, quae ab illo accepimus, cui cedere, licet velimus, non sinimus, & ideo tantis quotidie malis cruciamur. Vide nunc, o homo, opera patris tui, sed vide potius quid in illo fecisti. Deum

A offendere, animam perdere, mortem aeternam lucrari. Deus festinanter in te innumera bona contulit; tu festinanter ea perdidisti: ille magna liberalitate aedificauit, tu incredibili prodigalitate destruxisti: ille te ad suam familiaritatem exulit, tu ex illa sine villo metu cecidisti. Vade nunc, & de tuis parentibus gloriari, & pro eorum recte factis ad elationem ascendere, ut à Deo magis elongeris. Accedet homo ad cor altum, inquit, Dauid, & exaltabitur Deus.] Accede tu ad cor altum, assume cor superbum, ut Deus exalteretur, ut à te fugiat, ut loque conatus irrideat. Quod si hoc noxium esse iudicas (& tunc sapienter iudicas) te ipsum non tantum nunc sed semper peccatorem agnosce, qui in illo primo parente tuo iniqua gessisti, & omnia mala, quae patris, es ipse commertus.

Psal. 63.
7.

Quid facit homo?
CAPVT XII.

C I filij horum parentum sumus, qui haec, quae sunt dicta, fecerunt, & ita aduersus Dominum & eius legem insurrexerunt, quo nomine vocari possumus, & quo nobilitatis titulo insigniti? An non aptissime ad nos dicentur illa verba Ioannis Baptista, quibus turbas compellebat: Genimina viperarum quis ostendit vobis fugere à ventura ira?] Immo & illa Domini Saluatoris, quae in idem recidunt: Serpentes, genimina viperarum, quomodo fugietis à iudicio gehennae?] Filius viperarum est, & filius serpentis, serpens. Si filij serpentis sumus, id est, peccatoris, quo ad esse naturale attingit: si filij viperarum, id est, peccatricis, qui in nos virus peccati vomuerunt, an à peccato immunes erimus? An opera nostra, quae facimus, non similia erunt operibus, quae illi fecerunt? Ergo ex operibus illorum possumus actionum nostrarum qualitates venari. Opera autem patrum nostrorum, post lapsum, duplici genere continentur: quaedam erant naturalia, quibus mortalitati seruebant, & vitam hanc calamitosam utcumque seruebant. De his dicitur in Genesi: Fuit Abel pastor ouium, & Cain agricola.] Si enim filij parentum suorum munera officiaque suscipiunt, non aliud esset officium Adae quam terram colere, oues pascere, & terrenis hisce functionibus occupari. Alia erant moralia, quorum altera bona erant, altera mala. De bonis illud Ecclesiastici intelligitur: Posuit oculum suum Deus super corda illorum, id est, proximorum parentum, [ostendere illis magnalia operum suorum, ut nomen sanctificationis collaudent, & gloriari in mirabilibus illius, ut magnalia enarrant operum eius;] & alia, quae ibi sequuntur. De malis vero dicitur in Genesi, quod protoparens noster post primum illud superbiae & inobedientiae peccatum, abscondit se à facie Domini, & excusauit se, ac peccatum suum in Euam reiecit. Et quantum verum sit, toto vitae suae tempore nullum aliud lethale peccatum praeter illud primum commisisse, sed apud Theologos constitutum est leuia multa perpetrasse. Ad haec eadem genera possumus vnuerfas actiones nostras reuocare, & in eis multa intuenemus, quae nostram utilitatem ostendunt.

Luc. 3.
7.

Math.
23.33.

Genes. 4.
2.

Eccles. 17.
7.8.

Genes. 3.
8. & 12.

E Si opera naturalia spectemus: quid facit homo nisi mutabilitati & corruptibilitati seruire? Certè non tota, arduior vitae pars in his abiectis operibus occupatur, ut corpus istud corruptibile aliquo saltem breui tempore ab omnimoda corruptione, quae in tempore mortis est asseruata, vindicetur. Iam manducamus, iam bibimus, iam dormimus,

iam

De BAZ
Tom. II

Greg. 4. mer. 6. 30.

Rom. 8. 21.

1. Ioan. 2. 16. Innoc. lib. 2. c. 21.

Matth. 6. 21.

iam laboramus, vt labore panem queramus, iam prae imbecillitate quiescimus. Et tale corpus habemus, vt non vno actionum genere, sed diuersarum actionum vicissitudinibus exercendum sit, vt ab interitu liberetur. De quo egregie scripsit Gregorius: Esurire, sitire, lassescere, vincula corruptionis sunt, quae scilicet solui nequeunt, nisi cum in illam immortalitatis gloriam nostra mortalitas permutatur. Replemus etenim refectioibus corpus, ne extenuatum deficiat: extenuamus abstinentia, ne nos repletum premat. Vegetamus hoc motibus, ne situ immobilitatis intereat. Sed citius hoc colloco sustinimus, ne ipsa sua vegetatione succumbat. Adiuuentis hoc vestium tegimus, ne frigus interimat: & quae sita adiumenta proiciamus, ne calor exurat. Tot igitur aduersitatibus occurrentes, quid agimus nisi corruptibilitati seruimus, vt saltem multiplicitas impensae obsequij corpus sustineat, quod anxietas infirmitatis mutabilitatis grauat? Vnde bene per Paulum dicitur: Vanitati enim subiecta est creatura non volens, sed propter eum, qui subiecit eam in spe: quia & ipsa creatura liberatur a seruitute corruptionis, in libertate gloriae filiorum Dei. Vanitati quippe creatura non volens subditur, quia homo, qui ingenita constantiae statum volens deseruit, pressus iuste mortalitatis pondere, nolens mutabilitatis suae corruptioni seruit. Ita Gregorius; qui in alio sensu accipit vocem creaturae, ab eo, quem supra attigimus, dum in omni creatura hominem intelligit. Ex quo aliam miserandi hominis afflictionem elicio. Quod nimirum ipsae omnium creaturarum mutabilitati subijciuntur. Aliae namque res paucis vicissitudinibus egent, paucisque rebus indigent, vt suum esse conseruent. Solus miser homo ac si esset omnis creatura, omnium creaturarum necessitatibus & mutationibus subiectus est, vt illis quasi fulcimentis adiutus ab interitu liberetur.

Occasione autem necessitatis huius, quam magnis curis, & quantum intolerandis laboribus genus humanum implicetur, quis poterit explicare? Innocentius, toto libro secundo, ex tribus, quos de contemptu mundi conscripsit, vberissime hoc argumentum explicuit. Qui curas hominum tribus illis a Ioanne Apostolo numeratis asserit contineri: Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitae. Tria, inquit Innocentius, maxime solent homines affectare, opes, voluptates, honores. De opibus praua, de voluptatibus turpia, de honoribus vana procedunt. Opes generant cupiditatem, concupiscentiam & auaritiam. Voluptates pariunt gulam & luxuriam. Honores nutriunt superbiam. Ex his igitur tribus fontibus quantae inquietudines & perplexitates emanant! Qui opes congregare gestiunt, mercimonis insistant: terrarum peragant longissima spatia, marium transeunt immensitatem, vt aurum argentumque possideant. Et si verum est (quod sine dubio verum est) dictum summae veritatis: Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum:] hi cor suum a Deo auertunt, & in terrae vilitate recondunt, vbi suum habent thesaurum, & suas opes occultare constituunt. Alij fortis infeliciois (secundum hominem loquor) artibus mechanicis occupantur, & ex sudore & labore suo extrahunt, quo corpus ipsum reficiant. Et horum aliqui abiectione officiorum suorum satis castigantur; alij vero prae magnitudine laboris, qualis est verbi gratia, in erucendis metallis, in dolandis lapidibus, & in aliis huius generis, pane deficiunt. Nonnulli ex alieno labore diuitias possident, & pusillorum sanguinem bibunt, eorumque macie pinguescunt. Hi sunt, quos inli-

A piens mundas nobiles & illustres appellat, quorum summa est infelicitas, nisi subiectis suis moderata onera imponant, & nisi ea, quae corradiant, in vtilitatem ipsorum subditorum impendant. Qui voluntatum sunt amatores, vitam agunt vitae bestiarum assimilem. Iam ciborum pimitate turgescunt, iam potus satietate desipiunt, iam venereorum immundicia polluuntur. Non erubescunt hi a bestiis immanibus moderatione vinci, & honestate superari. Nam illae ad necessitatem comedunt, & bibunt, & stans temporibus virgine natura ipsa miscentur. Homo vero saepe non necessitati in his, sed voluptati & effrenatis desideriis inseruit. Qui tandem honores & dignitates assequi concupiscunt, innumera mala & molesta sustinent, vt re amata potiantur. Sed gratum erit, Innocentium, horum vitam describentem, audire.

B Ambitiosus autem, inquit, semper est pauidus, semper attentus quid dicat, vel faciat, quod in oculis hominum valeat displicere. Humilitatem simulat, honestatem mentitur, affabilitatem exhibet, benignitatem ostendit, subsequitur, & obsequitur, cunctos honorat, vniuersis inclinatur, frequenter curias, visitat optimates, assurgit, & amplexatur, applaudit, & adulatur: bene nouit illud poeticum:

Et si nullus erit pulvis, tamen excutit illum. Promptus & feruidus, vbi placere cognouit; remissus & tepidus vbi putauerit displicere. Improbatur mala: detestatur iniqua: alia cum aliis probatur & improbat, vt iudicetur idoneus, vt reputetur acceptus, vt laudetur ab hominibus, vt a singulis approbetur. Et ecce grauem intra se sustinet pugnam, difficilemque conflictum, dum iniquitas pullat animum, & ambitio continet manum, & quod illa suggerit faciendum, haec fieri non permittit. Collidunt tamen ad inuicem mater, & filia, iniquitas, & ambitio: nam mater in aperto subsistit, & filia in occulto non resistit. Haec enim vendicat sibi publicum, illa secretum. Ambitiosus ergo libenter agit de principatu, quem ambit, & dicit: O quando principabitur ille, qui seuerus sit in iustitia, pius in misericordia, qui non declinet amore, vel odio, qui non corumpatur prece, vel pretio, qui credat fidelibus, & acquiescat supplicibus, qui sit humilis & benignus, largus & mansuetus, constans, sapiens, patiens, & astutus. Si forsitan hac arte non proficit, recurrit ad aliam, aduocat Simonem, & accedit ad Giezi: per hunc ab illo nititur emere; quod per se non proualeat obtinere: supplicat, & promittit, offert, & tribuit, pro pudor! gratiam, quam gratis adipisci nequit. Nec desistit adhuc, sed instat, & inuadit violenter honorem, & impudenter arripit dignitatem, amicorum suffragio, praesidio propinquorum: tantoque dominationis inflammatur ardore, tanta libidine praesidendi, vt nec schisma abhorreat, scandalum non formidet. Sed Giezi lepra percussit; & Simo perit cum pecunia; Chore autem cum complicitibus, ignis absumpsit; & Dath & Abiron terra viuos absorbit. Nullus itaque sibi honorem assumat, nisi qui vocatur a Deo tamquam Aaron. Haecenus Doctor iste.]

D emere; quod per se non proualeat obtinere: supplicat, & promittit, offert, & tribuit, pro pudor! gratiam, quam gratis adipisci nequit. Nec desistit adhuc, sed instat, & inuadit violenter honorem, & impudenter arripit dignitatem, amicorum suffragio, praesidio propinquorum: tantoque dominationis inflammatur ardore, tanta libidine praesidendi, vt nec schisma abhorreat, scandalum non formidet. Sed Giezi lepra percussit; & Simo perit cum pecunia; Chore autem cum complicitibus, ignis absumpsit; & Dath & Abiron terra viuos absorbit. Nullus itaque sibi honorem assumat, nisi qui vocatur a Deo tamquam Aaron. Haecenus Doctor iste.]

E Ex operationibus autem, quas naturales vocauimus, sensim ad peccata defleximus. Nec mirum, quoniam humana imbecillitas non paucas his operibus culpas immiscet. Sed peccata, atque iniquitates hominum multiplices, quis valeat exprimere? Discurrat mens tua o lector, per orbem vniuersum discurrat, & ingemiscet. Quam magnam mundi partem occupant idololatrae? Et quid faciunt hi, qui idolis seruiunt? Res vilissimas, & ad obsequium ipsorum creatas, deos putant, ab illis tamquam a diis

Innocent. lib. 2. c. 26. & 27.

pendent, etque diuinos honores impendant. Ab hoc autem peccato post odium Dei maximo, quae non turpia & obscena, quae non impia & absurda, quae non iniusta & flagitiosa nascuntur? Nullum sane peccatum est, quo (vt oculis vidimus) miseri isti homines non sedentur; si tamen homines dici possunt, qui solam humanam effigiem habere videntur, & in reliquis belluas rationis expertes imitantur. Eos dicit Paulus repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurriones, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inuentores malorum, parentibus non obediētes, insipientes, incompósitos, sine affectione, absque fœdere, sine misericordia. Alium mundi tractum, & satis spatiosum, tenent Turcae & Mahumetani. Et hi, quid faciunt? Hominem spurcissimum & stultissimum, magnum Dei vatem putant, legem ab eo latam (si tamen lex dici potest ridiculum quoddam delirium plurimis infansis refertum) obseruant, omni turpitudini frana laxant, & nihil aliud, nisi ea, quae ventrem distendunt, & ea, quae sub ventre sunt, cogitant. Qui possunt dicere: Humiliata est in puluere anima nostra, conglutinat est in terra venter noster. Et vtinam dicerent, & misericordiam postulare: sed nihil est magis alienum ab eis, quam suam cecitatem agnoscere. Magnas & nobiles orbis prouincias hæretici funesta deuastat. Et in his hæretici quid faciunt? Catholicam Ecclesiam matrem sanctissimam, & ueneratione dignissimam persequuntur, summi Pontificis Christi Vicarij, qui Episcopus Romanus est, iugum excutunt: de Deo, ac de Christo filio eius peruersa sentiunt. Asiterunt enim reges terrarum eorum, & principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius. Sacramentis aduersantur; sacras ceremonias irident; Deo sacros cœtus Religiosorum & Virginum spernunt; scripturas sacras corrumpunt, sanctorum Patrum codices subannant, dicta eorum ex professo perperam interpretantur, & sapientissimis ac sanctissimis viris, & à Deo afflatis, Lutherum & Caluinnum, & alias similes pestes, anteponunt. His omnibus miscentur Iudæi homines perfidi, incredibili cecitate percussi, à Deo derelicti, quorum magna & multa peccata magis in dies iustam Domini indignationem accendunt. Ideo verò reliquis nationibus mixti sunt, quoniam prædictum est per Oseam, Quia dies multos sedebunt filij Israel sine principe, & sine sacrificio, & sine altari, & sine Ephod, & sine Tera- phim. Nunc Ecclesiam consideremus. Et in ea quid faciunt mali? Hi sunt de quibus inquit Paulus: confitentur se nosse Deum, factis autem negant, cum sint abominati, & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi. Fidem habent, facta non habent: Deo dicenti credunt, & eius dictis vita non acquiescunt: sacramenta & res sacras profanè suscipiunt. Et hi quot sunt numstro? Certè respondere possumus illud Ecclesiasticis: Stultorum infinitus est numerus. Mali enim, proh dolor, multi sunt in Ecclesia, quos, vt corrigantur, pia mater non reiecit. Hi omnes mala faciunt, & peccatorum tela in caelum intorquent. Iam ad bonos & iustos accedamus. Horum multi imperfecti sunt, pauci perfecti. Illi multi quid faciunt? Esto quòd à peccatis lethalibus abstineant, sed quam multa admittunt venialia? Quam sunt cogitatione instabiles, desiderijs abiecti, verbis fatui, operibus tepidi? Certè si numerum peccatorum leuium, quæ vno die imperfectus quisque facit, sciremus, ingenti admiratione ac terrore commoueremur. Et isti pauci quid faciunt? Non sunt omnino à

leuibz peccatis immunes; qui dicunt quotidie, & verè dicunt: Dimitte nobis debita nostra. In his etiam reperit Deus aliquid, quod reprehendat, quod puniat, & quod lima tribulationis expoliat. Vnus istorum audiendus est, & quidè perfectissimus atque sanctissimus. Is sit Bernardus, dicatque nobis quid de sua anima sentiat, quid de suis iustitijs excogitet, & in quo suam cõsolationem inueniat. Quid modò necesse est, inquit, singulas eius, id est, animæ, miserias numerate, quàm sit onerata peccatis, obfusa tenebris, irretita illecebris, prurijs cõcupiscentijs, obnoxia passionibus, impleta illusionibus, prona sepe ad malum, in vitij omne procliui, postremò totius cõfusions & ignominie impleta? Mirũ si ipsæ quoque iustitiæ nostræ omnes ad lumen veritatis inspicant, velut pannus menstruæ non inueniantur: iniustitiæ deinceps quales reputabuntur? Si lumen, quod in nobis est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quæ erunt? Facile est cuique nostrum, si sua melius vniuersa, & sine dissimulatione vestiger, & iudicet sine acceptione personæ, attestari per omnia, Apostolicæ veritati, & libere proclamare: Qui se putat aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit. Quid est homo, quia magnificas eum (ait fidelis, & deuota confessio) aut apponis erga eum cor tuum? Quid? Sine dubio vanitati similis factus est homo, ad nihilum redactus est homo, nihil est homo. Quomodo tamè penitus nihil est, quem magnificat Deus: Quomodo nihil, erga quem appositum est cordium: Respiremus, fratres, & si nihil sumus in cordibus nostris, fortè in corde Dei potest aliud latere de nobis. O pater misericordiarum, o pater miserorum, quid apponis erga eos cor tuum? Scio, scio: Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Quomodo ergo nihil sumus, si thesaurus tuus sumus: Omnes gentes quasi non sint, sic sunt ante te, & tamquam nihilum & inane reputabuntur. Si quidem ante te, sed non sic intra te. Sic in iudicio veritatis tuæ, sed non sic in affectu pietatis tuæ. Nimirum vocas ea, quæ non sunt, tamquam ea, quæ sunt. Et non sunt ergo, quia quæ non sunt, vocas: & sunt, quia vocas. Licet enim non sint quantum ad se, apud te tamen sunt vtique iuxta Apostolum, non ex operibus iustitiæ, sed ex vocatè. Sic nimirum, sic consolaris in tua pietate, quem in veritate tua humiliasti, vt magnificè dilatetur in tuis, qui meritò angustiar in visceribus suis. Si quidem [vniuersa via tuæ misericordia & veritas requiritur] testamentum tuum, & testimonia tua. Testamentum vtique pietatis, & testimonia veritatis. Lege homo, in corde tuo, lege intra te ipsum de te ipso testimonia veritatis, etiam hac communi luce iudicabis te indignum. Lege in corde Dei testamentum, quod firmatum est in sanguine mediatoris, & inuenies quàm longè aliud spe possidere, quàm re tenere, videris. Quid est, inquit, homo quia magnificas eum? Magnus vtique: Sed in illo, si quidem magnificatus est ab illo. Aut quomodo non magnus apud illum, cui tam magna cura est de eo? Ipsi enim cura est de nobis [ait Apostolus Petrus. Et propheta: Ego autem mendicus sum, & pauper, Dominus sollicitus est mei.] Planè artificiosa connexio vtriusque considerationis, quia velut vno momento descendens pariter & ascendens, & se pauperem & mendicum, & Deum pro se sollicitum vidit. Angelicum est istud ascendere & descendere simul. Videbitis, ait, Angelos ascendentes & descendentes super filium hominis. Haec tenus ille. Hæc igitur faciunt homines, hæ sunt actiones eorum, aut viles, aut malæ, aut planè imperfectæ, aut saltem non pro dignitate perfectæ. Nullus est locus,

Rom. 1. 29.

Psal. 25.

Psal. 2. 2.

Osa. 3. 4.

Ad Tit. 1. 16.

Ecel. 1. 11.

Bern. ser. 5. in Deo. Eccl. 1. 11.

Matth. 6. 23.

Gal. 6. 3. Iob. 7. 17.

Matth. 6. 21.

Psal. 24. 10.

Iob. 7. 17.

1. Petr. 5. 7. Psal. 118.

nulla

De Beaz Tom. 11

nulla ciuitas, nulla domus, nullum cubiculum in quo sint homines, à quo non aliquod peccatum aut graue, aut leue, frequenter prodeat, aut aliquod opus minus perfectum & purum ascendat. Et est hic quoddam admirandum luctuosumque certamen inter Deum & homines. Nam nullum est momentum, in quo Deus non innumera, & pene infinita beneficia in homines conferat, & in quo homines non innumeris peccatis multiplica beneficio respondeant. Ille bona, nos mala; ille dona, nos offensas & iniurias congerimus. Quid superbis, ò homo, quid superbis? Ex genere eorum es, qui semper Deo iniurias irrogant. Consilium ipsorum non longè est à te. Nec dicis cum Iacob: In consilium eorum non ueniat anima mea, & in cœtu illorum non sit gloria mea:] immo eos imitaris, cum illis perperam agis, & iuriam aut parum tuum creatorem offendis. In gemisce itaque cum quodam peccatore, & confitere Domino: Iustior tu es, Domine, quàm ego. Tu enim tribuisti mihi bona: ego autem reddidi tibi mala.] Et hac sincerissima, & verissima confessione instructus, semper coram Domino erubescere, & omnem superbiam & arrogantiam execrari. Quid enim superbiat puluis, & cinis, semper mala aut imperfecta faciens, & numquam ad cordis mundiciam, quam exoptat, perueniens?

Quid facturus est Homo?

CAPVT. XIII.

Pera hominum futura, ex præteritis & præsentibus facile coniectabimur. Salomon enim se ipsum interrogans, sibi que respondens, sic ait: Quid est quod fuit? Ipsum, quod futurum est. Quid est, quod factum est? Ipsum, quod faciendum est. Itaque præterita, præsentia, atque futura sibi ipsis respondent, & natura in rebus necessariis, & voluntas in hominibus libero arbitrio constantibus ad idem prona similes semper fructus parient, similes effectus elicient. Hæri ortus est sol, hodie oritur, & cras absque dubio exortietur quoque. Superioribus annis arbores hyemis tempore floribus & foliis nudate sunt: & æstate sua interim indumenta atque ornamenta sumpserunt; ergo & hoc anno ac sequentibus, pro temporis diuersitate, foliis nudabuntur, ac folia refument. Semper miser hic mundus peccatores & iniquos protulit; atque eisdem usque ad sui consummationem proferet. Singulorum quoque hominum frequenter eadem soler esse forma viuendi, & qui per gratiam Dei suos sensus non cohibent, sibi que non imperant, eisdem semper iniquitatibus implicantur. Qui superbus aut iracundus aut lasciuus cepit, ætatem successione non mutatur, sed sui similis inuenitur. Et prouerbiū est. Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.] Et secundum quod se in adolescentia gesserit, sic in virili ætate, & usque ad senectam permanebit. Quidam scitè dixit:

Quod noua testa bibit, inueterata sapit:

& quod mali adolescens discit, nisi per gratiam Dei mutetur, vir, aut senex factus, non dediscit. Non igitur negamus, homines natura flexibiles, temporis successu posse mutari, sed quod generaliter fieri consuevit, asserimus. Atque hunc esse huius Prouerbij sensum venerabilis Beda docet, sic scribens: Constat plerisque in senectute, Domino donante, maturari à vitis, quæ adolescentibus habuerant; & è contrà nonnullos, illo se deserente, deserere circa senium virtutes, quibus ab adolescentia videbantur illustrari.]

A Sed quia multo sæpius quisque mores, quibus ab adolescentia imbutus est, in reliquum vitæ tempus exequi consuevit, prouerbiū esse dicit, quia quod adolescens quisque cepit, in senectate non mutauerit, non tamen ipsum semper ita euenire confirmat. Sic ille.] Non solum autem mores hominum iidem succedentibus temporibus perseverant, sed & in deterius prolabitur. Nam sicut in morbis corporalibus sepe euenit, ut qui incipit agrotare, semper deterius se habeat, quo usque natura vi ægritudinis victa morti cedat: ita qui prauos mores induunt, sæpissime illos multiplicium peccatorum iteratione promouent, donec cordis durtiæ succumbant.

B His ita se habentibus, iam intelligis, ò homo, quid facturus sit homo. Nam vel hanc interrogationem intelligis de omni homine, vel de te ipso. Si de omni homine, facient homines quod huc usque fecerunt. Hactenus maior pars hominū fuit peccatis addicta, & iniquitatibus irretita, in eodem verò infelici statu usque ad finem sæculi perseverabunt, immo & refrigerente magis quotidie charitate, iniquitates augebunt. Cæpit peccatum in Adam, & in tantum creuit usque ad Noe, vt decreuerit Deus carnem peccatis corruptam delere, & totum genus humanum aquis obruere. Pullulauit peccatum in Chan filio Noe, & ita auctum ac multiplicatum est, usque ad Abraham, vt debuerit Deus, quasi relictis innumeris gentibus dominationis suæ idolis seruicibus, ad vnā gentem ex Abrahamo progenitam, quam lege scripta continere statuerat, se recipere. Reliquis nationibus in peccatis manentibus, cæpit hæc gens à Deo electa multiplicari, & simul peccatis & abominationibus, præsertim Ægyptiorum, augeti, vt necessarium fuerit, eam, ne penitus cultum veri Dei relinqueret, ab Ægyptiorum consortio educere, & in terrâ Abraham promissam inuehere, ibique extinctis paulatim idololatriæ, separatam à nationibus continere. Populus iste, in quo veri Dei cultus notitiæ que permanerat, terram hæc sibi datam ingressus, raris fuit usque ad Salomonem flagitiis operatus, vt operæ pretium sit existimatum, eum diuersis gentibus ad tempus in seruitutem tradi, & tandem magnificentissimi templi structura, & multiplicibus Dei cultibus, occupari. Ab hoc tempore Salomonis usque ad annos Osee regis Israël, & Sedechiæ regis Iudæ, magna facta est in populo Hebræorum, iniquitatum accessio, vnde voluit Deus ad puniendam hanc gentem, decem tribus regni Israël seruas & captiuas dare Salmanasar regi Assyriorum, qui eas in terram suam transtulit, & paulo post duas tribus regni Iudæ, Nabuchodonosor regi Chaldæorū subiicere, qui eas in Babyloniam asportauit. Gens illa decem tribuum numquam ad ciuitates suas redire permilla est, duæ autem tribus regni Israël post annos septuaginta (miris Deo cum illis agente, & populum illum suo cultui deditum conseruante) sunt in terram natiuitatis translatae. Ibi nequaquam meliores effectæ, usque ad aduentum Saluatoris peccata peccatis addiderunt, & quo tempore tam ipsi Iudæi quàm vniversi totius orbis populi erant summis peccatis implicati, venit Christus filius Dei, peccatorum mortisque destructor, vt mundo admodum periclitanti, & quasi in extremis malitiæ constituto, opem afferret, & à tanta caligine liberaret. Fundauit Ecclesiam Christus Dominus noster, & eam ex Iudæis ac gentibus congregauit, quæ principio primitias spiritus & sanctitatis accepit. At postea, procedente tempore, ac multis gentibus in Ecclesiam ingressis, in amore Dei, ac obseruantia mandatorum intepuit, & multos filios sustinuit, ac sustinet, fide quidem sibi iunctos, sed vita, &

moribus ab omni virtute separatos, qui quod intellectu credunt, conuersatione condemnant. Similis erit futurus Ecclesie status vsque ad nouissima tempora, & semper mali bonos numero vincant, & bellum perfectioni ac perfectis indicent. Et quo magis mundus ad finem tender, magis delirabit, & maiora flagitia perpetrabit, adeo vt dicat Dominus: Veritamen filius hominis veniens, putas inueniet fidem in terra? Tanta erit hominum cecitas, tanta iniquitatum multitudo, vt vix quos saluet, inueniat. Quid ergo dicemus de congregatione hominum, nisi quod de Ierosolyma dictum est in libris Esdra: Quoniam ciuitas illa à diebus antiquis aduersus regem, (intellige Deum) rebellat, & seditiones, & praelia concitantur in ea. Hoc itaque genus humanum faciet, peccata peccatis addere, & in malitia, & iniquitate multiplici perdurare. Et, si non haberemus aliquos iustos & sanctos viros, qui Deum placant, & manum eius extantem tenent, iam [quasi Sodoma fuissimus, & quasi Gomorra similes essemus.] Dico autem aliquos, quoniam licet plurimi iusti & sancti per omnes aetates extiterint, & nunc actu sint in Ecclesia Dei, & vsque ad finem mundi sint futuri, tamen pauci admodum sunt, si cum multitudine impiorum comparentur, qui vniuersum orbem coluerunt, & colunt, variis sectis addicti, & multiplicium peccatorum colluione fedati.

Hæc homines facient. Si autem interrogas quid tu sis facturus? Ego nescio quis tu sis, qui hæc legis, & ita nescio quid facies. Si peccator es, qui in his scriptis meis, non compunctionem, sed curiositatem quaris, quasi nos curiosa scribamus, forte ad finem vite in tuis peccatis persistes, & sine debita contritione morieris, & ita damnaberis. Habesque vnde te maxime despicias, cum nunc inimicus sis Dei, & postea eris torris inferni in ignem æternum coniectus. Fortè vitam mutabis, & te ad meliorem frugem conuerteris, vitamque æternam consequeris. Nec deest tibi in hac sorte magnæ humilitatis occasio, quia non tua virtute, sed miseratione Domini, te ab inferno, quem pro meritis fueras, eruentis, ad tantum bonum peruenies. Si autem iustus es, etiam ignoro quid facies. Forstian viam Dei deserens, & iterum ad flagitia redibis. Et quid miserius quam post gustatam Domini suauitatem, amaritudinem peccati repetere, & ollas carniam Egypti suspirare? Si imperfectus es, forte vsque ad finem vite, imperfectiones diliges, & numquam progressum aliquem in virtute facies. Quid autem infelicius, quam semper imperfectionum face sordere, & tantis auxiliis numquam aliquem feruorem concipere? Si autem perfectus es, qui non dedignaris doctrinam pro tyronibus elaboratam enoluere, forte à perfectione decides; nam & aliqui perfecti à summa vite puritate ad summam turpitudinem prolapsi sunt. In hoc autem periculo positus, cur non formidabis? Cur non superbiam timebis, quæ præcipua causa ruinae perfectorum esse consuevit? Sed si numquam es casurus, & semper ad maiorem perfectionem, & sanctitatem venturus, adhuc habes vnde te deicias. Quia in quantalibet sanctitate positus, quandiu hæc vita durat, aliqua leuia peccata committes. Nescio autem an aliud efficacius humilitatis & despicientie propria incitamentum esse possit. Quod idololatra, & infideles Deum offendant, quid mirum, cum suum creatorem ignorent? Si peccatores eius mandatis aduersentur, quid mirum, cum lycem fidei habeant peccatis obrutam, & quasi ex defectu charitatis extinctam? Si imperfecti in imperfectionibus cadant, quid mirum, cum infirmi sint, & parum in

A virtute profecerint: At quod tu cadas tantis auxiliis fulcitus, tantis donis cumulatus, ad tam insignem ac intimam familiaritatem admissus, tantis consolationibus pascus, ad tantam perfectionem charitatis euectus, hoc mirabile est, immo & miserabile, quod deberet te in abyssum humilitatis deicere, & ad inconsolabilem luctum excitare. Quodammodo de te dicere potest Dominus: Etenim homo pacis meæ, in quo speraui, qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationem. Tu homo pacis Dei, quia illi arcuissima amicitia coniunctus. Tu, in quo ille speraui, quia ad magna & purissima obsequia vocatus. Tu, qui edebas panes Domini, quoniam diuinis consolationibus reficiebaris, & eisdem adhuc reficeris. Et semper adhuc cadis, vel leuiter, & vsque ad finem vite delinques, & vix per vnum diem ab aliqua molestia Domino irroganda abstinabis. Cur te non despicias, & vilissimum, ac luce solis indignissimum esse fateris?

Itaque ignoro quid tu facies. At dicam tibi, quod me frequenter magna tristitia & mœre afficit, & quod valde formido me esse facturum. Ex quo ad Deum conuersus sum, tepidè vixi, tepidius nunc viuo, & ideo vereor ne tepidissime vitam finiam. Conuersatio mea à teneris annis professione religiosa fuit, sed opere religiosa non fuit, aut vix tali nomine potest honorari; & timeo ne qualis nunc sum, & à mea conuersione sui, talis in die mortis inueniar. Dicam autem tibi qualis hæcenus fuerim, non meis, sed Bernardi verbis, adeo enim in mei cognitione cæcus sum, vt qui aliis consilia ingero, & rationem se cognoscendi præscribo, me ipsum, & meam tepidissimam vitam detegere, & explicare proprio sermone vix sciam. Ille ergo nomine tepidi religiosi se ipsum accusans, hæc ait, vel potius nunc ego ea dem de me dico, quia verissime in me omnia hæc mala inueniri profiteor. Deo igitur iubente, ad cor meum redij, & inde exclusis omnibus præter Dominum Deum, & me ipsum, totam vitam meam discussi, tanto diligentius, quanto familiaris: & vt verum fatear, nihil aliud ibi inueni, nisi locum horroris, & vastæ solitudinis: conscientiam videlicet diu neglectam, omnino incultam, spinis & tribulis oblitam, & omni horrore plenam. Nullum enim inuenio vitium, à quo non traxerim aliquod contagium. Turbauit me ira, lacerauit me inuidia, inflauit superbia, inde contraxi mentis inconstantiam, oris scurrilitatem, opprobria proximorum, scelera detractionum, linguæ effrationem. Seniorum meorum imperia non seruauit, sed indicauit: de meis negligentiis obiurgatus, aut rebellis fui, aut murmurauit, præferri me melioribus impudenter affectauit, simplicitatem spiritualium fratrum irridenter exagitaui, meas sententias procaciter iactaui, obsequia delata fastidii, negata quaerui, iuniores meos elatus despecti. Non obseruaui in obsequio reuerentiam, in sermone modestiam, in moribus disciplinam. Habui in intentione pertinaciam, in corde duritiam, in sermocinatione iactantiam. In humilitate fui fallax, in odio pertinax, in iocatione mordax. Subiectionis impatiens, potentie sectator, ad opus bonum piger, ad vnitatem ferus, ad obsequium durus, ad loquendum, quæ nesciebam, promptus, ad supplantandum paratus, fraternæ societati inhumanus. Temerarius in iudicando, clamorosus in loquendo, fastidiosus in audiendo, præsumptuosus in docendo, effrenatus deformiter in cachinnando, onerosus amicis, infestus quietis, ingratus beneficiis, inflatus obsequiis, & impertuosus subiectis. Sæpe iactaui me fecisse, quod non feceram; vidisse, quod non videram; dixisse,

quod

Luc. 18.
8.1. Esdra.
4. 19.

Isa. 1. 9.

Psal. 40.
10.Bern. de
interiori
anim. 6.
35.

quod non dixeram, non vidisse, & audiisse, quod videram, & audieram; & ita ex omni parte sum reus. Reus in saeculo, reus in claustris, sed ibi per ignorantiam, hic per negligentiam, & utrumque me terret. Verumtamen multo amplius terret me, quod in monasterio ante conspectum Dei deteriorem me inuenio. Collocavit me Deus in loco voluptatis, in domo vbertatis, in paradiso deliciarum; ego vero miser & miserabilis, inter mensas epulantium fame pereo; iuxta fontem sitio; ante ignem algeo, & ad neutrum manus extendere volo, tam piger sum, & desidiosus. Ita tempus amitto, quod Deus mihi sua pietate indulserat, ad agendam penitentiam, ad obtinendam veniam, ad acquirendam gratiam, ad promerendam gloriam. Quasi quoddam monstrum inter filios Dei sto, habitum monachi, non conuersationem habens. In magna corona, & ampla cuculla, salua mihi omnia existimo. Tamquam arbor sterilis terram occupo, & velut iumentum vile, plus consumo quam proficio. Altiores alterius locum teneo, & nullius officium suppleo: sed sum sicut truncus sine frondibus, & fructibus. Alij me pascunt de laboribus manuum suarum, sicut praebendarium suum: Ego autem tamquam pauper, & miser, nec clericum, nec laicum gero. Cantare namque, & legere nequeo, laborare nescio, sed sum opprobrium hominum, pecore vilior, cadauere peior.

Tolerabilius enim canis putridus foetet hominibus, quam anima peccatrix Deo. Idcirco tædet me viuere, viuere erubesco, quia parum proficio. Mori timeo, quoniam non sum paratus. Malo tamē mori, & misericordiae Dei me committere, & commendare [quia benignus & misericors est] quam & mala mea conuersatione alicui scandalum facere. [Tota namque die verecundia mea contra me est, & confusio faciei meae cooperuit me:] cum video me somnolentum ad vigilias, tardum ad horas canonicas, & pigrum ad opera manuum. Alios autem video tam strenuè & deuotè diuinis interesse laudibus: alios verò ita reuerenter & alacriter coram Deo assistere, & eum laudare: ego autem compungi ad lacrymas nequeo, tanta est dūritia cordis mei. Cantare non libet, orare non delectat, meditationes sanctas non inuenio: tanta est sterilitas animae meae, & deuotionis inopia, quam patior. Heu mihi, omnes in circuitu meo uisitat Dominus, ad me autem non appropinquat. Nam alium quidem intueor singularis abstinentiae, alium admirandae patientiae, alium summæ humilitatis & mansuetudinis, alium multae misericordiae, & pietatis: illum in contemplatione frequenter excedere, hunc pulsare & penetrare caelos orationis instantia; aliosque in alijs praeminere virtutibus. Omnes confidero & prospicio feruentes, omnes deuotos, omnes in Christo vnanimis, omnes donis caelestibus & gratia affluentes, tamquam re vera spirituales homines, quos Deus uisitat, & in quibus habitat. In me verò nihil horum inuenio: quoniam declinavit Dominus in ira à seruo suo. Inde est, quod cum alij vigilant, ego dormio; quando alij cantant in monasterio, ego huc & illuc discuto; quando alij in aliquo secreto loco se furant à colloquijs hominum, ut ibi loquantur cum rege angelorum, ego quare colloquia hominum: cum alij vacant lectionibus, ego fabulis & verbis otiosis: quando alij discutiunt & diiudicant se metipfos, ego iudico alios. Aliis placet communis vita, communis disciplina, & commune studium, & mihi placent anguli, & diuerticula. Sic, sic, ex quo peccare potui, numquam à peccatis & malis operibus cessauī, peccatis peccata semper accumulauī, & peccata, quae

A aliquando operibus implere non potui, malis uoluntatibus & malis desideriis numquam perficere cessauī.]

Talis igitur fui à die conuersionis meae ad hunc usque diem, in quo haec mœrens exaro. Vae autem mihi, si non me emendauero, si in his malis, & multis alijs (quae suppressere malui) perseverauero, & si usque ad mortem tepidus & imperfectus fuero. Si autem talis fui & talis, aut peior permanens sum, quid superbio? Et quamuis Deo donante in aliquid melius mutandus sim, cur non me ipsum deicio? cum cerè sciam quod perseverantia in malo, aut mutatio in peius à me sit; mutatio uero in melius, si mihi acciderit, non à me, sed à Deo, mei miserente, futura sit? In omnibus itaque o Domine Deus meus, me vilem agnosco, me omni bono indignum inuenio. Et occasione humilitatis, & propriae despicientiae circumdor. Ex nihilo factus sum; cinis & puluis sum; putredo & sanies, & cibus vermium, futurus sum. Nihil ex me solo potui, nihil nunc, nisi te iuuante, & faciente, possum. Nihil in posterum, si me deserueris, poterō. Dona magna & ineffabilia, à te mihi donata, perdidī, quotidie pecco, & dona tua destruo, & non meliorem in sequens tempus me futurum esse, pertimesco. Aperi ergo, Deus, oculos mentis meae, ut haec, quae scripsi, & uerissima esse comperi, uerè de me cognoscam: Et me propter has miseras meas abiectionissimum & ut canem foetidissimum, esse sciam. Da mihi notitiam perspicuam mei ipsius, ut ex notitia mea, ad tui cognitionem ascendam, cuius [scientia mirabilis facta est ex me:] & ut ex notitia mei, & tui, magnam & solidam à tua benignitate humilitatem acquiram.

Pf. 138. 6.

Quo pacto Homo se ipsum aspiciet,
& quis fructus Cognitionis sui.

CAPVT. XIV.

Ac sunt egiogia hominis, haec magnalia eius, haec laudes, ex quibus potest se ipsum extollere; immò haec sūt miseriae & uilitates eius, quarum causā debet, nisi desipiat, se ipsum deprimere. Nunc uidentum est qualiter his meditationibus formatus se ipsum aspiciet, & quos fructus ex sui consideratione decerpēt. Aspiciat se homo (& est similitudo Ignatij Patris nostri Beatissimi) tamquam uicns, uel apostema foetidissimum, ex quo tanta sanies peccatorum, tantaque lues flagitiorum & iniquitatum effluxit. Aspiciat se ut creaturam ualde deformem, & indignam Dei oculis praesentari, quia se ipsam peccatorum turpitudine deformauit, & gratiae decorem amisit. Aspiciat se homo uelut canem mortuum, aut sicut cadauer foetidissimum, naribus mentis ad mortum, cuius teretrum odorem & intolerabilem nequaquam sustineret, nisi ex concepta spe diuinae misericordiae respiraret. Hunc esse conceptum spiritualis & illuminati hominis, quem de se ipso debet facere, docet Vincentius Ferrariensis, cuius haec est sententia notanda: Homo sentiat de se ipso, sicut de vno corpore mortuo, pleno uermibus, & quod homines dignantur uidere, & intueri, immo claudunt nares propter eius pessimum odorem, & foetorem, & auertunt facies, ut non uideant talem & tantam

Lib. Exer. cit. med. 2.

Vincent. de uita spirit. c. 12.

abominationem. Sic oportet charissime facere semper mihi, & tibi; sed plus mihi, quia tota vita mea foetida est, totus foetidus sum, & corpus meum, & anima mea, & omnia, quae intra me sunt, face, & putredine peccatorum & iniquitatum foetidissima, & abominabilissima sunt, & quod deterius est, quotidie hunc foetorem in me sentio recentius & amplius renouari. Et debet talem foetorem de se ipsa sentire fidelis anima, cum maxima verecundia coram Deo, sicut coram illo, qui omnia videt, & sicut si esset coram districto iudice: & dolere maxime de offensa Dei, & perditione gratiae, in qua erat quando redempta fuit pretiosissimo Christi sanguine, & abluta per baptismum. Et sicut sibi, & Deo foetere se credit, & sentit; sic etiam credat, & sentiat, quod non solum coram angelis, & sanctis animabus, sed etiam coram omnibus hominibus uiuentibus, sit abominabilis; & quod facta, & dicta sua non solum homines videre, & audire dedignantur, sed quod nares suas claudant, & auertant facies suas, ne ipsum videant, & tamquam foetidum cadauer de medio eorum expellant, & sit ab eis alienatus, & proiectus, sicut plusquam leprosus, vsque dum veniat, & reueniat ad se ipsum.

Iob. 38.4.

Greg. 27. mor. c. 6.

Ezch. 8. 10.

Ita ergo homo de se sentiat, ita se ipsum aspiciat, talemque semper se esse cognoscat. Nec ista peccatoribus tantum, aut minus perfectis dicimus; verum etiam perfectissimis, & sanctissimis intimamus. Quibus haec vilis aestimatio sui, tanto facilius est, quanto melius intelligunt omnia bona ex Deo esse, & hominem ex se ipso nulum bonum possidere. Vnde & Dominus, Iob virum sanctum, & variis tentationibus probatum, & fidelem inuentum, ad hanc sui notitiam, sensu altiori & abstrusiori vocat, cum ad illum ait: Vbi eras quando ponebam fundamenta terrae? Indica mihi si habes intelligentiam. Cogita, inquit, vbi eras antequam in te virtutis fundamenta iecissem, & antequam in virtute solidassem. Vt ob mea dona gratias agas, & ne de alienis superbias. Posito itaque, inquit Gregorius, propriae formidinis fundamento, cum virtutum fabrica in altum ducitur, necesse est vt vnusquisque proficiens, vires suas caute metiatur, vt cum diuina constructione magnus esse iam coeperit, semet ipsum respiciat sine cessatione quod fuit; quatenus attendens humiliter quod per meritum inuentus est, nequaquam sibi ardeat quod per gratiam factus est. Vnde & nunc beatus Iob per supernam vocem ad se metipsum reducit; & ne de virtutibus gloriari audeat, de antea vita memoratur, eique dicitur: [Vbi eras quando ponebam fundamenta terrae?] Ac si iustificatio peccatori aperte Veritas dicat: Virtutes a me acceptas tibi non tribuas, noli contra me de meo munere extolli. Recole vbi te inueni, quando meo timore prima in te fundamenta virtutum posui. Recole vbi te inueni, quando meo te timore solidauit. Vtergo ego in te non destruam, quod construxi, ipse non cesses considerare quod reperi. Quem enim Veritas nisi aut in flagitiis, aut in excessibus inuenit? Haec ille. Inuenit plane Deus iustos (quando eos iustos fecit) peccato sordentes, & instar illorum septuaginta seniorum Israel, quorum Propheta meminit, monstra vitiorum adorantes. Fodit Ezechiel iussu Domini, templi parietem & ingressus per ostium a se apertum aspexit: Et ecce omnis similitudo reptilium, & animalium abominatio, & vniversa idola domus Israel, depicta erant in pariete in circuitu per totum. Haec eadem quisque nostrum

A in se vidisse restabitur, si cor suum antequam a Deo ad iustitiam vocaretur, aspiciat. Nos enim sumus templa Dei, per baptismum diuino numini consecrata, sed per peccatum profanata, & delubra idolorum effecta: Si ira & appetitui vindictae subiacuisti, serpentem adorasti; si luxuria seruiisti, equum obscenum, & inhiantem ad foeminam, veneratus es; si auaritia te dedisti, ante lupum voracem procubisti. Haec, & similia monstra, in te, o homo, depicta erant, quae Deus misericordia motus deleuit, vt suam imaginem reformaret. Canitque Dauid: Velut somnium surgentium, Domine, in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges. Nos ciuitas tua sumus, o Deus meus, ciuitas antea solitaria, nunc, si ad iustitiam rediuimus, beneficio tuo plena populo: antea quasi vidua, nunc desponsata tibi, & facta domina gentium: antea sub tributo, nunc eorum, quibus tributa pendebat, princeps effecta est. Et quare princeps, nisi quia tu Domine, non solum substantiam, verum & imaginem illorum vitiorum, quae dominabantur ei, ad nihilum redeigisti, & non aliter, quam leue somnium eorum qui expergiscuntur, ablegasti? In perfectis enim viris saepe & peccata destruis, & memoriam peccatorum praeteritorum expellis, vt ad te confidentius accedant. Ipsi vero non semel ad se ipsos redeunt, & quales prius fuerint aduertunt, vt hac consideratione sui, sibi ipsis nulum bonum ascribat, & a bonis Dei sua mala discernat.

Psal. 22. 20.

B Omnes ergo tam mali quam boni, tam imperfecti quam perfecti, se ipsos ante se statuunt, & numquam propria mendicitatis & miseriae obliuiscuntur. Si mali & peccatores sunt, se ipsos agnoscant, vt peccatum fugiant, & a misero statu exeant: Si iusti sunt, se ipsos agnoscant, vt iustitiam non deponant. Si mali sunt, sciant se esse caecos & aegrotos, Deoque, & omnibus ciuibus curae caelestis, ingratos. Peccatum enim, vt ait Petrus Chryologus, est natura nostra, quod fumus est oculis, quod febris corpori, quod dulcissimis fontibus amara falsedo. Oculi lux, & splendor naturalis per fumi conturbatur & obscuratur iniuriarum. Febris, corpus natura vegetum & agile, vi sua facit iners & imbecillum. Salsugo, fontis suauitatem cunctis reddit accessione sua ingratis. Si boni sunt, sciant bonitatem sibi fuisse a Deo datam; sciant se fuisse malis assimiles; dictique Pauli recorderentur. Eratis aliquando tenebrae, nunc autem lux in Domino. Ac tandem si homines sunt, siue boni, siue mali, sciant se quasi vmbrae esse rerum exilium, quas ventus res illas monens, facillime distrahit. Nouerint se esse quasi ebriorum insomnia, quae digesto vino euanescent, & nihil post se relinquunt. Repentent se quasi spolia temporis, fortunae ludos, inconstantiae imagines, trutinas calamitatum. Tempus namque illos de medio auferit; successus varij huc & illuc iactant, mutabilitati subsunt, & innumeris miseris onerantur. Quibus miseris? Certe omnibus illis, quarum est capax creata natura. Homo enim intellectus & libero arbitrio iunctus est angelis. Sed ex hac parte subest cogitationum instabilitati, consiliorum vanitati, studiorum mutabilitati, errorum caecitati, & voluntatum prauitati. Sensu iunctus est animalibus? Sed sic subiicitur visus caligini, auditus surditati, adoratus faetori, gustus amaricationi, tactus dolori. Vita copularus est vegetabilibus; sed hac ratione decrectione patitur, marcori & tabefactioni, & interitui subditur. Esse conuenit cum inanimatis: Sic autem sustinet iniurias caeli, elementorum mutationes, ac rerum corruptibilium casus; atque adeo est omnium calamitatum mi-

Chrysol. qu. ser. 111.

Eph. 5. 8.

seriatumque

De B. 2
Tom. 11

feriarumque compendium. Sciat tandem homo se esse cunctis naturæ malis expositum, & possibilitati peccandi subiectum. Sciat se peccatorem fuisse, peccatorem esse, & peccatorem futurum esse, quia quantalibet sanctitate polleat, nunquam usque ad mortem leuibus saltem peccatis abstinebit. Et id de se sentiat, quod æquum est de vilissimo ac ingratisimo peccatore sentire, & talem se reputet, qualis debet miseriarum cumulus ab omnibus reputari.

Expectas, o homo, fructus huius cognitionis tui. Supra illos expressimus, & hic breuiter ad memoriæ adiumentum inculcamus. Ac primus sit, quod nisi te ipsum agnoscas, ad duritiem cordis, & impenitentiam properas, de quo audi loquentem Bernardum. Fuge homo præsumptionem, ne gaudeat de te inimicus tuus. Nempe in his maximè vitis gaudet, in seipso expertus quam difficile possis ab hac tanta voragine respirare. Nolo autem ignorare vos, fratres, quoniam modo descendatur, immò cadatur in illos. Primus enim, ut interitum occurrat, gradus descensionis huius, dissimulatio est propria infirmitatis, iniquitatis, inutilitatis, dum sibi parcens, sibi blandiens, sibi persuadens homo aliquid se esse, cum nihil sit, iam ipse se seducit. Secundus gradus ignorantia sui. Vbi enim in primo gradu inutilia sibi consuevit perizomata filiorum, quid superest, nisi ut vulnera tecta non videat, præsertim cum ad hoc solum texuerit, ne videret? Ex hoc tandem fit, ut etiam alio reuelante, vulnera non esse contendant, conuersus in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis. Atque is quidem tertius gradus est admodum vicinus, immò continuus, præsumptioni. Quid enim mali iam

A a dicitare vereatur, qui præsumit & defendere? Ceterum difficile hic hærebit in tenebris, & lubrico, præsertim cum non desit etiam Angelus Domini malus persequens, & impellens. Itaque quartus gradus, vel quantum potius præcipitum, contemptus: ut, quemadmodum scriptura dicit; Impius cum venerit in profundum malorum, contemnat. Ex hoc, & deinceps magis ac magis super eum irget putens os suum, dum videlicet eiusmodi animam contemptus tradit impenitentia, impenitentia obstinatione firmatur. Hoc est iam peccatum, quod neque in hoc sæculo, neque in futuro remittitur. Quia cordurum, & induratum, nec timet Deum, nec hominem reueretur. Hactenus sanctissimus Bernardus. Reliquos tamen huius cælestis scientiæ fructus nos breuiter percurramus. Secundus est: Si te, o homo, non agnoscis, nec Deum agnosces, quia in hac mortalitate positus, non poteris Deum nisi in suis effectis, & in sua imagine contemplari. Tertius est: Si te non agnoscis, nec Deo appropinquabis, quia initium accedendi ad Deum, est notitia Dei; initium autem notitiæ Dei in homine, est notitia sui. Quartus est, quod cognitio sui timorem Dei generat, & ad eius reuerentiam præparat. Tu ergo, o homo Dei, qui vitæ spiritualis fundamentum iacere in corde tuo cupis, & scalam gradusque humilitatis superare contendis, te ipsum inspicere, atque cognosce, ut ex notitia tui, ut ex imo huius scæla ad summam ascendas. Ibi proculdubio Deum reperies te præ amore amplexantem, & ad cælum serenum, hoc est, ad perfectionem, admittentem.

Prov. 18.
3.

Matt. 12.
32.

Bern. ser.
11. in Ef.
Qui ha-
bitat.

PARS TERTIA

De Humilitate Affectionis: siue de Gradibus Humilitatis.

POST Humilitatem Cognitionis, humilitas Affectionis tractanda est, quæ ad illam primam comparatur, ut domus ad fundamentum, ut arbor ad radicem, & ut ipsa rei substantia ad principium, à quo progreditur. Huius autem humilitatis, supra tum naturam tum præstantiam expressimus, & solum superest, ut in hac tertia tractatione eius gradus explicemus. Gradus verò alicuius virtutis, alia & alia ratione à Doctoribus scholasticis, & à viris spiritualibus assignantur. Nam illi cum naturas rerum inuestigent, in ipso habitu virtutis gradus ponunt; at hi cum animas ad bene agendum hortentur, in virtutis operibus gradus constituunt. Illi gradus virtutis vocant ampliores perfectiones, aut maiora augmenta virtutis, ut, quia calor ignis perfectior est in se, licet non actu calefaciat, quàm calor manus meæ, dicitur plures gradus habere; ita quia humilitas sancti Francisci perfectior est, & (ut ita dicam) immobilior, quàm virtus alterius sancti minoris, dicitur pluribus gradibus constare. At hi virtutis gradus vocant diuersas actiones eiusdem virtutis. Sicut enim graduum scæla unus altior est alio, & præsupponit alium, & accedit propius ad finem scælae, in quo iam non est ultra progredi, sed quiescere: ita actionum eiusdem virtutis una est perfectior alia, & difficilior, illamque supponit, & magis ad perfectionem virtutis accedit. Hoc igitur modo nos gradus humilitatis inquirimus; quæ tractatio utilissima est; quoniam non solum intellectum docet, sed affectum ad operandum, & se deiciendum, mouet, & paulatim hominem huius virtutis avidum ad perfectionem humilitatis prouehit. Da, o Domine Deus, ut legamus, & afficiamur; ut sciamus, & operemur; quia ad salutem operari oportet, & solum scire non sufficit.